

ДЛЯ ЧОГО З УКРАЇНЦІВ ЗНОВУ ЛІПЛЯТЬ
ФАШИСТІВ І РАСИСТІВ

САНДРА БУЛЛОК ПРО СВОЮ РОЛЬ
У «ГРАВІТАЦІЇ» – НОВОМУ ФІЛЬМІ, ЯКИЙ
НАЗИВАЮТЬ НАЙКРАЩИМ ПРО КОСМОС

ЯК РОБОТИ ЗМІНЮЮТЬ СВІТ

У К Р А Ї Н С Ь К И Й
Тиждень

ДІН СТАРКМАН
ПРО ЕФЕКТИВНІСТЬ
РОЗСЛІДУВАЛЬНОЇ
ЖУРНАЛІСТИКИ

№ 40 (308) 4 – 10 ЖОВТНЯ 2013 р.

ІГРИ ПАТРІОТІВ 1999 2015

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

ProCredit Bank
ПроКредит Банк

Part of the
ProCredit Group

20 JAHRE
Goethe-Institut
UKRAINE

GOETHE-INSTITUT ПРЕДСТАВЛЯЄ
XIX ФЕСТИВАЛЬ

Нове

НІМЕЦЬКЕ КІНО

з 10 ЖОВТНЯ

КІНОТЕАТР «КИЇВ»

КИЇВ • ДОНЕЦЬК • ДНІПРОПЕТРОВСЬК • ОДЕСА • ХАРКІВ • ЛЬВІВ • ЧЕРНІВЦІ

okino.ua

Тижень

gloss.ua
City Guide

SEDANKENDACH

reelport

MEOTA

НА ЧАСІ

Регіонали здаються?
Тенденція тижня: чому влада може практично без бою віддати опозиції перемогу на повторних виборах у проблемних округах

4

Майже серйозно
про повернення першої радянської столиці

6

ПОЛІТИКА

Ігри патріотів
Який сценарій здатен забезпечити Вікторові Януковичу другий президентський термін

8

Бандера нон грата
За «боротьбою» FARE з українськими «фашистами» та «расистами» можуть стояти проросійські ліві сили в Україні

12

Погляд Юрія Макарова
на «антифашистську» істерію FARE

16

СУСПІЛЬСТВО

Протидія зневазі
Як одеська молодь бореться з українофобією в місцевих вишах

18

Демонізація інформації
Дін Старкман про перспективи розслідувальної журналістики в Україні

20

СВІТ

Катерина Барабаш
про цензуру в російському кінематографі

22

Дезінформація на найвищому рівні
Намагаючись відродити СРСР, Путін і його оточення розпочали потужну кампанію пропагандистського відбілювання імперії та нестримної міфотворчості

24

Нове обличчя терору
На Захід чекає нова масштабна війна з «Аль-Каїдою» та її союзниками

28

Відторгнення політичного ісламу
Що криється за протистоянням армії та «Братів-мусульман» у Єгипті

30

ЕКОНОМІКА

Звідки вітер віє
Чому об'єднаній Європі необхідний єдиний енергетичний ринок

32

СПАДОК

Провідник сірожупаників
Яким був бойовий шлях організатора Сірожупанної дивізії та отамана повстанців на Лівобережній Україні Івана Перлика

34

НАВИГАТОР

Сила тяжіння
Ексклюзивне інтерв'ю із Сандрою Буллок із нагоди виходу фільму «Гравітація»

40

Наші електричні друзі
Як змінить бізнес і наше повсякдення нове покоління роботів, здатних співпрацювати з людьми й підвищувати їхню продуктивність

42

Піренейська «заначка»
Тижень побував у забутому Європою Князівстві Андорра

46

Тижень

№ 40 (308) 4–10.10.2013
Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ
Видавець ТОВ «Український тиждень»
03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37
Головний редактор Сергій Литвиненко
Заступники головного редактора
Олександр Крамар, Олександр Пагіра,
Наталія Петринська

Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Олена Андреева
e-mail: olena.andreeva@tyzhden.ua
тел.: 067-407-10-89
Голова редакційної ради Роман Цуприк
Видається з 02 листопада 2007 року
Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
КВ № 18119-6919 ПР від 30.08.2011 р.

Адреса для листування 03067, Київ, а/с № 2
Адреса редакції 03067, Київ,
вул. Машинобудівна, 37
e-mail: office@tyzhden.ua
тел.: (044) 351-13-00
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК»,
Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 1447 від 28.07.2003 р.

№ зам. 13-7880
Наклад 41 500
Номер підписано
до друку 2.10.2013
Виходить щоп'ятниці
Розповсюджується в роздрібній торгівлі
та за передплатою
Передплатний індекс 99319
Ціна договірна

ФАКТИ ТИЖНЯ

У Греції заарештували керівництво ультраправої партії «Золотий світанок» за звинуваченнями у створенні й підтримці злочинної організації

Українські фігуристи пробилися на Олімпіаді в Сочі. Спортивна пара Єлизавета Усманцева – Роман Талан здобула олімпійську ліцензію, посівши восьме місце на міжнародному турнірі Nebelhorn Trophy в Оберстдорфі (Німеччина)

Кабмін установив норму, згідно з якою торговельні підприємства, що відмовили покупцю в розрахунок за товар із використанням платіжної картки, можуть бути оштрафовані на 8,5 тис. грн

Регіонали здаються?

Автор:
Олександр
Михельсон

26 вересня президент Янукович нарешті підписав закон про повторні вибори у п'яти мажоритарних округах. Ідеться про ті виборчі округи, де під час голосування в жовтні 2012 року де-факто перемогли кандидати від опозиційних сил, але далі масове псування викинутих за опозицію бюлетенів, дивні рішення судів про невизнання результатів волевиявлення та втручання в роботу виборчків груп невідомих молодиків спортивної статури призвели до зриву підрахунку голосів. Тоді ЦВК умила руки, прийнявши рішення про «неможливість установити результати».

Для нових електоральних перегонів потрібен був спеціальний закон, але пропрезидентська більшість не поспішала його приймати. А те, що вибори таки відбудуться, стало результатом виконання умов для підписання Угоди про асоціацію з ЄС. А вже вирішення «проблеми п'яти округів» було одним із пунктів списку Фюле – переліку вимог ЄС до Києва, названого за прізвищем єврокомісара з питань розширення, котрий контролює його виконання.

Голосування призначено на 15 грудня, тож дата офіційного старту кампанії – 16 жовтня. Але ще напередодні підписання закону в штабі «Батьківщини» відбулася нарада, на якій ця політсила затвердила своїх кандида-

тів на чотирьох із п'яти округів. Усі персони – ті самі, хто балотувався там минулої осені.

Найбільшою проблемою для опозиції є 94-й округ у Київській області. Торік там змагалися опозиціонер Віктор Романюк та регіоналка Тетяна Засуха, дружина екс-губернатора Київщини, на час виборів народний депутат від Партії регіонів. Коли перевага Романюка стала очевидною (надвечір дня голосування), суди раптом почали масово приймати рішення про невизнання результатів на тих дільницях, де опозиціонер набрав найбільше голосів. Загалом заблокували майже 30 тис. бюлетенів. А 30 січня цього року Романюк став підозрюваним у справі про заволодіння майном інсулінового заводу «Індар», що тяглася ще від 2008 року. Опозиціонер виїхав за кордон. На вимогу вітчизняної прокуратури його затримала італійська поліція, але суд у Мілані не знайшов причин ані передавати його Україні, ані утримувати під вартою. Хоча повернутись на батьківщину для безпосередньої участі у виборах він не може через загрозу арешту. Попри це, як сам поліемігрант, так і опозиційний куратор повторних перегонів народний депутат Сергій Пашинський запевнили **Тиждень**, що на реєстрацію до ЦВК подадуть саме Віктора Романюка. Той, своєю чергою, заявив, що готовий вести кампанію з-за кордону.

Посприятися кандидатам може персональна участь в агітації політичних великоваговиків. Принаймні, висуванець на окрузі № 194 (Черкаська область) Микола Булатецький розповів **Тижню**, що Арсеній Яценюк пообіцяв йому не лише приїхати на округ, а й зробити це в компанії лідерів УДАРу та «Свободи». Суто теоретично опозиційні лідери могли б за час кампанії об'їхати всі п'ять округів. Можна з великою часткою впевненості сказати, що Яценюк із Тягнибоком так і зроблять. Інша річ – Віталій Кличко. Від його партії на повторних виборах офіційно не балотується ніхто, тож головне, чого вимагають від боксера-політика його партнери, – стримати своїх соратників, щоб не самовисувалися. Фактично повторні депутатські вибори є останньою нагодою для Яценюка, Кличка й Тягнибока продемонструвати єдність, котра, ймовірно, розтане з наближенням президентських.

В опозиції розраховують, що під час повторних перегонів не буде такого свавілля, як 2012 року, зокрема, на окрузі № 132 (Миколаївщина), де в битву за бюлетені втрутився міліцейський спецназ. У цьому опозиція розраховує на підтримку Заходу, сподіваючись, що після можливого підписання Угоди про асоціацію з Україною Євросоюз виявиться особливо прихильним до дотримання ві-

Інтерв'ю кандидатів, яких на повторних виборах висуває опозиція, читайте на tyzhden.ua

Тиждень
в історії

4 жовтня 1993

Президент Росії Борис Єльцин для виконання свого указу про розпуск парламенту ввів у Москву бронетанкові війська й розпочав штурм Будинку рад

5 жовтня 1713

Народився Дені Дідро, французький філософ епохи Просвітництва, засновник Енциклопедії, або Тлумачного словника наук, мистецтв та ремесел (1751)

6 жовтня 1648

Козацько-селянське війське Богдана Хмельницького почало облогу Львова

2 жовтня засідала Київська, легітимність якої вдруге визнав столичний апеляційний суд. Перед засіданням сталися сутички опозиції з «Беркутом», але провести сесію це не завадило

ПАРЄ ухвалила декларацію, в якій закликала Україну докласти максимум зусиль для євроінтеграції, зокрема прискорити правові реформи

Парламентські вибори в Австрії. Перемогла коаліція соціал-демократів і Народної партії

В опозиції не виключають, що під час повторних виборів не буде такого свавілля, як у 2012-му, зокрема в Первомайську, на окрузі № 132, де в битву за бюлетені втрутився міліцейський спецназ

тчижняною владою демократичних стандартів.

Щоправда, кандидат у згаданому 132-му окрузі Аркадій Корнацький, котрий має за давнини конфлікт із керівником області Миколою Кругловим, розповів **Тижню**, що «тиск силовиків» на співробітників його родинного підприємства «Агрофірма Корнацьких» не послаблюється (див. **Тиждень**, № 28/2013). Не виключають появи сфабрикованих справ проти себе чи свого оточення й інші кандидати. Найлегше до такої перспективи поставився кандидат на окрузі № 197 (Черкаська область) Леонід Даценко, оскільки, за його власними словами, на відміну від соратників, він не має стосунку до будь-якого бізнесу, на котрий можна було б тиснути. Утім, і цей політик «нічого не виключає». Хоча всі

представники «Батьківщини» дружно запевнили, що в будь-якому разі не збираються повторювати шлях Віктора Романюка й виїздити за кордон. Рішуче настроєний і Юрій Левченко, висуванець ВО «Свобода» в окрузі № 223 (Київ). Його кандидатуру також підтримує «Батьківщина» в обмін на сприяння свободівців чотирьом висуванцям від неї.

Наскільки готова воювати за спірні округи влада? «Батьківщина» та «Свобода» у другій половині жовтня проведуть «технічні» з'їзди, на яких офіційно висунуть своїх кандидатів. Водночас джерела у Партії регіонів стверджують, що там іще вагаються з аналогічними діями. Деякі регіонали не виключають, що непопулярна на п'яти «проблемних» округах ПР цього разу відмовиться від серйозної боротьби.

Утім, це аж ніяк не означає відмови від претензій на мандат головних опонентів кандидатів від опозиції. Так, у 94-му окрузі може знову висуватися Тетяна Засуха. У 197-му – олігарх Богдан Губський. Окрім того, подекуть про можливий похід на депутатство від цього округу голови Черкаської облдержадміністрації Сергія Тулуба. У 194-му окрузі, за словами опозиціонера Булатецького, продовжує передвиборну «добročинність» Валентина Жуковська, котру в опозиції вважають ставленицею мільярдера Дмитра Фірташа та глави президентської Адміністрації Сергія Льовочкіна. Усі ці та подібні провладні кандидати в разі участі у виборах, найімовірніше, позиціонуватимуть себе як самовисуванці, нібито незалежні від влади, й спиратимуться передусім на «матеріальний ресурс».

Не виключений і прихід псевдоопозиційних кандидатів із яскравою антивладною риторикою, котрі відтягують голоси. А то й поборються за перше місце. У цьому контексті

НЕПОПУЛЯРНА НА П'ЯТИ «ПРОБЛЕМНИХ» ОКРУГАХ ПР ВІДДАСТЬ ЇХ «НЕЗАЛЕЖНИМ» САМОВИСУВАНЦЯМ

опозиціонери згадують, зокрема, Юрія Кармазіна, чії скарги до Вищого арбітражного суду коштували депутатських мандатів Павлові Балозі, Олександрю Домбровському та Ігореві Маркову. Сам Кармазін «не виключає» своєї появи в будь-якому з п'яти округів. ■

ФОТО: UNIAN

7 жовтня 1918

Перервано українсько-російські міждержавні мирні переговори через невизнання радянською делегацією незалежного статусу України

8 жовтня 1938

В Ужгороді створено перший уряд автономної Підкарпатської Русі на чолі з Андрієм Бродієм

9 жовтня 1943

Завершилася битва за Кавказ під час Другої світової війни

10 жовтня 1813

Народився Джузеппе Верді, італійський композитор, один із найвизначніших діячів оперної школи, автор 28 опер, квартетів та реквіємів

ФАКТИ ТИЖНЯ

Штурм міськради в Полтаві. 800 осіб мітингували під її стінами проти підняття житлово-комунальних тарифів. Протестувальники прорвалися всередину будівлі, здолавши опір 40 міліціонерів. Згодом мер міста заявив, що тимчасово зупинив дію рішення про підвищення тарифів ЖКГ

FIFA покарала збірну України з футболу за поведінку вітчизняних уболівальників під час відбіркового матчу чемпіонату світу 2014 року проти Сан-Марино у Львові. Наступний поєдинок наша команда проведе без глядачів (див. стор. 12).

34,75 млрд грн

Таким є дефіцит бюджету за січень – серпень 2013-го. Цей показник удвічі більший від торішнього. Дані Мінфіну

\$16 млрд

витратив уряд за 2011–2013 роки на підтримку курсу гривні. Таку оцінку дав экс-міністр фінансів Віктор Пинзеник

15 кримінальних справ

відкрито за фактами порушень на виборах-2012. Ув'язнено одну особу. Дані Генпрокуратури

43% викладачів вишів

мають дохід менше ніж 3 тис. грн за місяць (розмір середньої зарплати в Україні). Дані Центру дослідження суспільства

\$3 млрд

переказали українські заробітчани на батьківщину протягом перших шести місяців цього року. Це на 10% більше від показника 2012-го. Дані НБУ

МАЙЖЕ СЕРЙОЗНО

Повернення першої радянської столиці

Поки в Києві центральна влада бавиться в євроінтеграцію, на місцях, у так званих базових для правлячої партії регіонах, триває консервація совка. І пальму першості тут тримає Харків, який дехто з місцевої еліти пафосно називає «першою столицею України», маючи на увазі період 1917–1934 років, коли там перебували органи влади радянської республіки. Мер міста і тамтешньому очільникові ОДА до душі радянський імідж «ввіреної їм території». Тож вони докладають чималі зусилля, щоб за їхнього правління зникли будь-які символи незалежної і сучасної України

Знищення меморіальної дошки літературознавцю Юрію Шевельову – це лише один з елементів «радянзації Харкова». Наприклад, торік місцева влада перейменувала близько сотні вулиць, чимало з яких назвали на честь Героїв Радянського Союзу, Соціалістичної праці тощо. Харківським школам повертають імена піонерів-героїв. В окремі дні, як-от у річницю Сталінградської битви, на вулицях можна побачити трамвай, прикрашений портретом Сталіна. А за спробу зазіхнути на пам'ятник Леніну в центрі міста сам мер Геннадій Кернес особисто обіцяє «переламати дві руки і дві ноги».

Можливо, усі ці заваби харківських можновладців у радянщину – то не лише їхнє традиційне загравання з базовим електоратом – пенсіонерами, а підпільна більшовицька робота з підготовки нової столиці України на випадок її приєднання до Митного союзу з Росією? А що, Харків «всегда готов!» – до російського кордону рукою подати, радянські герої вшановані належним чином, будь-які згадки про «буржуазних націоналістів» знищені, а «градоначальник» та «генерал-губернатор» раді старатись і далі «служить Отечеству». ■

ДОСЛІДЖЕННЯ

Де зустріти старість

Благодійна організація Help Age International оприлюднила рейтинг якості життя літніх людей (Global AgeWatch Index 2013). Це дослідження відображає ситуацію із задоволенням потреб літніх людей у 91 країні світу. Загалом, за оцінками ООН, старіюче населення стає дедалі більшим викликом для багатьох держав. Якщо 2012-го кількість людей віком понад 60 років становила на планеті 809 млн осіб (11% жителів), то 2030-го, згідно із прогнозами, їх налічуватиметься вже 1,37 млрд (16%), а до 2050-го – 2,03 млрд (22%). Тобто через 40 років кожному четвертому землянинові буде 60 або більше. Для визначення цього індексу використовували чотири показники: матеріальний добробут, можливості літніх людей у роботі та освіті, стан здоров'я, сприятливе середовище для життя. У першій десятці, як і слід було очікувати, опинилися скандинави, аутсайдерами визначено нестабільні азійські та африканські країни. Україна ближче до них – на 66-й сходинці.

За даними Help Age International

Російська делегація залишила залу засідань Генеральної асамблеї ООН під час виступу президента Грузії Міхеїла Саакашвілі, який із трибуни звинуватив Кремль у неоімперській політиці

Американські конгресмени не змогли погодити вчасно новий бюджет, що призвело до припинення фінансування близько 40% держуста-нов. У зв'язку з цим перервало свою роботу американське посольство в Україні, однак консульський відділ не перестав видавати візи

ФЕЙС-КОНТРОЛЬ

МИТРОПОЛИТ ВОЛОДИМИР (САБОДАН)

за євроінтеграцію

Очільник УПЦ МП разом із предстоятелями інших релігійних організацій підписав листа, у якому лідери конфесій підтримали євроінтеграційний курс України і закликали Росію поважати вибір нашої країни. Наразі немає жодної реакції Російської православної церкви, але вона, вочевидь, не забариться

МИКОЛА АЗАРОВ

згадав радянські методи

Прем'єр дав завдання Міносвіти зробити обов'язковим розподіл випускників педагогічних вишів у школи

ОЛЕНА БОНДАРЕНКО

про Януковича I

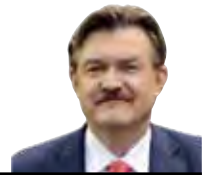
«Якщо комусь не вистачає різнобарв'я і фарб, мені дуже шкода. Янукович не Мазепа, він Янукович. Він був, є і ним залишиться. І в історії він залишиться як Янукович. А якщо хтось став недоумкуватим і йому потрібні якісь паралелі та моделі в історії, то я б його (Януковича) порівняла з Петром I, який рубав вікно в Європу», – так прокоментувала регіоналка порівняння гаранта з Мазепою на російському ТБ

ЄВГЕНІЙ КІСЕЛЬОВ

залишив пропаганду

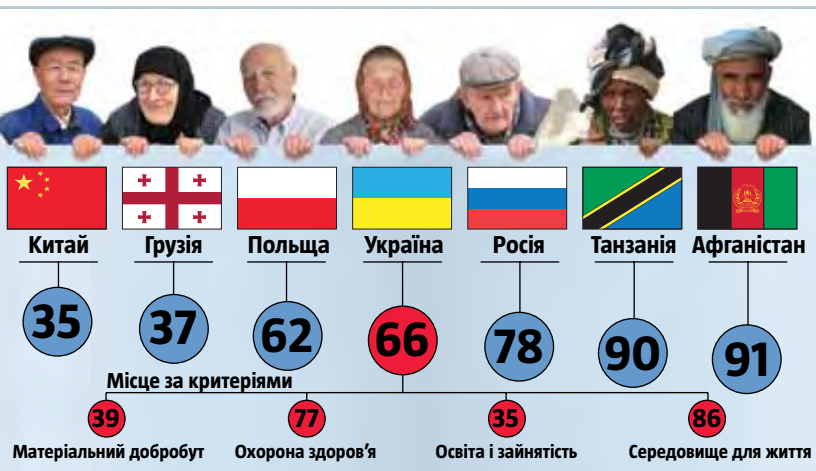
Ведучий російського походження, якого не раз ловили на використанні маніпуляційних технологій у його телевізійному проєкті «Велика політика», припинив свою роботу на телеканалі «Інтер». Натомість він став штатним радником директора Group DF (структура Дмитра Фірташа. – Ред.) Бориса Краснянського

ВЛАДИМІР МЕДІНСЬКИЙ

знає все про цінності

«Поняття «європейські цінності» – плід порушеної діяльності розуму інтелектуалів від північноатлантичної пропаганди, їх не існує. У кожній людині є свої цінності. Якщо цих людей поставити разом, то якась частина цих цінностей їх об'єднує», – пояснив міністр культури Росії

ІГРИ ПАТРІОТІВ

Ребрендинг Януковича як «проєвропейського патріота» разом із розпорошенням голосів протестного електорату між опозиційними кандидатами дають владі змогу унеможливити в 2015-му повторення Майдану-2004 та реалізувати сценарій другого президентства за прикладом Кучми зразка 1999 року

Останнім часом важко не помітити активного вибудовування нового політичного образу Януковича до президентських виборів 2015-го. Соціально-економічна ситуація лишається складною, проблеми з бюджетом загострюються (див. *Тиждень*, № 38/2013), тема підвищення статусу російської мови відпрацьована під час парламентської кампанії. Розчарування в південно-східних, базових електоральних регіонах об'єктивно поглиблюється (див. *Тиждень*, № 36/2013), оскільки на четвер-

Автор:
Олександр
Крамар

тому році повноважень ключове для більшості їхніх мешканців зобов'язання «покращення вашого життя вже сьогодні» не виконане і не може бути виконане, зважаючи на відсутність в умовах економічної кризи, що наростає, необхідних для цього ресурсів. А пояснення незалежно від їхньої аргументованості вже мало на кого діють. У таких умовах традиційних можливостей повністю зупинити поступове перетікання частини виборців до КПУ, опозиції (передусім УДАР), потенційних радикальних проросійських проєктів немає.

Для нинішнього президента важливо уникнути лобового ідеологічного зіткнення за зразком 2004 року, яке може бути підтримане масовими акціями протесту. Тоді проросійському совоковому авторитарному правителю Януковичу протистояв проєвропейський, український демократ Ющенко, принаймні так його позиціонували. Як уже не раз писав *Тиждень*, демографічні тенденції в Україні є такими, що частка прихильників першого в результаті оновлення поколінь і підвищення частки населення на Заході та в Центрі порівняно з Південним Сходом, де більшість підтримує ПР, кожні наступні президентські вибори дедалі зростає (див. № 50/2012, № 22/2013). У цьому контексті показовим є нинішнє активне формування образу Віктора Януковича як державника, в певному розумінні специфічного «патріота», здатного схилити мешканців Південного Сходу до підтримки переважно непопулярних поміж них тем, таких як інтеграція з ЄС та опір російському натиску. Це, як зазначав *Тиждень* (див. №36/2013), уже почало вибивати ґрунт з-під ніг опозиції, оскільки євроінтеграційні гасла були ключовими в її риторичі. Тож вона змушена зайнятися пошуком альтернативної ідентичності у внутрішньополітичних питаннях, що в її нинішньому вигляді для неї складно.

Формування нового іміджу «Януковича-євроінтегратора, готового опиратися тиску Москви», триває з розрахунку на розширення кола його прихильників у Центрі та навіть на Заході України, де переважають євроінтеграційні настрої. Вражачою змінюється риторика регіоналів – затятих ворогів усього українського та євроатлантичної інтеграції в недалекому минулому. Щоб переконатися в цьому, достатньо порівняти нинішні висловлювання основних спікерів ПР і високопосадовців із тими, які вони робили ще три-чотири місяці тому: Миколи Азарова, Леоніда Кожари, Олександра Єфремова, Миколи Левченка, Олени Бондаренко та ін. Українців зараз намагаються переконати в тому, що представники нинішньої влади є патріотами, лояльними до всього україн-

ського, схильними до європейського цивілізаційного вибору. Презентуючи оцінний рейтинг потенційних кандидатів у президенти від компанії R&B Group, яка серед соціологічних служб традиційно фіксує найвищий рівень підтримки населенням влади, її керівник Євген Копатько зазначив, що саме після підписання нещодавніх євроінтеграційних законів, які наблизять Україну до підписання Угоди про асоціацію з ЄС, рейтинг Віктор Януковича значно зріс і він може реально розраховувати на підтримку молодих виборців із центральних регіонів України. На ще одне запитання R&B Group: «Хто з українських політиків найбільше зробив, щоб Угода про асоціацію була підписана?» (хоча вона ще не підписана і не факт, що така буде підписана) – не змогли відповісти 50% опитаних, проте серед тих, хто таки визначився, 38% начебто назвали Януковича (19% усіх респондентів), 14% – Яценюка, 12% – Тимошенко, 10% – Кличка, 6% – Порошенка.

Проведений **Тижнем** моніторинг інтернет-форумів серед патріотично настроєних користувачів свідчить, що кількість громадян, цілком піддатливих до відповідного ребрендингу Януковича, стрімко зростає. Це, звісно, може відбуватися з допомогою найманих пропагандистів. Але й такий випадок лише підтверджував би особливу увагу, яку виявляє зацікавлена сторона до різнобічних методів просування нового іміджу президента й думки, що «він не такий уже й поганий варіант», особливо ж коли підпише Угоду про асоціацію, продовжить опір російському натиску, а тим більше зробить ті чи ті поступки в культурно-ідеологічних питаннях на кшталт ухвалення закону про захист і розвиток української мови чи відставки Дмитра Табачника з посади міністра освіти. Не слід відкидати можливості, що це буде зроблено. Знову ж таки, у стилістиці Януковича – не під тиском опозиції, а у вигляді жестів доброї волі «справедливого правителя», «захисника національних інтересів та євроінтегратора».

Тим часом у ЗМІ та експертному середовищі уже давно обговорюють можливе повторення

Банковою під час виборів глави держави у 2015-му сценарію, який дав змогу єдиний раз у новітній історії України переобратися діючому й дуже непопулярному президентові Кучмі 1999 року. Рейтинг у нього був тоді значно нижчий, ніж сьогодні в Януковича, однак після смерті за загадкових обставин В'ячеслава Чорновола та розколу канівської четвірки, Кучма зміг вивести у другий тур комуніста Петра Симоненка, проти якого (а також проти «реваншу червоної чуми») природно мобілізувалася більшість українського суспільства, яка за інших обставин Кучму ніколи не підтримала б.

На відміну від Кучми, в Януковича вибір ширший. Шанс на перемогу, за даними соціологічних досліджень, у нього є як у двобої з Олегом Тягнибоком (ще один варіант мобілізації потенційних прихильників нинішнього президента в умовах загрози вже «коричневої чуми»), так і з Петром Симоненком. Хоча спаринг з останнім дедалі більш виграшний, порівняно з першим. Уперше публічно озвучив реальність такого сценарію в серпні цього року Микола Томенко, заявивши: «...влада вважає, що лише така конфігурація забезпечить Януковичу другий термін президентства... У зв'язку з цим, щоб протистояти владі, опозиція вже в першому турі по-

вимагає нейтралізації на фініші найбільш рейтингових кандидатів (що, як показано далі, може відбуватися двома шляхами). Нині такими є Тимошенко, Кличко та Яценюк. За даними останнього опитування, яке провела соціологічна компанія Research&Branding Group, якби президентські вибори відбулися наприкінці вересня, то за Януковича проголосували б 20,8% опитаних, за Кличка – 11,7%, за Тимошенко – 10,9%, за Яценюка – 6,3%, за Симоненка – 4,9%, за Порошенка – 3,2%, за Тягнибока – 3,1%. Загалом картина, яку подає дослідження R&B, не вельми відрізняється від даних, оприлюднених наведені Центром Разумкова (див. **рейтинги на стор. 11**). Крім традиційно вищого рейтингу Януковича, ніж йому дають інші соціологічні служби, в результатах опитування R&B увагу привертає хіба що високий показник Порошенка, який наразі ще не заявляв своїх претензій на президентську посаду. При тому, що в рейтингу присутній і Юрій Луценко, котрий, як свідчать джерела **Тижня**, розгортає свою «Третю республіку» саме під президентські перспективи шоколадного магната.

НЕМАЄ ЛЮДИНИ – НЕМАЄ ПРОБЛЕМИ

Юлії Тимошенко влада, вочевидь, не дасть можливості взяти участь у виборах. А останнім часом актуалізувалася дискусія щодо можливого зняття Віталія Кличка з електоральних перегонів на тій підставі, що він останні 10 років (вимога українського законодавства) не проживав постійно на території держави. За інформацію **Тижня**, в УДАРі серйозно ставляться до такої загрози й розробляють варіанти протидії. Експерти зазначають, що інформація могла потрапити в публічну площину тому, що відповідного сценарію Банкова серйозно не розглядає, інакше план до останньої миті тримали б у таємниці. У такому випадку можна припустити, що йдеться про використання владою цього аргументу супроти педальованої ударівцями теми єдиного узгодженого кандидата, тобто найбільш рейтингового на цей час Кличка, вже в першому турі. У випадку випадання з обоими лі-

НАЙБІЛЬШИЙ РИЗИК ДЛЯ ОПОЗИЦІЇ І ШАНС ДЛЯ ВЛАДИ НЕ У ДРУГОМУ ТУРІ, А В ПЕРШОМУ

винна визначитися з єдиним кандидатом на пост президента України». З одного боку, така заява Томенка, яка не збігається із публічною позицією в цьому питанні й самої Юлії Тимошенко, й Олександра Турчинова, й Арсенія Яценюка, може бути пояснена його неприхованою фрондою в лавах «Батьківщини» та симпатіях до Віталія Кличка. Але, з іншого боку, загроза для опозиції справді реальна. Причому об'єктивно, незалежно від того, чи розробляють такий варіант уже на даному етапі в оточенні президента.

Сценарій виведення у другий тур Симоненка або Тягнибока

дера УДАРу його електорат, судячи за результатами соціологічних опитувань про «другий вибір» українців, у різних пропорціях розподілиться між Яценюком, Тягнибоком, Порошенком, Симоненком. Утім, найбільший приплив отримає таки Арсеній Петрович.

Пара Яценюк – Янукович, за даними останніх соціологічних досліджень, є так само програшною для Віктора Федоровича. Тому виведення із гри Кличка саме собою є малозначущим для Банкової, оскільки автоматично підвищить уже Яценюкові шанси на перемогу. Наразі соціологічні дослідження свідчили, що у другому турі Янукович має найбільший шанс у парі лише з одним із лідерів нинішньої опозиції – Олегом Тягнибоком. Але для цього із гри має бути виведений Яценюк. Стандартна схема тут могла б бути пов'язана із внутрішніми війнами в межах об'єднаної опозиції, що супроводжувалося б хвилиною компромату або переконливими звинуваченнями на його адресу, наприклад у співпраці із владою. Втім, ці схеми, вже випробувані, не дали бажаного ефекту, а масштабна кампанія цькування Арсенія Петровича в українських умовах може породити зворотний ефект і спричинитися до виходу у другий тур саме його, «переслідуваного владою». Певнішим способом розправи міг би стати хіба що судовий процес із ув'язненням. Але такі сценарії є екстремальними, а їх імовірність обмежена потужними іміджевими ризиками для Януковича,

КАНІВСЬКА ЧЕТВІРКА. Зрив домовленостей між Олександром Морозом, Євгеном Марчуком, Олександром Ткаченком та Володимиром Олійником про висунення узгодженого кандидата на президентських виборах 1999 року забезпечив Леонідові Кучмі легку перемогу в другому турі над Петром Симоненком

котрий досі не знає, як вийти з необдуманого створеної ситуації з ув'язненням Тимошенко.

Тож дієвим механізмом виведення із гри Яценюка та Кличка одночасно може бути лише домовленість про підтримку Яценюком Кличка вже в першому турі виборів президента в обмін на, скажімо, посаду прем'єр-міністра у парламентсько-президентській республіці. Після цього може бути реалізовано сценарій із недопущення до участі в перегонах Кличка, але в такий спосіб, щоб і Яценюк уже не зміг/не встиг зареєструватися кандидатом у президенти. Таким чином, у першому турі з чільної четвірки (за рейтингом) лідерів опозиції зможе взяти участь лише Олег Тягнибок. Навесні, коли країна активно обговорювала можливість сценарію виведення в другий тур пари Тягнибок – Янукович, щоб забезпечити перемогу нинішнього глави держави, лідер «Свободи» переконував, що «кожен, хто ввійде у другий тур із представників опозиції, буде підтриманий усією опозицією, перемаже Януковича». Щоправда, соціологія наразі не підтверджує відповідної переконаності Тягнибока, і є високий ризик, що в умовах нагнітання істерії на тему «коричневої чуми» під такі перегони значна частина електорату Кличка та Яценюка, особливо на Південному Сході, а також у Центрі, в другому турі знову проголосує проти всіх або (в разі відсутності такої можливості) ногами, просто не прийшовши на дільницю.

РОЗЦЕПИТИ ДО АТОМІВ

Утім, найбільший ризик для опозиції і шанс для влади зовсім не у другому турі (коли голосують не за того чи того кандидата, а проти його опонента), а в першому. Адже саме тут режим може реалізувати сценарій, який позбавить необхідності масштабних і грубих фальсифікацій у вирішальному двобої і унеможливить загрозу повторення Майдану. Реалізуватися цей сценарій може й без недопущення до участі у виборах найбільш рейтингових кандидатів за описаним вище алгоритмом. І навіть із участю в перегонах Юлії Тимошенко. Адже він має передбачати ставку на максимальне розпорошення голосів

між кандидатами від опозиції в першому турі з тим, щоб звести нанівець їхні шанси вийти в другий. Уже зараз можна прогнозувати, що в бюлетені, цілком імовірно, з'являться такі персоналії, як Петро Порошенко, Анатолій Гриценко, В'ячеслав Кириленко, Віктор Ющенко, Микола Катеринчук, Юрій Костенко, екс-бютівець Сергій Міщенко (у разі коли Тимошенко, від імені якої він виступає, так і не візьме участі в перегонах). Не виключено що ближче до дня волевиявлення з'явиться й черговий «тігішко», а то й двос нараз (одна з потенційних кандидатур – «опальний» Хорошківський), кандидат чи кандидатка «Х» на кшталт Королевської та ін.

При цьому три-чотири (залежно від участі чи неучасті Тимошенко) найбільш рейтингові лідери опозиції не зможуть апелювати до логіки, яка працювала на громадську думку під час минулорічної парламентської кампанії, і звинувачувати менш прохідних кандидатів на своєму полі у «спойлерстві» (відтягуванні та розпорошенні голосів). Тоді було очевидно, що бар'єр здолати можуть лише три політсили з відповідним позиціонуванням у системі влада – опозиція всіх, хто хотів брати участь у кампанії без шансів потрапити до парламенту. Це змусило багатьох амбітних політиків улитися в ту ж таки Об'єднану опозицію (Гриценко, Кириленко, Катеринчук), зокрема й тому, що в іншому випадку вони просто не мали б шансів потрапити до парламенту. Тим часом логіка першого туру як праймериз серед опозиціонерів за право вийти у другий, усі ці «незручності» для карликів знімає. Адже не можна буде звинувачувати Гриценка чи Порошенка в тому, що він відтягує голоси від Яценюка чи Кличка, а Ющенка, Костенка чи Кириленка в тому, що він забирає їх у лідерів «Батьківщини» та УДАРу та ще й у Тягнибока, в умовах, коли самі Яценюк, Кличко та головний свободівець позбавлятимуть електорату один одного. Так само не факт, що працюватиме логіка підтримки того чи того кандидата в обмін на певні обіцянки. Значно простіше для карликів буде зафіксувати свій

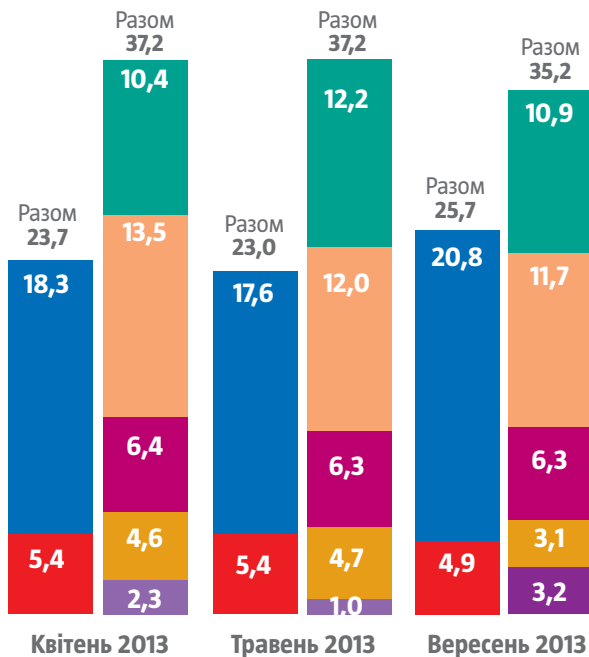
результат у перегонах і вже на цій основі торгуватися з тим, хто таки вийде у другий тур.

За таких обставин, у разі походу на президентські вибори щонайменше 10–12 кандидатів, які претендуватимуть на опозиційний електорат, із проведенням ними активних виборчих кампаній, які вимушено включатимуть пряму чи опосередковану взаємну критику для максимізації власного результату, ймовірність критично небезпечного розпорошення голосів стане дуже високою. Фактично матимемо в масштабах країни класичну ситуацію центральноукраїнського мажоритарного округу, де часто для перемоги бувало достатньо 10–15% голосів. Однак тепер ітиметься про перемогу не Януковича, а оптимального для нього спаринг-партнера у другому турі. Чи набере 15% у таких умовах Симоненко? Цілком, адже Партія регіонів і Янукович після європейського вибору фактично подарували комуністам проросійську риторичку (чи не свідомо?), яка однозначно дасть змогу наростити рейтинг червоному лідерові. Особливо якщо на совково-проросійському електоральному полі не з'явиться нового потужного харизматичного гравця, на кшталт Ігоря Маркова (а що влада адміністративно-силовими методами робитиме й уже робить усе для того, щоб цього не сталося, сумнівів не виникає).

Опозиційний електорат, попри те, що він сукупно значно численніший, унаслідок фрагментації між 10–12 кандидатами із рейтингом вище ніж 1% і серед них 4–5 такими, що матимуть потенційну підтримку понад 5% (Тимошенко, Кличко, Яценюк, Тягнибок, Порошенко), дасть значно менше шансів висуванцям, що позиціонуватимуть себе як опоненти влади, вийти у другий тур, аніж поділений між Януковичем та Симоненком, хоч і менш чисельний совково-проросійський. А отже, політичні сили, які наразі мають підтримку української більшості, у другий раунд можуть і не потрапити. Вибір у неї знову буде «між одним та другим злом». І в цій ситуації нинішній ребрендинг Януковича як «проєвропейського» й такого, що «не зігнувся під тиском Ро-

Електоральні симпатії українців навесні та восени 2013 року

(якби вибори відбулися найближчої неділі), %

Квітень–травень 2013 року – за даними дослідження Центру Разумкова спільно з Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. Вересень 2013 року – за даними опитування R&B Group, яка серед соціологічних служб традиційно фіксує найвищий рівень підтримки серед населення ПР та Януковича

Віктор Янукович

Петро Симоненко

Юлія Тимошенко

Віталій Кличко

Арсеній Яценюк

Олег Тягнибок

Анатолій Гриценко (квітень–травень)

Петро Порошенко (вересень)

сії», відіграє вирішальну роль у протистоянні «кремлівській маріонетці» та «привидові минулого» Симоненкові.

Наразі персональний рейтинг лідера комуністів значно нижчий від рейтингів Кличка чи Тимошенко і навіть поступається Яценюковому. Однак, по-перше, все ще не стартувало повномасштабне розпорошення голосів опозиції між політичними карликами, а по-друге, в разі відсутності реальної альтернативи більшість розчарованих Януковичем «євроінтегратором» представників совково-проросійського електорату змушені будуть проголосувати за Симоненка. Але це станеться в майбутньому. Не слід забувати, що КПУ під час соціопитувань традиційно виступає «другим вибором» прихильників ПР, а Симоненко – більшості симпатиків Януковича. Значною мірою це пояснюється тим, що електорат Януковича і ПР у 2004–2006 році сформувався за рахунок тих, хто у 1998, 1999 та 2002 роках уже забезпечував високі рейтинги КПУ та її лідерів під час парламентських і президентських перегонів. Тобто тепер, коли вони вважають кредит довіри ПР і Януковичу невиправданим, просто відбуватиметься зворотний процес.

Зрештою, результат КПУ на останніх парламентських виборах становив 13%. Причому він був несподівано високий і досягнутий навіть попри те, що на місяць проти цієї політсили використовували адмінресурси, бо комуністи прямо конкурували з регіоналами, яким, своєю чергою, була вельми потрібна однапартійна більшість. У першому турі президентських виборів за потреби тиск на комуністів може не бути таким значним, оскільки Януковичу цілком може виявитися достатньо суттєвого відриву від Симоненка (наприклад, 24–25% проти 15–16%). Тим часом четвірка лідерів опозиції (Тимошенко, Кличко, Яценюк і Тягнибок) за найсприятливішим сценарієм зможе отримати в першому турі до 45–50% (решта 10–15% розподілиться поміж дрібнішими фігурами на кшталт Порошенка, Гриценка, Кириленка, Ющенка та ін., і це без появи нового «тігішка»). А 45–50% на чотирьох – це лише 11–13% на кожного, і шанс на те що найбільш рейтинговий із них висуванець здобуде бодай 15% і випередить Симоненка, аж ніяк не гарантований. Як і у випадку з попередньою четвіркою, канівською. ■

Бандера **НОН ГРАТА**

За «боротьбою» FARE з українськими «фашистами» та «расистами» можуть стояти проросійські ліві сили в Україні

Автор:
Валерія
Бурлакова

Ультрас київського «Динамо» та львівських «Карпат» надіслали відкритий лист до FIFA, піддавши сумніву компетентність експертів FARE в питаннях історії України й підкресливши, що «не справа FARE давати оцінку історичним постатям, які для великої кількості українців є національними героями»

27 вересня FIFA винесла рішення за дисциплінарною справою у зв'язку з діями українських вболівальників під час матчу у Львові між футбольними збірними України та Сан-Марино у відборі до фіналу чемпіонату світу 2014 року в Бразилії. Міжнародна федерація футболу вирішила: наступний відбірковий матч (проти збірної Польщі, вирішальний за вихід до фінальної частини змагань) жовто-блакитна збірна проведе без глядачів. Крім того, Федерація футболу України оштрафована на €45 тис., а стадіон у Львові дискваліфікований на відбіркові матчі за участю національної збірної до 2018-го включно.

Причиною жорстких санкцій слугувало не так використання на трибунах піротехніки (про це відрапортував один із делегатів

FIFA, яка забороняє фаєри на матчах, що проводяться під її егідою), як рапорт спостерігача мережі FARE («Футбол проти расизму в Європі»). FARE – це європейська мережа з головним офісом у Лондоні, яка із 1999-го бореться з виявами расизму та ксенофобії у футболі. У 2006-му, на десятий рік свого існування, уклала «стратегічний союз у сфері антидискримінації» із FIFA й відтоді допомагає їй, надаючи звіти про вияви расизму та неонацизму під час матчів. Остання, своєю чергою, керується цими рекомендаціями, ухвалює дисциплінарні рішення щодо футбольних федерацій країн, на стадіонах яких були помічені такі вияви.

Сергій Стороженко, віцепрезидент ФФУ, яка отримала від FARE факс із докладним переліком ознак порушень, пояснив: спостерігачі цієї організації

зафіксували наявність у львівських вболівальників «ультраправих банерів» і факт підняття штандарта дивізії СС «Галичина».

Трохи більше про расизм українськи можна дізнатися зі звіту самої FARE. На 14-й хвилині матчу, свідчить спостерігач, вболівальники збірної України піднімають штандарт дивізії СС «Галичина» – галицького лева. «Дивізія була сформована з українських добровольців і воювала за нацистську Німеччину під час Другої світової війни», – пояснює свій погляд на історію представник FARE. На 15-й хвилині футбольного двобою його увагу привертає антикомуністичний банер «Good night, left side». На 55-й хвилині спостерігач FARE побачив на трибуні чоловіка у футболці з номером «88». Ці цифри він розшифрує як «Neil Hitler» (Н – восьма лі-

тера англійської абетки). Також помітив вияви расизму з боку українських уболівальників – імітація мавпячих звуків. Таким галасом, стверджує спостерігач, ультрас зустріли оголошення про те, що гол у ворота Сан-Марино забив натуралізований гравець української збірної Едмар, бразилець за походженням. Також представник FARE побачив на стадіоні кількох молодиків, які характерно рухали рукою, як це робили нацисти під «Зіг хайль» (так звані зіги).

Усі ті факти він ретельно зафіксував на відео та фото.

БЕЗ ОГОЛОШЕННЯ ВІЙНИ

Не зауважили власного расизму лише ті, хто підтримував українську збірну під час матчу. Цікаво, що наші ультрас гадки не мали про заборону символіки дивізії СС «Галичина», яка раптом стурбувала міжнародного спостерігача. За їхніми словами, вони регулярно ознайомлювалися з рекомендаціями ФФУ про поточні заборони, зокрема цілком очікувану заборону свастики, символів Ку-Клукс-Клану тощо. Утім, жодної згадки про дивізійників у таких рекомендаціях ніколи не було.

Лідер львівських ультрас Тарас Павлів у розмові з *Тижнем* зізнається: «Оновлений» перелік заборон уперше побачив лише в телепередачі «Великий футбол» 21 вересня, через два тижні після матчу. Не ознайомили з «нововведеннями» не тільки львів'ян. Як розповів українським ЗМІ офіцер безпеки київського «Динамо» Анатолій Бінковський, їх перелік до відома вболівальників столичного клубу УЄФА офіційно довів лише 25 вересня.

З тим, що «золотий левик» – расистський чи то неонацистський символ, Тарас Павлів категорично не погоджується: «Вони боролися за незалежність України». Згадує, що в Тернополі та Івано-Франківську є названі на честь дивізії вулиці... Утім, найбільше Тараса бентежить не те, за що покарали збірну, а те, за що її можуть покарати.

Як свідчить новий список крामольної, за версією FARE, символіки, скаржитися на українських вболівальників варто не лише за штандарти «Галичини». Карати національну федерацію

рекомендується також за появу на трибунах червоно-чорного прапору Організації українських націоналістів, який активно використовували українські повстанці під час визвольної боротьби в середині ХХ століття, і портретів Степана Бандери та Романа Шухевича.

«Степан Бандера та Роман Шухевич були лідерами ОУН», – коротко «пояснює» довідник FARE. Натомість, як відомо, ані дивізія СС «Галичина», ані ОУН чи УПА, Степан Бандера та Роман Шухевич не були засуджені Нюрнберзьким трибуналом.

Показово при цьому, що під заборони FARE не потрапили символи визвольних рухів, подібних до ОУН та УПА, в інших країнах, що може свідчити про упередженість щодо України, а відтак сплановану провокацію на стадіоні у Львові. Власне, низка фактів підтверджують це припущення. Зокрема, футбольні фанати стверджують, що в їхньому середовищі є невелика група провокаторів, яка їздить на матчі в різні міста і головною місією якої є засвітитися на стадіоні з неонацистською символікою й покидати «зіги». І таку «роботу» їм хтось щедро оплачує.

ЕКСПЕРТИ БЕЗ ЕКСПЕРТІВ

У переліку заборон FARE України, поза сумнівом, приділяється особлива увага. В інших куточках Європи спостерігачів цієї мережі не цікавлять ані штандарти дивізії СС, наприклад бельгійських, латвійських чи естонських добровольців, в основі яких були відповідні національні символи (під приціл потрапили тільки СС «Галичина» та іспанська «Блакитна дивізія»), ані тим більше символіка національно-визвольних рухів. Приміром, у контексті «суто ірландських» табу FARE не згадує про прапори IRA. У Російській Феде-

рації не заборонено піднімати на стадіонах прапор РОА («Російська освободительная армия»).

Україну ця організація бере не тільки «якістю», а й кількістю заборон. Для нашої держави вона їх має більше, ніж для будь-якої іншої нації. Так, на РФ, де, безперечно, є неабиякі проблеми з расовою терпимістю та сильні націоналістичні настрої, особливо в навколофутбольному середовищі, поширюється лише одне табу. Це прапор і без

того заборонено в державі «Слов'янського союзу», який «експерти» FARE помилково називають «Національним союзом» і проголошують «головною неонацистською організацією країни». Повсякденні атрибути російського націоналізму (скажімо, імперський чорно-жовто-білий прапор чи популярні футболки «Я руский») ніхто не згадує, що свідчить чи то про цілковиту байдужість представників згаданої

організації до Росії, чи то про їхню нефаховість, чи про знову ж таки упередженість.

В Україні вони її визнають самі, підкресливши в коментарі одному з наших видань, що

зазвичай усі рішення FARE «перевіряють і підтверджують експерти», однак керівник організації Піара Повер одразу зізнався, що українських експертів FARE не має. Має «лише членів організації». Серед асоційованих членів мережі (їх на сьогодні 160) з України – Конгрес національних громад (Київ), Міжнародний фонд охорони здоров'я і навколишнього середовища (Мукачеве, Закарпаття), Харківський гуманітарний університет «На родна українська академія» та досить засекречена організація Football against prejudices («Футбол проти упереджень»), яка не має навіть офіційного сайта в нашій країні. На сьогодні жоден представник цих організацій не підтвердив своєї участі в підго-

ПОГЛЯД FARE НА ІСТОРІЮ. Організація рекомендує карати національну федерацію за появу на трибунах червоно-чорного прапору, який активно використовували українські повстанці під час визвольної боротьби в середині ХХ століття, і портретів Степана Бандери та Романа Шухевича

товці звіту FARE щодо подій на львівському стадіоні. А віцепрезидент Конгресу національних громад Йосип Зісельс у коментарі «Радіо Свобода» не виключив, що історія зі звітом мережі дуже схожа на провокацію проти України, і зауважив, що в Конгресі вивчатимуть питання якості роботи FARE: «Якщо це створено з провокаційною метою, то ми не входимо мимемо до неї».

Утім, звинувачень у необізнаності в FARE не люблять. Показово, тільки-но почали лунаати закиди на адресу цієї організації в історичній некомпетентності, із її сайту зникли сторінки з переліком образливих та дискримінаційних символів у європейському футболі (до них, нагадаємо, були зараховані червоно-чорний прапор ОУН, портрети Бандери та Шухевича тощо), за появу яких на стадіонах FIFA може карати національні збірні. Натомість хвилю обурення української спільноти, яку викликав лист FARE до FIFA про «неонацизм» і «расизм» на українських стадіонах, в організації «Футбол проти расизму в Європі» назвали «спекуляціями» і запевнили: усі спостерігачі, відряджені організацією (на матч Україна – Сан-Марино. – Ред.), є нейтральними та неупередженими. Понад те, ці спостерігачі з міжнародного пулу спеціалістів.

Проте така заява не стикується з тим самим звітом FARE, що містить перелік «провин» українських вболівальників. У його вступній частині насправді йдеться лише про одного-єдиного спостерігача: «an observer» та «the observer». Про безсумнівну належність цієї

ПІДНЯТИ ПРАПОРИ. Українські ультрас закликали вболівальників усіх клубів принести на матчі червоно-чорні прапори на знак протесту проти заборони використовувати на трибунах національні символи. 29 вересня, ще до масштабного поширення таких закликів, із «проросійського» Криму червоно-чорні прапори привезли до Львова на виїзний матч із «Карпатами» вболівальники сімферопольської «Таврії». А 30 вересня на початку матчу «Ворскли» з «Динамо» в Полтаві фанати розгорнули на одному із секторів стадіону червоно-чорний прапор розміром 7х9 м. Загалом під час цієї гри на трибунах було помічено чимало червоно-чорних стягів

особи до «міжнародного пулу» свідчить п. 1.3: «The observer is a Ukrainian native speaker with a clear understanding of the broader social and political issues at play». Себто рідна мова «міжнародного» спостерігача українська, і він чітко розуміє соціальне та політичне життя країни.

Його ім'я, певна річ, не називається. Втім, фігурує у цій історії інше (а можливо, й те саме) цікаве прізвище – Павло Клименко.

WHO IS MR KLYMENKO?

У FARE Павло Клименко обіймає посаду координатора програм у Східній Європі. Щоб зрозуміти, що неупередженою особою цей функціонер не є, варто розглянути кілька моментів його біографії. Біографії, як сам «Mr Klymenko» казав у інтерв'ю сайтові The Jewish Chronicle Online (Thejc.com), довгої: його «боротьба з нацизмом» почалась іще у 2004 році. У підлітковому віці Клименко, за його ж таки словами, вів запеклу боротьбу з «неонацистами» на вулицях української столиці. І переміг. «Ми виконали нашу так звану роль», – цитує його The JC, додаючи, що «неонацисти перестали домінувати на вулицях».

«Урятувавши» Київ від фашистської окупації, Клименко почав визволяти від коричневих стадіони країни. Щоправда, вже не задарма, а за гранти: їх справно видають на боротьбу як FARE, так і інші організації, до яких причетний борець із расизмом. Так, саме Павло Клименко – одна з головних фігур маловідомого, але не бідного українського Правозахисного фонду імені Р. І. Марочкіної. Фонд, що отримує гранти, зокрема від ні-

мецького комуністичного Фонду Розі Люксембург, і раз по раз публікує трагічні новини з України на кшталт «Нацисти сподіваються легально провести шабаш» (про «Фестиваль традицій духу») чи «Партія «Свобода» стала рідною матусею банд вуличних неонацистів» (репост «викривального» матеріалу «Лівої справи»).

Прикметно, що після першої-таки публікації у пресі про зв'язки Клименка з різноманітними лівими організаціями, хтось почав активно видаляти контакти, що були засвічені в інтернеті. Зокрема, після публікації статті «50 тис. грн за Бандеру» на сайті «Лівий берег» сайт Правозахисного фонду імені Р. І. Марочкіної дещо відредагували. Як розповів **Тижню** автор статті й перший дослідник біографії Клименка Євген Карась, із розділу «Контакт» зник, власне, раніше представлений там рядок: електронна адреса pavelxklymenko@gmail.com. Втім, сторінка зі свідченням належності Клименка до організації збереглася у кеші.

Водночас є й інші докази його причетності до фондів Марочкіної та Розі Люксембург. Так, на сайті УНІАН ми знайшли анонс круглого столу, який обидві організації спільно проводили в Чернігові. У ролі контактних осіб виступають Павло Клименко та Віталій Дудін, юрист комуністичної профспілки «Захист праці» й активний дописувач «головного аналітичного сайту лівої опозиції «Гасло». Головою «Захисту праці» є відомий київський лівак Олег Верник, який, крім того, очолює Міжнародну організацію зі спостереження за виборами CIS-ЕМО. «Голова CIS-

ЕМО – кремлівський політолог Олексій Кочетков», – зауважує Євген Карась.

Як з'ясував **Тиждень**, Клименко також «світиться» як організатор акцій протесту й контактна особа на порталі українських лівих Nihilist.li, antifa.blox. ua тощо.

Є і непрямі докази зв'язків Клименка з Євразійським союзом молоді – забороненою на території України проросійською організацією, члени якої свого часу спалили герб України на Говерлі. «У своїй статті для комуністичного сайту Клименко також згадує друга Антона Шеховцова, дослідника політичного радикалізму, який публічно заявляв у інтерв'ю закордонній пресі, що українські фанати «розміщують портрети фашиста Степана Бандери». «Шеховцов був членом Євразійського союзу молоді», – свідчить Євген Карась.

Хай там як, сумніватись у симпатії координатора програм FARE до лівих сил та у своєрідності його поглядів на українську історію не доводиться. До речі, активну боротьбу з вітчизняними «фашистами» й «расистами» FARE почала ще до виступів «дельфінарію проти фашизму», себто абсурдних акцій Партії регіонів навесні. Зокрема, частково цій організації Україна «завдячує» хвилю застережень закордонної преси напередодні Євро-2012 стосовно того, що вболівальники повертатимуться з її території «у труні». «Немає гарантій безпеки на стадіонах та в центрах міст, – описує українські «реалії» у публікації в The Guardian, джерелами інформації для якої стали дані FARE та BBC1, Піара Повер. – Нульова терпимість, расизм, ксенофобія...»

КОМУ ВИГІДНО

Версій, навіщо FARE вкотре взялася псувати імідж України, останніми днями з'явилось чимало.

Багато хто переконаний, що певний вплив на цю організацію може мати Польща, адже саме там видають її східноєвропейський звіт. Ставлення поляків до українського національно-визвольного руху – окрема тема... Саме з поляками проведе в Харкові без глядачів наступний, вирішальний відбірковий матч за вихід у фінальну частину чемпіонату світу-2014 проти збірної Польщі наша команда.

За іншою версією, привертати зайву увагу FARE до України й забезпечувати «правильне» бачення історії може правляча партія, точніше її проросійська група. На цю версію наптовхують «антифашистські» мітинги регіоналів, прохання частини депутатів від ПР разом із комуністами до польського Сейму визнати волинські події геноцидом і насамперед старі «внутрішні розпорядження», на які часто скаржились українські фанати (зокрема, негласна заборона на червоночорний прапор на стадіонах Півдня та Сходу країни, дотримання якої забезпечували мільціонери). Таку думку висловлюють, зокрема, львівські ультрас. «Влада бореться з фашизмом, якого насправді люди не бачать, тому їй вигідно порушувати й роздувати таку тему, – пояснює **Тижню** Тарас Павлів. – Показуючи, мовляв, ось він – фашизм у Львові, знову розділяючи Схід і Захід. Залучаючи міжнародні організації, що кампанію просто підсилюють».

Та найчастіше в експертних колах говорять про можливий слід Кремля, який нині хапается за будь-яку можливість зі-

рвати підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Задля цього Москва зараз повною мірою використовує українських лівих. То чом би вони не послужили і для дискредитації нашої країни в Європі, так би мовити, не посіяли там сумнівів щодо її європейськості? Деякі прихильники цієї версії, зокрема директор Центру зовнішньополітичних досліджень Сергій Пархоменко, також нагадують, що офіційним спонсором футбольних змагань під егідою FIFA віднедавна є російський Газпром. Відповідна угода на мільярди доларів 14 вересня була підписана у присутності Владіміра Путіна президентом FIFA Йозефом Блаттером та очільником Газпрому Алексеем Міллером.

Хай там як, а звичайних українців у цій історії турбує зовсім інше: ярлики «фашизм» і «расизм» знову намагаються начепити на все українське, зокрема й на патріотичні сили, які під час Другої світової боролися проти двох тоталітарних систем. А на рівні держави знову не видно прагнення адекватно відреагувати на таку інформаційну агресію. І найбільше запитань у цій ситуації до парламентських опозиційних сил (оскільки представники правлячої партії вже давно задекларували інші пріоритети, які не мають нічого спільного з Українською державою). Попри національну риторіку (в когось її більше, в когось менше), вони й цього разу так і не спромоглися на якусь спільну ефективну реакцію. ■

Погляд Юрія Макарова на «антифашистську історію» читайте на стор. 16

Good night Ukraine

Автор:
Юрій
Макаров

Я не люблю футболу. Точніше, не «не люблю!», а просто до нього байдужий. Ну то й що, що більшість моїх знайомих не люблять симфонічної музики – вони анітрохи не почувуються від цього неповноцінними. Але історія з дискваліфікацією стадіону «Арена-Львів» мене зачепила, бо спорту вона стосується в останню чергу. Схоже, це лише спосіб вкотре дискримінувати Україну, до того ж нагадати Європі про наше звіряче націоналістичне нутро. Приблизно так.

Щоб запобігти всіляким маніпуляціям: на мою думку, нацизм є ганебним явищем, неприпустимим у будь-якій сучасній країні, тим більше такій, що претендує на європейський напрям розвитку. Я вважаю і завжди вважав єдиною прийнятною лінією поведінки стосовно виявів нацизму політику нульової толерантності. Але погляньмо на події уважніше.

Дисциплінарний комітет FIFA прийняв відповідне рішення через «грубі порушення львівськими вболівальниками» під час матчу Україна – Сан-Марино 6 вересня, спираючись на свідчення представників громадської мережі FARE («Футбол проти расизму в Європі»). У Федерації футболу України ще до самого рішення стверджували, що як такі вияви спостерігачі FARE згадали розтяжки з портретами Степана Бандери й Романа Шухевича, а також червоно-чорний прапор уздовж трибуни. Після того як на FARE

накинулися – ще б пак! – зі звинуваченнями у, м'яко кажучи, невігластві й упередженості, організація відмовилася від аргументів щодо прапора і Бандери, натомість виклала кілька фотографій трибун із безперечними доказами. І хоча картинки нечіткі, помилитися важко. Отже, на світлинах:

- один банер із галицьким левом, який сприймається як символ дивізії «Галичина»;
- кілька молодиків підняли руку в жесті, який Муссоліні позичив у римських консулів, а Гітлер – у Муссоліні;
- один банер із гаслом «Goodnightleftside», яке у світі використовують ультраправі;
- один хлопчесь у футболці з двома вісімками – вважається, це акронім нацистського вітання «НН». Припускаю, що щось там залишилося за кадром, але загалом масштаб проблеми можна оцінити.

Праві бешкетують на футболі в усьому світі – це факт, інакше не довелось б створювати FARE. Тож ми, на жаль, не виняток. Питання в масштабах, їхній оцінці й подальших санкціях. Так історично склалося, що я в різний час опинявся у натовпі – ні, не на стадіоні, а біля стадіону – в трьох осеред-

ках гарячих футбольних пристрастей: у Росії, Греції та Італії. Можу засвідчити, що порівняно з тим, що там побачив і почув, наші бешкетники видаються ягнятками. Так, у Європі теж дискваліфікують стадіони – на матч, на два, але щоб на п'ять років... щось не пригадаю, можливо, я не в курсі. Скидається на те, що тут ми маємо справу все ж таки зі своєрідним вибірковим правосуддям. Це як із Юлією Володимирівною: можливо, у чомусь вона таки винна, але, перш ніж її судити, було б справедливим запроторити за ґрати 99% нинішніх керманічів.

Зрозуміло, що FIFA, як і будь-яка організація, навколо якої крутяться великі гроші, має неодноразову репутацію. Трішечки очистити її покликана кампанія боротьби з європейськими нациками. А те, що в Україні як спостерігачі залучаються ангажовані хлопці із середовища «антифашистів», споріднених із тими нашими «антифашистами», які влаштовують політичні хепенінги й трошать у Харкові меморіальну дошку Юрію Шевельову, вченому зі світовим ім'ям, то вважаймо це простим збігом. Щоправда, там ще простежу-

ється польський слід – нібито санкції ініціював саме тамтешній осередок FARE, де тон задають місцеві націоналісти-українофоби... Що ж, спекулянти завжди знайдуть одне одного.

Що маємо в підсумку? Дискваліфікація для львівської арени й для українського футболу загалом – так, це непри-

ємно, так, образливо, але... не смертельно. Славу Лобановського, Блохіна, Шевченка це не перекреслить. Припускаю навіть, що до санкцій футбольних єврочиновників можна поставитися як до превентивних і таким чином навести лад у лавах фанатів. Вони достатньо організовані, хай подбають про престиж міста і країни й не наслідують найгірші приклади. Проблема є, може, не така масштабна, як у Британії, Греції, Італії, Польщі, але її треба вирішувати.

А от Україна дістала черговий ляпас (зауважу, напередодні підписання Угоди про асоціацію з ЄС). Про нас знову говорять як про небезпечних дикунів, ксенофобів, котрих не варто пускати в Європу. І головне, що ні у влади, ні в опозиції це не знаходить ефективного опору. Ось нарешті майже через місяць після львівського інциденту двоє представників «Свободи» вирушають до штаб-квартири FIFA з освітньою місією – розповідати про Бандеру. Проте це не солідарні дії країни, яка дбає про свою репутацію. Щоразу опиняючись у вирі інформаційних воєн, ми демонструємо свою інфантильну беззахисність. Може, через те, що суб'єктності бракує. Держави як такої досі немає... ■

**ПРО НАС ЗНОВУ ГОВОРЯТЬ
ЯК ПРО КСЕНОФОБІВ,
КОТРИХ НЕ ВАРТО ПУСКАТИ
В ЄВРОПУ. АЛЕ НІ У ВЛАДИ,
НІ В ОПОЗИЦІЇ ЦЕ НЕ
ЗНАХОДИТЬ ЕФЕКТИВНОГО
ОПОРУ**

7–12 ЖОВТНЯ

чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

К Н И Г А Р Н Я

Київ (вул. Лисенка, 3):

7 жовтня, 18:00 – «ВІРШІ ЖАХ-ХІ-ХІВ», або страшні поезії про бабаїв, чупакабр та інше.

8 жовтня, 18:00 – презентація книжки Григорія Гусейнова «Між часом і морем». Спільно з видавництвом «Ярославів Вал».

9 жовтня, 18:00 – презентація антології «Жити-пити» (Сергій Жадан, Оксана Забужко, Лариса Денисенко, Андрій Кокотюха та ін.). Спільно з видавництвом «К.С.Д.».

10 жовтня, 17:00 – презентація книжки Володимира Панченка «Сонячний годинник». Спільно з видавництвом «Темпора».

12 жовтня, 12:00 – Дитяча субота: «Книга мого роду» від Ірини Мацко. Спільно з Видавництвом Старого Лева.

Львів (просп. Свободи, 7):

7 жовтня, 18:00 – презентація книжок Романа Кушніра «Книга запитань» та «Історії і притчі для особистісного зростання». Спільно з видавництвом «Коло».

8 жовтня, 18:00 – презентація книжки Івана Байдака «Особисто Я особисто Тобі». Спільно з видавництвом «Крок».

9 жовтня, 18:00 – зустріч із професором Тадеушем Любельським та розмова про його книжку «Небувала історія кінематографа ПНР». Спільно з Генеральним консульством Республіки Польща у Львові.

Харків (вул. Сумська, 3):

8 жовтня, 19:00 – відкрита лекція «Життя у подорожах». Лектор Марк Возлі (Австралія). Робоча мова англійська.

9 жовтня, 18:00 – круглий стіл «Говорити про літературу».

Вінниця (вул. Соборна, 89):

8 жовтня, 18:00 – презентація нового роману Макса Кідрука «Твердиня». Спільно з видавництвом «К.С.Д.».

9 жовтня, 18:00 – презентація книжки Лілії Мусіхіної «Звірслов. Міфологема тваринного світу українців». Спільно з видавництвом «Навчальна книга – Богдан».

11 жовтня, 18:00 – презентація романів Жанни Куяви «Нічниця» та «Із медом полин». Спільно з видавництвами «Твердиня» та «К.С.Д.».

12 жовтня, 17:00 – презентація роману Тетяни Савченко «Мануал до черепахи». Спільно з видавництвом «К.С.Д.».

Тернопіль (вул. Валова, 7–9):

9 жовтня, 18:00 – презентація дебютного роману Івана Байдака «Особисто Я особисто Тобі». Спільно з видавництвом «Крок».

11 жовтня, 18:00 – презентація книжки Ігоря Дерев'янського «Сила волі. Євген Коновалець». Спільно з видавництвом «Часопис».

Інформаційний партнер

Тиждень

Із повним переліком заходів та його можливими змінами ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

МІЖНАРОДНИЙ
ДЖАЗОВИЙ
АБОНЕМЕНТ
MDA.COM.UA

NORWEGIAN EMBASSY

ЕКСПЕРТ

Kyiv Weekly

WHAT'S ON

Тиждень

PARTER.ua
287 87 87

ГЕНЕРАЛЬНИЙ РАДІО ПАРТНЕР

Lounge Fm

ЗА ПІДТРИМКИ ПОСОЛЬСТВА
КОРОЛІВСТВА НОРВЕГІЇ В УКРАЇНІ

НЕДІЛЯ ★ 6 ★ ЖОВТНЯ

ПОЧАТОК О 19:00

ВЕЛИКИЙ ЗАЛ ОПЕРНОЇ СТУДІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ МУЗИЧНОЇ АКАДЕМІЇ
ІМ. ЧАЙКОВСЬКОГО

**BUGGE
WESSELTOFT**

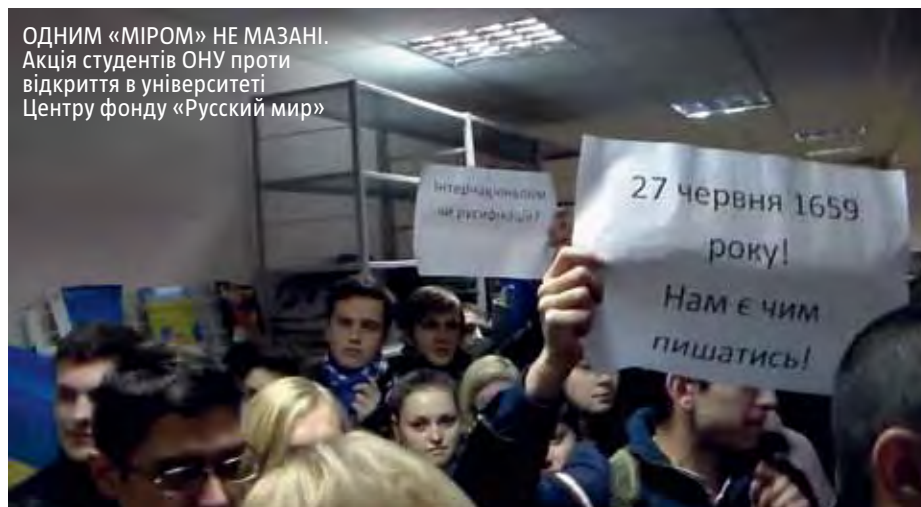
БУГГЕ ВЕССЕЛЬТОФТ

ФОРТЕПІАНО. ЕЛЕКТРОНІКА
ДОВІДКИ:

ЖИВИЙ ЗВУК •• (067) 430-73-06

Протидія зневазі

Молодь Одеси бореться з українофобією в місцевих вишах

ОДНИМ «МІРОМ» НЕ МАЗАНІ.
Акція студентів ОНУ проти
відкриття в університеті
Центру фонду «Русский мир»

Автор:
Валерія
Бурлакова

«К оли ти тільки вступиш до університету, в тебе з'являється багато питань: корупційних, навчальних або спортивних. Деякі з них вирішуються одразу, деякі живуть увесь період навчання. Одне питання турбує, напевно, нехай не весь студентський масив Інституту соціальних наук, але більшу його частину: чому на роботі в державному закладі, який готує майбутніх політологів, соціологів і працівників Міністерства закордонних справ, фактично майбутню еліту нашої держави, працює одна людина, яка не те що державу, а українців як народ ледве визнає?» Запис із таким доволі риторичним, на перший погляд, запитанням залишив на стіні інтернет-спільноти Одеського національного університету імені І. І. Мечникова «Студентство ОНУ» Андрій Бондаренко, якому «пощастило» навчатися в одному з найпрестижніших вишів мільйонного приморського міста.

ПЛЮРАЛІЗМ В ОДИН БІК

Тривалий час, каже студент, він виправдовував ситуацію можливістю плюралізму думок у виші. «Навіть після того, як познайомився з аспірантами цього

викладача, які займаються виключно темами про нашого північного сусіда. Навіть після того, як прочитав його книжки, сповнені не те що українофобією, а ненавистю до всього українського, – підкреслює Андрій. – Я заспокоював себе: це демократія, людина має право думати так, як вона хоче, і висловлювати свої думки».

Останньою краплею, після якої вирішив говорити про проблему вголос, стала участь його викладача Геннадія Гребенника, професора кафедри історії та світової політики Інституту соціальних наук ОНУ імені І. І. Мечникова, в українофобському заході ПСПУ Наталії Вітренко, що відбувався в одному з одеських готелів. Там педагог, який виховує майбутню українську інтелігенцію, засвітився разом із Александром Дугінім, Володимиром Корніловим та іншими одіозними пропагандистами «Русского міра».

«Гребенник – етнічний росіянин, людина, яка приїхала на територію України і яка дозволяє собі висловлювати думки проти її цілісності, яка дозволяє собі паплюжити честь та гідність українського народу. Я не проти трудової міграції, особливо працівників із високою

кваліфікацією, я проти людей, які, працюючи тут, намагаються зруйнувати те, що будувалося роками...» – каже одесит.

Андрій Бондаренко озвучує свою позицію, не ховаючись. Інші студенти ОНУ проблему теж відчувають і визнають. Утім, відкрито бунтувати проти українофобів у виші більшість боїться через загрозу відраховання.

Не є винятком і другокурсниця, яка попросила змінити її ім'я, тож назвемо її Катерина. Допис хлопця в соціальній мережі дівчина побоялася навіть лайкнути. За її словами, ті, хто навчається в ОНУ, знають: керівництво вишу моніторить мережу. Приміром, після написання з телефона під час пари коментаря «Жоден, жоден предмет не викладається українською», що з'явився в тій-таки спільноті «Студентство ОНУ», на перерві до аудиторії відразу зайшла старушня декана й наказала старості «вгамувати студентів».

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ РОСИЙСЬКОЮ

Геннадій Гребенник давно має у виші репутацію українофоба, утім, тільки нинішнє студентство почало цим обурюватися. «Ще 22 роки тому він написав статтю «А хорошо ли это – профессор?», у якій виступав проти українізації освіти, – розповідає Катерина. Цитує працю викладача: «В текущий момент, описать «добровольно», отказываемся от названия университета «Одесский» и языка, на котором говорят все одесситы, то есть отсекаем себя от славных традиций центра блестящей русской науки, лишаемся своей особой гордости, обезличиваемся». Від російської мови професор кафедри історії та світової політики так і не відмовився, викладає нею досі. «Перейти на українську його не зможуть, – зігхає сту-

дентка. – І навіряд чи приберуть із штату...»

Одіозний для багатьох студентів професор не біла ворона поміж викладацького складу вишу. «Гребенник у нас, на жаль, не єдиний такий кадр, – констатують опитані **Тижнем** студенти, незадоволені політикою русифікації в ОНУ. – Тут є чимало літніх педагогів, які думками досі живуть у Радянському Союзі, тому кожна пара в них закінчується хвилиною ностальгії за минулим, критикою поганських буржуїв і розтлумаченням чергової думки Маркса. Майже кожен викладач хоча б раз висловлював українофобські настрої. Геннадій Петрович просто особливо буйний». Студенти додають, що професор-українофоб озвучує свої погляди на лекціях: «Під час курсу з історії зарубіжних політичних вчень Гребенник зневажливо висловлюється про Україну, розповідає про єдність слов'ян, лунають фрази на кшталт «наш російський язык».

За таких обставин питання про викладання українською мовою в ОНУ наважуються порушувати одиниці. «На першому курсі українською були лише ділова українська мова та всесвітня історія. Викладач останньої єдиний провів голосування щодо мови. Ми обрали українську», – розповідає один зі студентів вишу. Його курс відзначився тим, що розпочав внутрішню дискусію про читання предметів російською (нею викладають навіть історію України), що подобається далеко не всім. Дізнавшись про «протестні» розмови, керівництво вишу зобов'язало старосту «вирішити» питання. «Вона розказала нам, що надійшла така вказівка зверху. Хоча сама за українську мову», – кажуть студенти. Після цього бунт вщух, так і не розгорівшись. Загалом тут переконані, що навіть анонімні розмови можуть мати свої наслідки – керівництво та викладацький склад навчального закладу знають своїх студентів і добре розуміють, кого на тому чи іншому курсі турбує мовне питання.

ДВІЙКА ТА БІЙКА ЗА МОВУ

Політика Одеського національного університету імені І. І. Мечникова виходить і за стіни

вишу. Разом із педагогами, адже вони нерідко підробляють деінде. Як розповідає А., студент Одеського національного політехнічного університету, всі гуманітарні предмети в технічному виші викладають представники сусіднього ОНУ.

«Чи не кожен аспірант з ОНУ вважає і втовмачує в голови студентам, що незалежність України – то парадокс і цього бути не повинно», – описує хлопець викладачів із чужої альма-матер. Утім, у його рідному виші теж є українофоби. «Когда вы научитесь нормально говорить? Достала эта мова», – цитує А. доцента Одеського політеху Олексія Стопакевича.

Хлопець стверджує, що саме за зауваження викладачеві та прохання розмовляти українською свого часу отримав двійку за лабораторну з ядерної фізики та пораду від педагога: «Учите русский». «Хоча за подібні проукраїнські демарші студентів не виганяли, утім, було таке, що люди самі документи забирали й переводилися в київські виші, де немає утисків за мовною ознакою», – каже студент.

Чимало серед тих, хто відстоює навчання у вишах українською, саме одеситів. «Деякі з них її майже не знають і розмовляють суржиком, проте прагнуть опанувати. Коли постає питання, якою мовою має вестися викладання, хоча зазвичай студентів про це не запитують, одесити кажуть: «Мы тоже украинцы и отлично понимаем все, давайте по-украински», – стверджує А. За його словами, українською пробують розмовляти болгари, яких в Одесі чимало. Утім, за російську завжди активно виступають студенти із сусіднього Придністров'я.

Якось обговорення мови викладання в Одеському політеху навіть призвело до бійки на парі. «То було релігієзнавство, – розповідає один з учасників конфлікту. – Я одразу попросив викладачку читати предмет українською». «Одесса все-таки русский город», – відповіла педагог. Студент зауважив, що це українське місто, у якому живе понад 75% українців. «Одесса – Россия, потому помолчи», – втрутився в розмову хлопець із Придністров'я. Після цих слів юнак зірвався: «Викладачка за-

НЕ ХОВАЮЧИСЬ. Студент ОНУ Андрій Бондаренко публічно заявив про проблему українофобії в рідному виші

кінчила пітерський ВНЗ, сама вона з глибинки РФ. І ось «постраждалий» із Молдови і викладачка з Костроми мені, українцеві, кажуть, що Одеса – це не просто російськомовне, а російське місто. Я поліз у бійку...» Керівництво вишу вирішило приховати конфлікт: хлопця не відраховували, але викладати релігієзнавство українською тут так і не почали.

Сила дії дорівнює силі протидії. В одеських вишах ця аксіома поки що не працює на повну. Втім, торік саме тамтешні студенти зірвали відкриття Центру фонду «Русский мир» у відверто українофобському ОНУ. Саме вони під час презентації «Залишенця» Василя Шкляра у приморському місті підняли червоно-чорні прапори в театрі. До того ж уміють стави-

СТУДЕНТИ ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ СТВЕРДЖУЮТЬ, ЩО МАЙЖЕ КОЖЕН ВИКЛАДАЧ ВИШУ ХОЧА Б РАЗ ВИСЛОВЛЮВАВ УКРАЇНОФОБСЬКІ НАСТРОЇ

тися до абсурдних і трагічних ситуацій із властивою одеситам легкістю. «Мені начхати на викладачів-українофобів. Я на російську принципово не переходжу», – каже студентка філологічного факультету ОНУ Яна. ■

Демонополізація інформації

Дін Старкман про те, як розслідувальна журналістика змінила США і чому вона переживає кризу

Спілкувалася
Ганна Трегуб

В історії практично кожної країни з розвинутою журналістикою трапляються випадки оприлюднення інформації, що стають причиною широкого суспільного резонансу, а подекуди й судових проваджень. Так було й тоді, коли автори французького сайту Mediapart навесні викрили міністра фінансів своєї держави Жерома Каузака, який ухилився від сплати податків, й коли група американських медійників розслідувала кричуще порушення антимонопольного законодавства та величезну аферу у фінансовому секторі США, що обернулася глобальною фінансовою кризою 2008 року. Розслідувальна журналістика – справа вельми ризикована й недешева. Нині вона переживає не найкращі часи, бо має відповісти на низку головних викликів, які ставить перед нею цифрова доба. На цю тему **Тижень** поспілкувався з Діном Старкманом, відомим американським медіа-критиком, лауреатом Пулітцерівської премії, автором книжки «Сторожовий пес, який не загавкав: фінансова криза і зникнення журналістських розслідувань», що має з'явитися на початку наступного року.

У. Т.: Здебільшого узурпатори політичної чи економічної влади намагаються усунути в прямому або ж переносному сенсі медійників, які викривають їхні діяння. Чи згодні ви з думкою, що журналістські розслідування – це серйозна

протипага монополіям будь-якого типу?

– Диктатори та олігархи бояться розслідувальної журналістики із простої причини: діставши інформацію, громадськість може брати участь у вирішенні суспільних проблем. Тобто інформація – це своєрідна влада. Демонополізація даних, якими володіють олігархи чи диктатори, веде до порушення їхнього монопольного права на владу. Розслідувальна журналістика є важливою для України саме тому, що її бояться люди, які стоять біля керма. Вона підриває їхню монополію на інформацію та на владні повноваження. Журналістські розслідування, що викривають комплексні проблеми та злочини, є чи не найпопулярнішим медіа-жанром. Ідеться не про цікаве читиво-одноденку. Це тексти, які дають суспільству змогу уявити й відчутти розширення його прав та можливостей, розуміння дійсності, в якій воно живе. Важливо збагнути, чому світ такий, який є.

На початку ХХ століття американська громадськість знала, що величезний сегмент економіки країни контролює обмежене коло осіб. Видобуток нафти був у руках однієї-єдиної компанії, монополія на виплавлення сталі належала іншій, подібна ситуація спостерігалась у цукровій та вугільній промисловості. Це були тодішні олігархи Сполучених Штатів. Суспільство не знало, яким чином утворилася низка приватних монополій. Невідомо було, чи є докази вини цих фірм та можливість притягнути їхніх перших осіб до суду за монополізацію цілих галузей. Так тривало, аж доки настала доба інтенсивних журналістських розслідувань, які допомогли подолати засилля олігархічного капіталу у США.

Медійне розслідування – це не просто цікава оповідь, яка знецінюється після її прочитання. Ідеться про опублікування інформації, що проливає світло на приховані речі й стосується приватних інтересів кожного.

У. Т.: Нині точиться багато дискусій довкола того, що на зміну добі друкованої преси приходить епоха цифрових медіа. Чи потрібна в такому форматі розслідувальна журналістика?

– Я краще обізнаний із ситуацією з журналістськими розслідуваннями у США, тож скажу саме про неї. 10 років тому в моїй країні було близько 50 тис. штатних репортерів. Сьогодні їх, за грубим підрахунком, близько 38 тис. Прибутки американських газет упали на 40% проти початку 2000-х років і сповзли до рівня 1965-го. Отже, стався величезний відхід назад. І не лише через фінансову кризу, яка вдарила мало не по кожному.

У США є певне коло олігархів, які володіють друкованими медіа. Тобто умови для розслідувальної журналістики не надто сприятливі. Вона переживає не найлегші часи й потребує реформатування. Трапляються спроби заповнити лакуну, яка утворилася останнім часом у цій сфері, але як на мене, то колишні здобутки й потужності загалом утрачено. Ви, мабуть, запитаете, яким чином можна не лише надолужити згаяне в американській журналістиці, а й підвищити продуктивність медійних розслідувань загалом. Парадоксально, однак позитивом є те, що США перебувають у кризі. У нас у країні була і досі купа різних криз. Ми створили фінансову, а нині вперше здобуємо досвід подолання медійної.

Справді, трансформації моделі цифрових медіа відіграють тут величезну роль, більшу, ніж будь-де у світі. США – країна найбільших IT-компаній. Перші з них, що вийшли на ринок, тобто Google, Facebook, Amazon та eBay, так само як й інші подібні, перетягнули на себе переважну частину обігу реклами, розміщеної раніше в газетах, і автоматично – доходи, які друкована преса від неї отримувала. Уперше таке явище зафіксовано в Північній Америці.

Традиція розслідувальної журналістики у Сполучених Штатах є чи не найстарішою, найбільшою і часом навіть продуктивнішою, ніж будь-де у світі. Свого часу саме розслідування становили ядро місцевого медіа-контенту. Британські та французькі традиції журналістики зовсім інші.

Як на мене, суспільний інтерес до цієї сфери сьогодні у країнах Західної Європи є доволі великим. Те саме стосується й України. Чи можуть його задоволь-

нити тамтешні медіа – це вже зовсім інше питання. За останні кілька років у Великій Британії та Франції було проведено й опубліковано кілька медійних розслідувань, які спричинили великий резонанс. Розслідувальна журналістика – та віддушину, якої суспільство потребує і яка має підвищений попит у читачів.

Попри те що в Україні є дуже талановиті, розумні й зацікавлені медійники, розслідувальна журналістика потребує тут величезної підтримки. Не так уже й багато у вашій країні простору та свободи для того, щоб докопуватися до глибин, виносити на поверхню небезпечні теми, вивчення яких пов'язане з великим ризиком.

Нині розслідувальній журналістиці щораз важче, бо стає дедалі менше коштів. Майбутнє журналістики як такої залежить від того, чи вдасться повернути грошовий потік назад, аби в неї інвестували. Кожен, хто справді спробує вирішити цю проблему, має зрозуміти, яким чином примножити прибутки преси.

Займатися журналістськими розслідуваннями в еру консолидації ЗМІ стає важче. Цей період можна розцінювати як випробний і перехідний. Ідеться про певний хронологічний відтинок, тимчасові умови. Я впевнений, що журналісти знайдуть вихід із ситуації, адже попит на результати їхньої праці серед читачів ще ніколи не був таким великим.

У. Т.: Як ви оцінюєте вплив медійних розслідувань на політичний процес та бізнес? Якою може бути реакція на нього чиновників і приватних осіб?

– Мова про комплексний, багатогранний ефект. Як на мене, люди інколи в цьому сумніваються, включно із самими журналістами. Власне, у книжці «Сторожовий пес...» я намагався пояснити, що ефективне просування або, навпаки, стагнація журналістики може значно вплинути на впровадження тих чи тих реформ та на рівень інформування громадськості про певну системну проблему. Власне, вся моя книжка – величезний аргумент на користь цієї тези. У ній ідеться про фінансову кризу 2008 року. Я стверджую, що оті самі «сторожові пси» таки існують і що «гавкати» буває доволі корисно.

Прибутки американських газет упали на **40%** проти початку 2000-х років і сповзли до рівня 1965-го

ПОЛІТИКИ Й ВЕЛИКИЙ БІЗНЕС НЕ НАДТО ЛЮБЛЯТЬ ЖУРНАЛІСТИКУ, ЯКА МАЄ ЗАСОБИ ВИВЕДЕННЯ ЇХ НА ЧИСТУ ВОДУ

Медійні оглядачі виконують свою роль, коли їхнє занепокоєння, висловлене в текстах, дає ефект. У семи з десяти розділів я показую історію зростання ролі оцього «гавкання» американських медійників упродовж останнього періоду. Річ у тому, що на зламі XX–XXI століть ця функція раз по раз набуває особливого значення. Чому так діється? Коли на початку XIX століття Рокфеллер лише починав розгортати свій бізнес у великих масштабах, ішлося про нафтову монополію його компанії Standard Oil. Згодом до неї дода-

лися ризиковані банківські операції. Це той випадок, коли емпірично можна довести, що журналістське розслідування справді вплинуло на ситуацію в США, зокрема фінансову. Тоді ж таки відбувся судовий процес. Зрештою, монополію поділили на 39 окремих компаній, не останньою чергою завдяки журналістським розслідуванням. Суспільне життя, зловживання владою, організація тих чи тих спілок – на все це результати старань ЗМІ справді впливають. Розслідувальна журналістика – важливий інструмент, який допомагає щонайширше зацікавити суспільство, залучити його до вирішення певної комплексної проблеми. Політики й великий бізнес не надто люблять журналістику, яка має засоби виведення їх на чисту воду. ■

Повну версію інтерв'ю читайте на tyzhden.ua

БІОГРАФІЧНА НОТА

Дін Старкман – журналіст і медіа-критик. Редактор видань Columbia Journalism Review і Kingsford Capital Fellow. Автор книжки «Сторожовий пес, який не загавкав: фінансова криза і зникнення журналістських розслідувань». Член Фонду розслідувань при Інституті нації у Нью-Йорку. Спеціалізується на проектах, що мають підвищити відповідальність у фінансовому секторі та ЗМІ. Член Центру вивчення медіа Центральноєвропейського університету в Будапешті. Пропрацювавши кореспондентом понад 20 років, висвітлював посадові злочини й питання нерухомості для The Wall Street Journal. Разом із дослідницькою командою видання Providence Journal отримав Пулітцерівську премію та Золоту медаль Організації редакторів і репортерів-розслідувачів (the IRE Gold Medal).

Виконроби в культурі

Цензура як засіб терору

Автор:
Катерина
Барабаш,
Росія

Жив собі композитор Чайковській, писав симфонії, опери та балети. Потім помер, але балети й далі танцювали, опери – співали, симфонії – грали. Ще пізніше, через багато років, російський режисер Кірілл Серебренников вирішив зняти фільм про нього за сценарієм знаменитого драматурга Юрія Арабова. Але невдало потрапив у самісінький розпал дії новоухваленого закону про заборону пропаганди гомосексуалізму. Здавалося б, до чого тут Чайковській? Тим, хто забув, що корифей музики був нетрадиційної сексуальної орієнтації, доведеться про це згадати: нинішня російська влада суворо пильнує морального здоров'я нації, щосили гримлячи в неї над вухом своїм камертоном. Міністр культури РФ Владімір Медінський в одному з інтерв'ю недвозначно вказав на факт, що Чайковській не був геєм, тож фільм треба знімати не про це, а про те, що він великий композитор. Народ, звісна річ, заповзвся порушену тему обговорювати, звертатися до листів композитора, в яких він висловлював ніжні почуття власному кучерові. Усе точнісінько, як із отією самою мавпою: «Нізащо у світі не думай про білу мавпу!». І більше ніхто вже й на гадку тобі не навертається. Тисячі людей, які анітрохи не цікавилися сексуальною орієнтацією Чайковського, жваво нею перейнялися, тільки-но міністр указав митцям, у якому ключі їм створювати стрічку про генія музики.

Автори майбутнього фільму втомилися відбивати атаки журналістів і пояснювати, що якби не вони, медійники, то нікому не спало б на думку тривожити пам'ять автора «Лебединого озера». А міністр потер руки і взявся до боротьби з фальсифікацією історії в кіно. Для чого нацькував на ще одного відомого російського режисера Александра Міндадзе зграю військових експертів, які забракували його сценарій. Мовляв, не до смаку нам щось головна сюжетна лінія, бо у фільмі йдеться про дружбу радянського та німецького інженерів у 1940-му. Хіба могли вони приятелювати, якщо того року в Берліні з Москвою було напруження у відносинах? Отже, так. Перенесете дію кінострічки на 10 років раніше – будуть вам державні кошти, а ні – то ні. Міндадзе, людина, яка вільно володіє езопівською мовою і знає ще з радянських часів, як розмовляти з цензорами, охоче погодився й міркує тезер, як би йому й гроші взяти, і їх у дурні пошити. Приблизно те саме, ймовірно, думає Кірілл Серебренников, який ані на секунду не піддав сумніву справжню орієнтацію композитора. Щоправда, в ній виявився не впевнений сценарист «Чайковського» Юрій Арабов, котрий зазначив це в

інтерв'ю. І тут-таки прогресивна інтелігенція публічно звинуватила його в пособництві владі, в гомофобії та потаємних зв'язках із Мінкультури. Московсько-пiтерські інтелектуали з гошницькою агресією заходилися шматувати опонентів. «Арабов падлюка!» – галасували одні. «Арабов молодець, усіх перехитрував!» – не вгавали інші. Так само потім репетували і про Міндадзе.

Задля справедливості незайве нагадати: Чайковській був-таки гомосексуалістом, а відносини Німеччини з Росією в 1940 році бачилися навдивовижу добрими, хоч би як силкувалася нинішня влада РФ сором'язливо цей факт забути. І річ навіть не в тому, що міністр культури та його вірне оточення (хто на зарплаті, а хто за покликком душі) відверто брешуть, переконуючи в протилежному. Скріпивши серце, можна повірити, що вони щиро помиляються, але хіба ж це привід для втручання?

Головна помилка нинішньої «культурної» влади Росії – в переконанні, ніби культурою можна управляти. Чиновники абсолютно впевнені, що держава, яка дає гроші на кіно, має право наглядати за його творцями. І серйозно вважають, що кіномитці зобов'язані звітувати перед ними за свої художні устремління, роздуми й прорахунки. Вони називають культуру «отраслю» і намагаються взаємодіяти в ній так, як виконроб із п'яними робітниками.

А геї чи передвоєнні відносини Країни Рад із

ГОЛОВНА ПОМИЛКА НИНІШНЬОЇ «КУЛЬТУРНОЇ» ВЛАДИ РОСІЇ – В ПЕРЕКОНАННІ, НІБИ КУЛЬТУРОЮ МОЖНА УПРАВЛЯТИ

Третім Рейхом тут геть ні до чого. У тому сенсі, що держава в особі моральних камертонів (депутатів, всеволодів чаплінних, борців із фальсифікаторами історії, міністрів культури та їхніх покровителів) проти гомосексуалістів нічого не має, а на діалог СРСР із Німеччиною перед Другою світовою їй і взагалі начхати. Російським можновладцям усе одно з ким воювати. Ворог знайдеться завжди, тут головне – знати мету, до якої крокуєш по трупах ворогів. А мета – це людина мисляча, яка читає, дивиться і слухає. З такими і слід боротися до останньої краплі крові, розділяючи й володарюючи, аби не об'єдналися. Варто сказати, що російська інтелігенція не проти: вона завжди ласо хапає приманки, від яких її потім так нудить, що тут уже не до влади. Це називається терор. Найбанальніший терор із боку держави – стріляти в народ законами, розпорядженнями й наказами, від яких мислячі громадяни країни забуваються в норі або теревенять нісенітницю. Інші викорюють їх зі сховків і прив'язують до ганебного стовпа, щоб кожен перехожий міг плюнути. І найжахливішим породженням цензури є та готовність, із якою одна частина інтелігенції, втративши інтелігентський вигляд, обхаркує другу. ■

2 ПЕРЕГЛЯД СУЧАСНОГО ПОЛЬСЬКОГО КІНО

ПІД ВИСОКИМ ЗАМКОМ

4-13 ЖОВТНЯ 2013 ЛЬВІВ

мережа «Кінопаляц»

www.filmlwow.eu www.facebook.com/filmlwow

10.04.10 **ВІДКРИТТЯ 2-ГО ПЕРЕГЛЯДУ
СУЧАСНОГО ПОЛЬСЬКОГО КІНО
«ПІД ВИСОКИМ ЗАМКОМ» 2013**
п'ятниця

18.30 **ПОЛЬСЬКА СИБЕРІАДА**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

19.00 **ХРЕЩЕННЯ**
Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

20.00 **80 МІЛЬЙОНІВ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

10.05.10 **КВЕСТ**
субота
«Справа Горгонової»

10.00 Місце: Стрийський парк, вхід з вул. Паркової

16.00 **БАЧИНЬСЬКІ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

16.00 **ФОТОВИСТАВКА**
«Табори Воркути та Печори»
Місце: Львівський історичний музей, пл. Ринок, 6

17.30 **ЗАМКНУТА СИСТЕМА**
Спеціальний показ фільму «Замкнута система»
за участі акторів Казімежа Качора та
Войцеха Жолондковича
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

17.30 **ВИСЕЛЕННЯ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

17.30 **УЯВА**
Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

19.00 **БИТВА ПІД ВІДНЕМ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

19.30 **КОХАННЯ**
Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

20.00 **БЕЙБІ БЛЮЗ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

НІЧІ **ПОЛЬСЬКА СИБЕРІАДА**
У КІНО

22.00 Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

00.00 **ЛЮБОВ НА ПОДУМІ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

02.00 **ХРЕЩЕННЯ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

10.06.10 **СОН Є ЖИТТЯМ**
неділя
ПОРТРЕТ ЯНУША МАЄВСЬКОГО
РЕЖИСЕРА І... НЕ ТІЛЬКИ

16.00 Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

16.00 **СОН Є ЖИТТЯМ**
спеціальний показ документального фільму
С. Шляхтича про Януша Маєвського
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

17.00 **ВАРШАВА 1935**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

17.30 **МІЙ РОВЕР**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

17.30 **ЖИТТЯ НАПИСАНЕ ПОДОРОЖЖЮ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

18.00 **ЛЮБОВ НА ПОДУМІ**
Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

18.00 **МУЗИКА ЗЕМЛІ ОБІТОВАНОЇ**
концерт квартету «АПЕРТУС»
Місце: «Грушевський Сінема Jazz», проспект Шевченка, 28

18.30 **П'ЯТА ПОРА РОКУ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

19.00 **ОБЛАВА**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

10.07.10 **УРОК ІСТОРІЇ В КІНО: БАЧИНЬСЬКІ**
понеділок

10.00 Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

11.00 **УРОК ІСТОРІЇ В КІНО: КВАТЕРА Л**
Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

15.00 **БАЧИНЬСЬКІ** лекція Магдалени Мерти
Місце: Генеральне Консульство Республіки Польща
у Львові, вул. І. Франка, 108

17.30 **ВИСЕЛЕННЯ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

18.00 **ЕРРАТА**
Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

18.30 **ДЕНЬ ЖІНОК**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

19.00 **УЯВА**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

19.30 **ЮМА**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

10.08.10 **УРОК ІСТОРІЇ В КІНО:**
вівторок
БИТВА ПІД ВІДНЕМ

10.00 Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

11.00 **УРОК ІСТОРІЇ В КІНО: КВАТЕРА Л**
Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

13.00 **БАЧИНЬСЬКІ** лекція Магдалени Мерти
ім. І. Франка, вул. Университетська, 1, аудиторія 312

17.30 **МІЙ ВЕЛОСИПЕД**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

17.30 **УЯВА**
Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

18.00 **ЗІЙТИ НА ЗЕМЛЮ**
Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

19.00 **80 МІЛЬЙОНІВ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

19.00 **КВАТЕРА Л**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

19.30 **ДЕНЬ ЖІНОК**
Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

21.00 **СКІЛЬКИ ВАЖИТЬ ТРОЯНСЬКИЙ КІНЬ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

10.09.10 **УРОК ІСТОРІЇ В КІНО:**
середа
ПОЛЬСЬКА СИБЕРІАДА

10.00 Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

17.30 **ДОРОЖНЬО-ПАТРУЛЬНА СЛУЖБА**
Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

18.00 **ЗАМКНУТА СИСТЕМА**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

18.00 **ВИСЕЛЕННЯ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

18.00 **ПРЕЗЕНТАЦІЯ КНИГИ**
проф. Тадеуша Любельського
«Небувала історія кінематографа ПНР»
Місце: Книгарня «Є», проспект Свободи, 7

19.30 **ТИ БОГ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

20.00 **КОХАННЯ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

20.00 **80 МІЛЬЙОНІВ**
Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

10.10.10 **ЛЕКЦІЯ ПРОФЕСОРА**
четвер
ТАДЕУША ЛЮБЕЛЬСЬКОГО

«Звернення до особистого простору в польському
художньому та документальному кіно останніх
20-ти років»

Місце: Львівський національний університет ім. І. Франка
вул. Университетська, 1, аудиторія 312

17.30 **П'ЯТА ПОРА РОКУ**
Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

18.00 **ОБЛАВА**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

18.00 **ЖИТТЯ НАПИСАНЕ ПОДОРОЖЖЮ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

19.00 **ЗІЙТИ НА ЗЕМЛЮ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

19.30 **ЕРРАТА**
Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

20.00 **ПОЛЬСЬКА СИБЕРІАДА**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

20.00 **ЮМА**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

11.10.10 **КОХАННЯ**
п'ятниця

16.30 Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

17.00 **ДЕНЬ ЖІНОК**
Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

17.30 **ТИ БОГ**
Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

18.00 **ПРЕЗЕНТАЦІЯ ФІЛЬМУ**
«КАТИНЬ. ЛИСТИ З РАЮ»
посадана з зустріччю зі співавтором фільму
Олександром Зінченко
Місце: Галерея Дзига, вул. Вірменська, 35

18.30 **ЛЮБОВ НА ПОДУМІ**
Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

19.00 **ЗАМКНУТА СИСТЕМА**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

19.30 **ВАРШАВА 1935**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

20.00 **ЗАВТРА БУДЕ КРАЩЕ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

20.30 **ЕРРАТА**
Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

21.00 **СКІЛЬКИ ВАЖИТЬ ТРОЯНСЬКИЙ КІНЬ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

12.10.10 **БЕЙБІ БЛЮЗ**
субота

16.00 Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

17.00 **ОБЛАВА**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

17.00 **ЖИТТЯ НАПИСАНЕ ПОДОРОЖЖЮ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

18.00 **ЗІЙТИ НА ЗЕМЛЮ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

18.00 **ХРЕЩЕННЯ**
Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

18.00 **ВІД ЧАПЛІНА ДО ЧАРДАША**
концерт посаданий зі святкуванням Дня вчителя в ЛЖО
Місце: Львівська обласна філармонія, вул. Чайковського, 7

19.00 **БИТВА ПІД ВІДНЕМ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

19.30 **ЗАМКНУТА СИСТЕМА**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

НІЧІ **ЮМА**
У КІНО

22.00 Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

00.00 **СКІЛЬКИ ВАЖИТЬ ТРОЯНСЬКИЙ КІНЬ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

02.00 **БЕЙБІ БЛЮЗ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

13.10.10 **БИТВА ПІД ВІДНЕМ**
неділя

15.00 Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

16.00 **МІЙ РОВЕР**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

16.30 **БАЧИНЬСЬКІ**
Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

17.00 **ВАРШАВА 1935**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

17.30 **ТИ БОГ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

17.30 **ЗАВТРА БУДЕ КРАЩЕ**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

18.00 **ДОРОЖНЬО-ПАТРУЛЬНА СЛУЖБА**
Місце: Кінопаляц Коперник, вул. Коперника, 9

18.00 **ВІД ЧАПЛІНА ДО ЧАРДАША**
концерт
Місце: Ресторан импрізацій «Грушевський Сінема Jazz»
проспект Шевченка, 28

19.30 **ПОЛЬСЬКА СИБЕРІАДА**
Місце: Кінопаляц, вул. Театральна, 22

В програмі можливі зміни

ОРГАНІЗАТОР

ГЕНЕРАЛЬНИЙ ПАРТНЕР

ЗА ПІДТРИМКИ

ТЕХНІЧНИЙ ПАРТНЕР

ПАРТНЕРИ

СПІВІРАЦЯ

МЕДАПАРТНЕР

Дезінформація на найвищому рівні

Намагаючись відродити СРСР, Путін та його оточення розпочали потужну кампанію пропагандистського відбілювання імперії і нестримної міфотворчості, обіцяючи «10 тис. років щастя»

Автор:
Ігор Лосєв

У російського мислення (насамперед панівного, «мейнстримного») є така особливість, як тяжіння до пропаганди, а головна ознака останньої, як відомо, – абсолютна байдужість до істини. У цьому контексті дуже показово бачиться промова на Валдайському форумі президента

мою російської і лише російської державності.

Для кремлівських керівників головне – намалювати прекрасну картину, ідеальний образ зразкової Росії, і нікого не обходить, що намальоване не має нічого спільного з реальністю, а нерідко просто заперечує її, спотворює до невпізнання. Оскільки

ців, а ті відплатили їй чорною невідячністю за своє «райське життя».

То що ж сказав Путін? Ось що: «У Росії, котрій свого часу намагалися нав'язати ярлик «тюрми народів», за віки не зник жоден, навіть найменший етнос. Усі вони зберегли не тільки свою внутрішню самостійність і культурну ідентичність, а й свій історичний простір». Отакої... А нам усе розповідають про те, яким великим брехуном був доктор Йозеф Геббельс. Що ж, подивимось, як воно насправді.

Почнімо з Кавказу. Путін каже, що й найменший етнос нікуди не подівся. Кавказький народ шапсуги був на той час чималеньким – 300 тис. осіб. Частина їх винищила в XIX столітті російська армія, частину вигнали в Туреччину. Напередодні Другої світової війни людей цієї національності налічувалося близько 10 тис., нині їх менш ніж 6 тис. Кавказькі убихи були винищені Російською імперією цілком. На сьогодні абхазців у Абхазії менш ніж 70 тис., але в XIX столітті понад 400 тис. так званих мухаджирів під час Кавказької війни мусили втікати до Туреччини. Себто абсолютна більшість народу була викорчована зі свого національного ґрунту. А в Карачаєво-Черкесії раз по раз порушують питання про геноцид черкеського народу.

Багато етносів мають свої порахунки з «гуманною» Росією. Наприклад, депортація 1944 року була вже останньою в історії кримських татар. Тоді загинуло до 40% їхньої людності, що цілком відповідає поняттю геноциду. Проте все почалося для них відразу після «визволення» Криму Російською імперією в

ФОТО: REUTERS

Російської Федерації Владіміра Путіна, яка засвідчує той прикрий факт, що жодних правильних висновків із розпаді Росії на початку та наприкінці XX століття її еліта не зробила. А значить усе може повторитися. «Росія», а не «Радянський Союз», бо свого часу Путін ще раз публічно визнав СРСР фор-

історичне невігластво у нинішній РФ дуже поширене в масах (а кінемаграф, телебачення, газети його невтомно зміцнюють), то виступи на кшталт путінського тамтешній широкий загал сприйме на «ура». Над усе там полюбляють зворушливі історії про те, як добра, чуйна Росія дбала про всіляких інород-

1783 році. Спочатку з метою підірвати економіку Кримського ханату було виселено на північний берег Азовського моря християн півострова (греків та вірменів), які під час цього маршу смерті зазнали в степах неймовірних страждань і людських утрат. Потім Росія взялася за татар, створюючи такі умови, що чимало з них визнали за краще втечу до Османської імперії. А коли почалася Кримська війна, з'явився наказ військового міністра про виселення представників цього етносу з півострова. Як писала «Большая советская энциклопедия», що виходила друком у 1930-ті, «імператор наказав переселити від моря всіх прибережних жителів магометанського віросповідання у внутрішні губернії. Спустошувалися сотні аулів і сіл. Від 1860 до 1862 року, за даними царського уряду, емігрувало за кордон 141 667 осіб. Крім того, з Перекопу пішли ногайці, що там кочували. Разом із ними загальна кількість тих, хто емігрував за ці два роки, дорівнювала 231 177 душам. Насправді пішло значно більше...»

Нині мовою міжнародного права це називається «етнічна чистка». І це, до речі, підтверджує царський генерал-ад'ютант Тотлебен: «Його величність зволили вказати, що треба не тільки не обмежувати татар у переселенні, а й розглядати цей щасливий випадок як вельми сприятливий для звільнення від них краю...»

Яке вже там «не обмежувати»? Усіляко тероризували й витісняли... Цікаво, чому самі народи імперії не підозрювали про феноменально ніжне ставлення до них російської влади? Чомусь про це відомо лише Путіну та його радникам...

Але крім етносів, яким пощастило вціліти, втративши величезні маси людей, чимало є, точніше було тих, хто зник повністю. Алтайські зайсаки, сибірські калмаки (не плутати з калмиками), інгерманландці, іжора, водь, ті ж таки геть винищені убихи і т. ін., і т. ін. Деякі припинили своє існування вже під час президентства пана Путіна. Нещодавно в Ленінградській області померла жінка, остання представниця колись великого й могутнього народу водь. Історики знають про так

звану Водську п'ятину – п'яту частину земель Великого Новгороду, що належала цьому етносові. Найбільших утрат він зазнав у 1930–50-ті роки. Під час боротьби проти «ворогів радянської влади» тоді було знищено більшість чоловіків воді. Нещасна жінка незадовго до смерті просила, щоб їй написали в паспорті її національність – «водка», проте менти з неї знущалися, сприймаючи етнонім як назву російського алкогольного напою. Коли в XIX столітті померла остання тасманійка, людство це помітило, цей факт описаний у словниках і довідниках, на смерть останньої з народу водь не відреагував ніхто. Кудись подівся етнос іжора (і це сталося вже в наш час). Майже не зосталося карелів у Республіці Карелія; кому пощастило, втекли ще 1944 року до Фінляндії разом із фінською армією, що відступала. А процес деградації та депопуляції малих народів Півночі, Сибіру й Далекого Сходу вже набув рис незворотності. Де удеге, орочі, нівхи? Та й не дуже маленькі народи безжально русифікуються й асимілюються. Чи багато мордвинів володіють рідними мовами (ерзянською і мокшанською)? А марійці, комі, удмурти, чуваші?

Не усвідомлюючи свого щастя під чоботом Москви, народи «національних республік» СРСР негайно повтікали з цієї «щасливої країни» в 1991 році, про що й досі так переживає підполковник КГБ... А вчинили так в'язні тюрми народів, керуючись інстинктом самозбереження. На 1991 рік у столиці Латвії Ризі налічувалось трохи більше ніж 30% латишів. Вони стали національною меншиною у власній столиці. Така сама загрозлива ситуація була в Естонії, але трохи краща в Литві (певно, тому що тамтешні «лісові брати» найдовше й найвідчайдушніше воювали проти СРСР). Однак іще якихось 50 років – і литовців, латишів, естонців (що й казати вже про українців та білорусів) зробили б реліктовими етносами, придатними хіба що для музейної експозиції...

Хоча, за Владіміром Путіним, Російська імперія і СРСР були не тюрмою, а «санаторієм народів», що підтверджує його ось така фраза: «Ви знаєте, я з інтересом

дизнався, не знав навіть: у радянський час так уважно до цього ставилися, майже кожен маленький народ мав своє друковане видання, підтримувалися мови, підтримувалася національна література». Було, але разом із постійними кривавими чистками національної інтелігенції, з дев'ятим валом русифікації та звууженням сфери вживання національних мов. Досить згадати українське Розстріляне відродження та указ часів Хрущова про право батьків відмовлятися від вивчення їхніми дітьми в школах мови республіки. Можливість не штудіювати російської передбачено не було. А найуважніше до національних культур ставилися в радянські роки колеги Владіміра Владіміровича з «компетентних органів» – ЧК, ГПУ, НКВД, МГБ, пильнуючи за будь-яким проявом національних почуттів як огидним рецидивом «буржуазного націоналізму».

Намагаючись відродити СРСР, Путін та його оточення

ДЛЯ КРЕМЛІВСЬКИХ КЕРІВНИКІВ ГОЛОВНЕ – НАМАЛЮВАТИ ІДЕАЛЬНИЙ ОБРАЗ ЗРАЗКОВОЇ РОСІЇ, ЩО НЕ МАЄ НИЧОГО СПІЛЬНОГО З РЕАЛЬНІСТЮ

розпочали потужну кампанію пропагандистського відблювання імперій і нестримної міфотворчості, обіцяючи (як казали в КНР за часів «культурної революції») «10 тис. років щастя». Після Жовтневого перевороту більшовики обіцяли народам колишньої Російської імперії «золоті гори», спонукаючи визнати владу єдиного центру, мовляв, то буде зовсім новий «братський союз». Тільки тюрма народів стала ГУЛАГом народів, а від того, що «пролетарська» наддержжава формально визнала неросійські народи на своєму просторі, не полегшало. Існування їхне не виявилось менш загрозеним, ніж до 1917 року. А в багатьох відношеннях, з огляду на політичні та інформаційні технології XX століття, вони ризикували навіть більше. То з чим же ми маємо нині справу, просто із безсоромною брехнею чи «ною» ідеологією «Тайожного союзу»? ❏

Р. С.: Нещодавно Владімір Путін підписав новий закон про освіту в РФ, що надає право батькам учнів у російських автономних утвореннях відмовлятися від вивчення їхніми дітьми національних мов. Процес триває.

Автор:
Калле Муулі,
Естонія

Троє шпигунів – лише за п'ять років

9 серпня генеральний прокурор Естонії Норман Аас і гендиректор Поліції безпеки Арнольд Сінісалу несподівано організували прес-конференцію – журналісти ламали голови: що за велику новину вони повідомлять? За останні кілька років ці посадовці вже двічі влаштовували публічні збори. Причина та сама: упіймано чергового небезпечного зрадника, російського шпигуна, який роками діяв у естонських безпекових структурах.

Жодних сюрпризів і цього разу: 7 серпня працівники Поліції безпеки заарештували свого колишнього колегу Владіміра Вейтмана за підозрою в державній зраді на користь Росії. Він був технічним спеціалістом естонської спецслужби від 1991 до 2011 року. Обіймаючи цю посаду, хоч і не мав повноважень приймати рішення на управлінському рівні, однак за характером своєї роботи володів інформацією про об'єкти стеження, місця встановлення відповідних пристроїв тощо. Генеральний прокурор оцінив завдану Вейтманом шкоду як зіставну з тією, що її мав компенсувати Герман Сім – працівник Міністерства оборони Естонії, заарештований восени 2008 року (див. *Тиждень*, № 9/2013).

Вейтман – уже третій російський шпигун, викритий у країні за останніх півдесятиліття. Торік у лютому, менш ніж за чотири роки після арешту Сімма, працівники Поліції безпеки затримали іншого свого колегу, а саме 43-річного Алексея Дрессена з його дружиною Вікторією в Талліннському аеропорту, де підозрювані збиралася сісти на літак і передати, як виявилось, наступний пакет таємної інформації східному сусідові. На той час Дрессен мав 20-річний стаж роботи в Поліції безпеки.

Між справами всіх зрадників – Сімма, Дрессена та Вейтмана – багато спільного. Кожного з них російська розвідка найняла в середині 1990-х, коли він сидів у доволі невисокому кріслі. Естонська держава була молода й мала слабкі безпекові та розвідувальні структури. Усі троє працювали на Москву тривалий час – не менше 10 років – перш ніж були заарештовані. У 2011-му Вейтман вийшов на пенсію, однак припускають, що його діяльність була загальмована ще раніше. Усі троє зрадників до відновлення незалежності Естонії служили в радянських правоохоронних органах. Зокрема, Сім і Дрессен за часів окупації були міліціонерами, а Вейтман технічним спеціалістом, що обслуговував у Естонії операції КГБ в 1980–1991 роках. Звісно, естонській Поліції безпеки було відоме

кагебешне минуле останнього. Коли 1991 року КГБ й Естонська РСР припинили існування, вона успадкувала центр прослуховування та багато іншого обладнання для таємного стеження від комуністичних спецслужб. Крім учорашніх чекістів, ніхто в Естонії не вмів працювати з цією апаратурою. Не маючи альтернативи, довелося найняти 14 колишніх спеціалістів КГБ, зокрема і Владіміра Вейтмана.

Залучення цих 14 «спеців» було винятком із правила для Поліції безпеки, а необхідність такого кроку обговорювали в 1993-му навіть у парламенті – лідери держави вирішили не використовувати колишніх структур КГБ для створення естонських безпекових служб. Основний принцип: довіра важливіша за досвід. Обізнаність і вміння приходять із часом. Попервах в естонській Поліції безпеки та розвідці працювали молоді й недо-

свідчені працівники, але вони були віддані й готові вчитися. Брак досвіду роботи в лавах радянських «попередників» вважали перевагою, а не мінусом.

Більшість країн Європи, які перебували в зоні впливу Кремля, обрала зовсім інший шлях. Наприкінці

**ОДИМ ІЗ КЛЮЧОВИХ
ЧИННИКІВ ШВИДКОЇ ТА
УСПІШНОЇ ЗАХІДНОЇ
ІНТЕГРАЦІЇ ЕСТОНІЇ БУЛО ТЕ,
ЩО КРАЇНА ПОЧАЛА З
ЧИСТОГО АРКУША**

1990-х деякі колишні республіки й сателіти СРСР дозволяли працювати у своїх розвідслужбах численним агентам, вишколеним за комуністичних часів у КГБ. Одним із ключових чинників швидкої та успішної західної інтеграції Естонії було те, що країна почала з чистого аркуша. Спочатку саме через це службам безпеки країни бракувало досвіду, але вони були структурами абсолютно відмінними від їхніх аналогів у інших європейських країнах.

Факт, що за короткий період схоплено трьох зрадників, мабуть, свідчить про вразливість Естонії, а також про те, що росіяни мають у ній більше доступу до державних таємниць, ніж деінде. Однак, якщо подивитись на досвід Заходу у викритті шпигунів, то можна дійти протилежного висновку. У нових країнах НАТО подеколи виявляли російських агентів, звідти висилали деяких дипломатів, однак за останні 15 років жодної особи, що пов'язана з розвідкою, там не заарештували за шпіонаж. Було б наївно думати, ніби агентурна мережа Кремля не змогла проникнути в інші структури, окрім естонської Поліції безпеки. Тож арешт трьох шпигунів відповідною службою саме цієї країни свідчить радше про те, що вона краще за інших членів колишнього союзу дає собі раду з пошуком ворожих агентів. ■

Калле Муулі продовжує серію публікацій про досвід Естонії в посткомуністичній трансформації. Її приклад у переході від соціалізму до ринкової моделі економіки та правової держави, дерадянізації всіх сфер життя є доволі показовим для України.

«MUSIC-REVIEW UKRAINE»

ДНІ МУЗИКИ МИРОСЛАВА СКОРИКА

«MUSIC-REVIEW UKRAINE» - МІНІСТЕРСТВА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ - ДНЦ ІЗ КІМ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ КОМПОЗИТОРІВ УКРАЇНИ - ФОНДУ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ МИСТЕЦТВ
МІЖНАРОДНИЙ ФЕСТИВАЛЬ «ДНІ МУЗИКИ МИРОСЛАВА СКОРИКА»
75-РІЧЧЯ МИРОСЛАВА СКОРИКА

13 ВЕРЕСНЯ - 13 ЖОВТНЯ 2013 РОКУ

Тиждень

ЖИВИЙ ЗВУК

★ 19:00 ★
20
ЖОВТНЯ

МЕЖАВОСЬКИЙ
ДЖАЗОВИЙ
АВОНЕМЕНТ
MDA.COM.UA

- 16.10 - ЧЕРКАСИ
- 17.10 - КІРОВОГРАД
- 18.10 - СІМФЕРОПОЛЬ
- 19.10 - ОДЕСА
- 20.10 - КИЇВ

PARTER.ua
національний оператор
287 87 87

ГЕНЕРАЛЬНИЙ РАДІО-ПАРТНЕР

ПІД ПАТРОНАТОМ "МІЖНАРОДНОГО ТВОРЧОГО ЦЕНТРУ ЯНА ТАБАЧНИКА"
ВЕЛИКИЙ ЗАЛ ОПЕРНОЇ СТУДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ
МУЗИЧНОЇ АКАДЕМІЇ ІМ. П. ЧАЙКОВСЬКОГО

BRAZIL BOSSA NOVA QUARTET

БРАЗИЛ БОСА-НОВА КВАРТЕТ
З НОВОЮ ПРОГРАМОЮ ВОКАЛІСТКИ З РІО-ДЕ-ЖАНЕЙРО МАУШІ АДНЕТ

MAUSHA ADNET

МАУША АДНЕТ
ВОКАЛ

ARK OVRUTSKI

АРК ОВРУЦЬКИЙ
КОНТРАБАС, БАС-ГИТАРА

HELIO ALVES

ЕЛІО АЛЬВЕС
ФОРТЕПІАНО

DUDUKA DA FONSECA

ДУДУКА ДА ФОНСЕКА
ПЕРКУСІЯ / ГРЕМІТІ ТА ЛАТИН ГРЕМІТІ ЛАУРЕАТ,
МУЗИЧНИЙ КЕРІВНИК

ДОВІДКИ: (067) 430-73-06 | ЖИВИЙ ЗВУК
УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ | 27

схоже, брали участь у нападі на Westgate). АКАП посиляла паніку, через яку на початку серпня США закрили 19 своїх посольств у регіоні й запровадили посилені заходи безпеки для своїх громадян за кордоном. Тим часом ядро «Аль-Каїди» в очікуванні виводу військ Заходу з Афганістану після 2014 року вже повертається на «дикий Схід» цієї країни.

Справжня Арабська весна так і не настала, що дало «Аль-Каїді» та її союзникам безпрецедентні можливості. Повалення законно обраного помірковано ісламістського президента Єгипту допомогло відновити ідеологічну владу «Аль-Каїди». Зброя з Лівії заповонила весь регіон, а громадянська війна в Сирії відродила «Аль-Каїду в Іраку» – одне з найжорстокіших і найбільш некерованих відгалужень організації (яке тепер гучно йменується «Ісламською державою Ірак і аль-Шам»).

Боротьба за повалення режиму Асада стала магнітом для тисяч самозваних воїнів джихаду з усіх куточків мусульманського світу, а також із магометанських громад Європи та Північної Америки. Колись загалом помірковану світську Вільну сирійську армію поступово витіснили організованіші й краще фінансовані джихадистські угруповання, які мають безпосередній вихід на «Аль-Каїду». За оцінками західних розвідувальних служб, такі групи зараз становлять аж 80% фактичних боєздатних сил повстанців. Навіть якщо їм не вдасться захопити більше територій на півночі та сході країни, вони можуть узяти під контроль величезну область на кордоні з дедалі нестабільнішим Іраком (де від рук «Аль-Каїди» тепер щомісяця гине до тисячі цивільних). Це жахлива перспектива.

ДОСИТЬ МРІЯТИ

Наскільки в цьому безпрецедентному відродженні винен бездіяльний Захід? Не так уже й мало. Обама надто прагнув утекти з Іраку. Він ризикую повторити цю помилку в Афганістані. Америка занадто покладалася на удари з повітря для «обезголовлення» угруповань «Аль-Каїди»: попередній мі-

ністр оборони Леон Панетта договорився до того, що цю терористичну мережу, мовляв, можна знищити, ліквідувавши лише 10–20 лідерів у Пакистані, Ємені та Сомалі. Шкоди завдає й загальне враження, що Америка дедалі менш охоче втручається у близькосхідні справи. Підсилює його й небажання Обами хоч якось підтримати помірковану сирійську опозицію.

Інша річ, наскільки серйозну загрозу для Заходу становить нині «Аль-Каїда». Хибним виявилось донедавна поширене уявлення, нібито, крім кількох доморощених «вовків-одинаків», нинішні «воїни джихаду» цікавляться лише боями місцевого значення. Деякі з іноземних бойовиків у Сирії загинуть. Інші радо повернуться до спокійнішого життя десь у Європі чи Америці. Але значна частина приїде додому добре навченими, загартованими, з контактами й бажанням застосувати все це за першим-таки покликом, який, звісно, не забариться. Мало хто сумнівається, що громадянам західних країн дедалі небезпечніше буде працювати або жити в регіонах, де сильними є позиції джихадистів.

Зрештою, питання в тому, чи можна щось зробити, щоб знову повернути цю тенденцію на спад. Відповідь, звичайно, «так». Коли Буш оголосив свою «війну з терором», він мав на меті усунути режими, які підтримували тероризм. Сьогодні наголос потрібно робити на сприянні слабким (інколи й не-

бездоганим) урядам Ємену, Сомалі, Іраку, Лівії, Малі, Нігеру та інших країн, які намагаються протистояти «Аль-Каїді». Навіть Кенії та Нігерії додаткова допомога не завдасть. Це означає не масовану інтервенцію Заходу, а радше допомогу розвідкою, логістикою і навіть силами

БОРОТЬБА ЗА ПОВАЛЕННЯ РЕЖИМУ АСАДА СТАЛА МАГНІТОМ ДЛЯ ТИСЯЧ САМОЗВАНІХ ВОЇНІВ ДЖИХАДУ З УСІХ КУТОЧКІВ МУСУЛЬМАНСЬКОГО СВІТУ

Терористична мережа «Аль-Каїди» та її союзників нині охоплює більшу територію і вербує більше бойовиків, ніж будь-коли за

25 років свого існування

© 2013 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

спеціального призначення та повітряної підтримки. Насамперед потрібно більше допомоги в підготовці місцевих сил безпеки, модернізації управління і стабілізації часто-густо нестійкої економіки.

Найпохмуріший аспект відродження «Аль-Каїди» – це масштаби поширення її шкідливої ідеології (якому тепер сприяє і провал Арабської весни) на медресе й мечеті, сайти й телеканали. Багаті країни Перської затоки, здавалося б, дружні до Заходу, щедро фінансують не тільки цю діяльність, а й дещо гірше. Потрібно дужче тиснути на їхні уряди, щоб це припинити. Попри його нібито величезну «м'яку силу», Захід непослідовний у спробах залучити на свій бік поміркованих мусульман у найважливішій з усіх битв – битві ідей. ■

Відторгнення політичного ісламу

Що криється за протистоянням армії та «Братів-мусульман» у Єгипті

Автор:
Наталія
Гуменюк,
Каїр

Фото автора

В останні два роки російські й західні медіа у висвітленні подій на Близькому Сході вдавалися до узагальнень, лякаючи «невідвратною ісламізацією» та «арабською зимою». Найчастіше з позиції старшого брата, який критикує меншого за брак прагматичності. От тільки романтизоване поняття «Арабська весна» ніколи не мало вжитку безпосередньо в регіоні. Уперше його використав американський журнал *Foreign Policy*. Тоді як самі єгиптяни, тунісці, єменці наголошували, що системні зміни потребують часу, що ісламісти опинилися біля керма, бо були єдиною організованою опозицією. Тож про посилення релігійного фанатизму не йдеться.

Спочатку єгипетські військові, яким симпатизувало населення, усунули від влади першого демократично обраного президента Могаммеда Мурсі. Через місяць під час придушення виступів на підтримку ув'язненого лідера «Братів-мусульман» загинуло близько тисячі людей. А нещодавно влада Єгипту взагалі заборонила організацію. Світ заплутався. Привчені спрощувати («демократія проти диктатури»,

«ісламісти проти лібералів», «мусульмани проти християн»), світові медіа заговорили про «армію проти лідера, якого обрав народ».

Зрозуміти, що коїться в Єгипті не так і складно, варто лишень замість примітивізування й узагальнення співвіднести політичні процеси з подібними у власній країні. Особливо такій, де реальність теж не чорно-біла.

ЗНЯТИ ЧОРНО-БІЛІ ОКУЛЯРИ

Протести в Єгипті не варто романтизувати. І військові, й ісламісти, й бандити в цивільному застосовували проти демонстрантів силу, катували затриманих. Виходячи на вулицю, єгиптяни знають, що ризикують. У перших лавах – ті, хто готовий захищати людей від поліції або ж її бездіяльності. Рівень самоорганізації мітингувальників доволі високий. Торік у листопаді «Брати-мусульмани» вдалися до насильства проти демонстрантів, які не бажали нової Конституції, що наділила додатковими повноваженнями президента Мурсі. Відтоді мешканці центральної час-

тини столиці вирішили не допускати ісламістів на площу Тахрір, що стала символом революції.

Від моменту перевороту 3 липня так звані революціонери намагаються триматись осторонь протистояння армії та «Братів-мусульман». І пояснюють це таким чином: якщо в перші тижні населення виправдовувало військових, то, оговтавшись від шоку, поставилося до влади критичніше. «Це не наша боротьба. Ми не можемо протистояти двом сильним противникам відразу. «Братів-мусульман» щедро фінансують із-за кордону. Тоді як армія – це не просто люди в погонах, а гігантська структура, яка тримається насамперед на власності: йдеться і про землю, і про підприємства чи, наприклад, мережі крамниць, які зберігають монополію і фіксують ціни на певні види товарів. Військовим вдалося послабити «Братів-мусульман»: верхівка руху – за гратами, за останні два місяці затримано 2 тис. ісламістів. Надзвичайний стан дає змогу арештовувати без висунення звинувачень. Ми свідомі того, що влада може використати це

проти будь-яких політичних опонентів, однак воліємо зачекати з акціями. Коли буде треба, то нагадаємо про себе генералові аль-Сісі, який де-факто керує державою».

«ВОНИ НЕ ПРЕДСТАВЛЯЮТЬ НАШОГО ІСЛАМУ»

«Єгипет на порозі громадянської війни», – лякали заголовки світових ЗМІ. Нині зрозуміло, що це перебільшення. У 80-мільйонній республіці налічується 1 млн членів і 3 млн прихильників організації «Брати-мусульмани» (1/8 населення). Це чимало, але про сутячки релігійного люду з лібералами чи мусульман із християнами не йдеться. Мова радше про відторгнення політичного ісламу у виконанні «Братства». Про це говорять і політики, й активісти, й не заангажовані в суспільному житті каїрці.

«Брати-мусульмани» хотіли узурпувати владу. Вони діяли у власних інтересах. Змінена Мурсі Конституція не передбачала процедури імпічменту. Ми зібрали 22 млн підписів за відкликання першого обраного президента Єгипту. Нас задовольняють дії військових, які виконали побажання мільйонів єгиптян», – мовби чекаючи на схвалення, каже Карім аль-Сака, один з учасників руху «Тамаруд» (повстання), що підготував підґрунтя для перевороту. На відміну від так званих активістів із вулиці, мій співрозмовник близький до політичного істеблшменту. Довгий час працював з экс-головою МАГАТЕ Могаммедом аль-Барадеї, який відмовився від посади віцепрем'єра після кривавого розгону протестів.

«Від рук поліції, що була підпорядкована Мурсі, загинуло чимало людей, вона застосовувала тортури, зневажала права християн та жінок», – пояснює правозахисник, юрист Єгипетського центру економічних і соціальних прав Могаммед Фаділь. «Брати-мусульмани» цілий рік займалися лише тим, щоб призначити на всі посади своїх, були корумпованими й некомпетентними. До того ж вони не представляють нашого ісламу», – запевняють чоловіки біля мечеті в консервативному районі Сайєда-Зейнаб.

Відсутність масових симпатій до «Братства» не означає, ніби

єгипетське суспільство стало менш релігійним. Армію підтримали ще консервативніші салафіти. «Брати» розсварилися з імамами найвпливовіших мечетей. Організація зазнавала й гірших репресій, але культивованій від 1920-х років образ мучеників суттєво дискредитований.

КОМПЛЕКС ФАРАОНА

«Як пояснити, що населення, яке голосувало за «Братів-мусульман» раптом змінило погляди й нині підтримує військових?» – цілими тижнями в Єгипті ставлю те саме питання кожному. Пояснення переважно одне: впродовж тисячоліть єгиптяни культивували комплекс фараона. Більшість тут традиційно підтримує і шанує владу. Тож зайве дивуватися повідомленням про селянина, який назвав свого віслюка на честь генерала аль-Сісі.

Можна спитати, про яку революцію йдеться, якщо віра в доброго правителя настільки сильна? І на це є відповідь: громадяни вперше побачили, що фараони не вічні й не всевільні. Обидва экс-президенти Мубарак і Мурсі та їхнє оточення постали чи ще постануть перед судом. Відсутність протестів через те, що першого з них перевели під домашній арешт, свідчить не про ностальгію за диктатором, а про недовіру до суду, так пояснює ситуацію Гешам Абдель Алім, відомий адвокат, котрий захищає тих, на кого хочуть почесити злочини экс-президента. «Ніхто не дивувався, що Мубарака випустили, адже суд не брав до уваги доказів. Колишнього лідера, зокрема, звинувачували в тому, що під час демонстрацій поліція застосувала силу проти мирного населення. Усі документи в розпорядженні Міністерства внутрішніх справ, а склад його майже не змінився. Чекати, що МВС свідчитиме проти себе, абсурдно. Саме тому й Мурсі засудять за іншими статтями, а про вбивство політопонентів забудуть».

ПРОТИСТОЯННЯ ЗАТЯГНЕТЬСЯ

За даними єгипетських журналістів, Могаммед Мурсі уклав таємну угоду з ісламістами на Сінайському півострові, де ба-

зується півтори тисячі бойовиків. За домовленістю армія мала заплучувати очі на контрабанду зброї, рекрутування джихадистів. Після арешту лідерів «Братства» бойовики на Сінаї почуваються в боргу. Масштабні протести «Братів-мусульман» у єгипетських містах видаються малоімовірними, тоді як протистояння військових та ісламістів перемістилося на півострів і може тривати роками. Це дає армійцям привід продовжувати надзвичайний стан.

Особливість єгипетських перетворень у тому, що йшлося не про зміну лихого влади на добрих опозиціонерів. Громадяни розуміють, що думати, ніби військові чи ісламісти відразу поступляться кермом, наївно. Мета – змінити правила гри або принаймні змусити грати за правилами будь-кого, хто очолить країну. Розпачу й зневіри серед «революціонерів» менше, аніж у медіа, що пишуть про «арабську зиму».

Досвід «Братів-мусульман» на чолі держави показав, що гра поза правилами веде до по-

За останні два місяці в Єгипті затримано

2 ТИС.

ісламістів

У ЄГИПТІ Й ВІЙСЬКОВІ, Й ІСЛАМІСТИ, Й БАНДИТИ В ЦИВІЛЬНОМУ ЗАСТОСОВУВАЛИ СИЛУ ПРОТИ ДЕМОНСТРАНТІВ

У 80-мільйонній республіці налічується лише

1 МЛН

членів і

3 МЛН

прихильників організації «Брати-мусульмани» (1/8 населення)

разки. «Мурсі хотів захиститися від народу армією. Переворот не був би можливий без підтримки населення», – кажуть нині в Єгипті. Лідер «Братів-мусульман», який на президентських перегонах протистояв колишньому військовому, сам призначив міністрів-силовиків, які його заарештували. Перебуваючи на найвищій посаді, він вирішив укласти таємну угоду з ісламістами, дав привід дискредитувати рух. Нещодавно єгипетський суд заборонив «Братів-мусульман»: так уже було до 2011-го, коли вони діяли в підпіллі. Усі фінансові активи та майно мають бути заарештовані, а сама організація розпущена. Хай і обезголовлене, «Братство» таки існуватиме далі на нелегальному становищі. ■

Звідки вітер віє

Надії, страхи і клопоти: Європа в пошуках джерел відновлюваної енергії

Недільний день 16 червня видався у всій Німеччині ідеальним: не надто жарким, але й не прохолодним, ясным, із легким свіжим вітерцем. Саме те, що потрібно сонячним панелям і вітряним турбінам, щоб виробити максимум енергії: рекордні 60% усієї електроенергії по країні у вихідні. А ось Франція і Бельгія мали значну ядерну енергетику, яку нікуди так просто не подінеш. Тож кілька годин електроенергетичні компанії мусили платити споживачам за відбір надлишкових кіловат.

Доплата споживачам за користуванням енергією стає звичним явищем у Європі з пе-

реходом до відновлюваних видів енергії. Особливо добре це видно на прикладі ФРН, яка рішуче відмовилася від ядерної енергетики (програма під назвою «Energiewende» означає «енергетичний перехід»). У Німеччині часом усе йде чудово, та інколи країна мусить підключатися до ліній атомних електростанцій сусідньої Франції. Тамтешні міністри все ще побоюються перебоїв з електропостачанням під час різкого похолодання, похмурих, несонячних днів і шторму.

Сусіди, як-от Польща і Чехія, нарікають, що на піках споживання в Німеччині лихоманить

їхні електромережі. По всій Європі спостерігається дивний результат субсидування відновлюваної енергетики: інколи уряд вважає за краще доплачувати виробникам енергії, щоб підтримувати можливість виробляти електрику з вичерпаного палива як резерв. Європа навіть використовує набагато брудніше енергетичне вугілля замість чистішого і зручнішого газу, тому що воно дешевше, газовий ринок неліквідний, а система контролю за викидами двоокису вуглецю неефективна.

Ще одна недоречність: ФРН платить чи не найнижчу в Європі оптову ціну за електрику,

ФОТО: REUTERS

але має чи не найвищі роздрібні ціни. Споживачів душать усякими зборами, податками й дедалі вищими тарифами для субсидування відновлюваної енергетики. Натомість великих споживачів вони підтримують, звільняючи від деяких платежів. Політики сварилися через ці недолугості напередодні парламентських виборів. Але ні канцлер, християнська демократка Ангела Меркель, ні її суперник соціал-демократ Пеер Штайнбрюк не бажають згорати «Energiewende».

Справжня проблема полягає в тому, що обом лідерам бракує масштабності мислення. Найкраще вирішувати питання енергетичної політики в загальноєвропейському масштабі. Погляньмо на інший кінець континенту – на Іспанію. Вона теж має достатньо відновлюваних ресурсів, як-от сонце і вітер, – стільки, що субсидії на них вже зробили чималу дірку у без того проблемних державних фінансах. На відміну від Німеччини,

ця країна не може продавати своє енергетичне багатство іншим державам у великих обсягах через брак відповідної інфраструктури з боку Франції. Якби мережі були належним чином з'єднані у великий енергетичний ринок, то піки і спади було б легше вирівнювати. Замість того щоб стелити килими сонячних панелей під сірим німецьким небом, краще встановлювати їх у сонячній Греції.

Користь від транскордонної співпраці розуміли ще задовго до створення Європейського Союзу: в 1920 році Франція та Італія почали обмін електроенергією зі Швейцарією, тож надлишковий ресурс можна було зберігати в альпійських резервуарах. Але до повної інтеграції ще дуже далеко. Східна Європа все ще має «енергетичні острівці», особливо колишні радянські республіки Прибалтики, вразливі до шантажу Росії. Литва, яка зараз головує в Раді міністрів ЄС, платить за природний газ набагато більше, ніж Німеччина, хоча до російського кордону від Вільнюса рукою подати.

Ніде заявлене гасло «більше Європи» не має такого чіткого сенсу і здатності вирішити численні проблеми, як у європейській енергетиці. За належної організації об'єднаний енергетичний ринок зміг би допомогти переходу до відновлюваної енергетики, посилити безпеку і сприяти подешевшанню електроенергії. Що ширша електромережа, то легше було б використовувати відновлювані джерела енергії, забезпечувати постійне її виробництво, контролювати газові ТЕС. А якщо мережа буде ще й «розумна», то споживачів простіше стимулювати використовувати енергію тоді, коли вона дешевша.

Якби Європа діяла як єдина енергетична зона, Росії було б важче тиснути на окремі країни. Нічого дивного, що Володівір Путін не дуже приязно ставиться до лібералізації європейського газового ринку, який змушує гігантів на зразок Газпрому диверсифікувати ціни, відкривати свої трубопроводи конкурентам і дозволяти перевірки антимонопольним органам ЄС. Однак більша лібералізація знизилася б ціни. Європейська комісія вважає, що повністю

Європейська комісія вважає, що повністю об'єднані газовий та електричний ринки дали б змогу заощаджувати до

€65
млрд
щороку

ЯКБИ ЄВРОПА ДІЯЛА ЯК ЄДИНА ЕНЕРГЕТИЧНА ЗОНА, РОСІЇ БУЛО Б ВАЖЧЕ ТИСНУТИ НА ОКРЕМІ КРАЇНИ

об'єднані газовий і електричний ринки дали б змогу заощаджувати до €65 млрд (близько \$86 млрд) щороку.

МРІЯ ВЧОРАШНЬОГО ДНЯ

Раніше європейські лідери думали, що торують шлях до ери низьковуглецевої енергетики. Зараз вони більше переймаються вартістю електрики і відставанням від США, де повним ходом іде «сланцева революція». На травневому саміті європейські лідери з жахом довідалися, що з 2005 по 2012 рік (за даними комісії) ціни на газ для промисловості знизилися на 66% у Сполучених Штатах, а в Європі зросли на 35%. Це загрожує конкурентоспроможності ЄС і викликає побоювання, що тамтешні підприєм-

ства перебазуються до Америки. Якщо останній прогнозують на наступні кілька десятиліть роль нетто-експортера енергії, то залежність Старого світу від іноземців лише зростатиме.

Проте європейські лідери розвивають енергетичний ринок лише на словах. У такому разі доведеться розраховувати на інших у задоволенні потреб в енергії і дивитися крізь пальці на те, як її вироблено. Щось подібне вже відбувається. Проблема в тому, що, попри вигоду, об'єднаний ринок дасть також переможців і переможених, а ще потребуватиме дорогої транскордонної інфраструктури. Напевно, найважче буде обійти тенева внутрішнього стимулювання: електроенергетичні компанії можуть продавати навіть більше енергії на оптових ринках, але платники податків не хочуть субсидувати іноземців.

І знову багато залежатиме від Німеччини – найбільшого в Європі споживача електрики й виробника відновлюваної енергії. Її мережі лежатимуть в основі будь-якої модернізованої пан'європейської системи. Меркель та її наступникам визначати, де і як проходитимуть газово-електричні потоки Європи. ■

За даними Єврокомісії, з 2005 по 2012 рік ціни на газ для промисловості знизилися на

66%
у США, а в Європі зросли на **35%**

© 2013 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Провідник сірожупанників

Бойовий шлях організатора Сірожупанної дивізії та отамана повстанців на Лівобережній Україні Івана Перлика

Тиждень продовжує серію публікацій про визначних українських військових діячів доби Визвольних змагань 1917–1921 років. На відміну від політиків, вони залишалися до кінця відданими справі національного визволення, стійкими до всіх поневірянь і негараздів збройної боротьби. Цього разу пропонуємо огляд участі організатора Сірожупанної дивізії підполковника Івана Перлика в українській національно-визвольній боротьбі.

Автор: Ярослав Тинченко

Сірожупанниками неофіційно називали одне з визначних формувань Армії Української Народної Республіки. Вдягнені в стильні сірі жупани із золотими та срібними колосками на комірці, вояки цієї дивізії боронили Україну до кінця 1920 року. Чимало з них брало участь у Першому та Другому зимових походах. З'єднання організував непересічний старшина, герой російсько-японської війни Іван Перлик. Його доля донедавна залишалася невідомою, і тільки завдяки наполегливим пошукам у Галузевому державному архіві СБУ вдалося встановити кінець життєвого шляху головного сірожупанника.

ВІД РОСІЙСЬКОГО ГЕРОЯ ДО УКРАЇНІЗАТОРА

Іван Перлик народився 18 січня 1869 року в батьківській садибі на хуторі Сметанна Лоза Коломацької волості Валківського повіту Харківської губернії. Він походив із дворян, предки були офіцерами. По закінченні реального училища вступив до Казанського піхотного юнкерського училища, з якого був випущений прапорщиком і направлений до одного з полків, що дислокувалися на Сибіру.

Подробиці військової служби Перлика невідомі: попри всі зусилля, в архівах Росії не вдалося відшукати його послужний список. Збереглася ін-

В ЦАРСЬКИХ ПОГОНАХ. Іван Перлик під час російсько-японської війни

формація лише про те, що під час російсько-японської війни він здійснив якийсь незвичайний подвиг, за що був нагороджений орденом Святого Георгія 4-го ступеня. Цим орденом за всю ту неуспішну для Російської імперії війну було відзначено небагато – трохи більше ніж 300 генералів та офіцерів.

По її закінченні Перлика призначили виконувачем обов'язків киренського повітового військового начальника (в Иркутській губернії). З цієї посади у 1907 році він пішов у відставку. Повернувся на батьківщину, на рідний хутір, де займався організацією сільського господарства у навколишніх селах і до війни очолював кооперативну спілку Харківської губернії.

Коли почалася Перша світова війна, підполковник Перлик добровільно повернувся до військової служби і був призна-

чений командиром батальйону 257-го піхотного Євпаторійського полку, який формувався у Вінниці. Перебуваючи на фронті на Галичині, він одразу відзначився в боях з австро-угорськими військами. Наприкінці 1914-го став виконувачем обов'язків командира 258-го піхотного Кишинівського полку, а вже в січні 1915-го потрапив до австро-угорського полону.

Коли навесні 1917-го в таборах військовополонених російської армії в Австро-Угорщині стали організовуватись українські культурно-просвітницькі гуртки, Іван Перлик одним із перших офіцерів пристав до національного руху. Як згадував потім один зі старшин: «З початком українського руху Перлик поставився до справи дуже ґрунтовно: наказав дати йому якнайбільше матеріалу з українознавства, замкнувся на кілька днів у кімнаті, а коли вийшов, то вже був добре національно обізнаним українцем». Він став комендантом табору для полонених офіцерів у місті Йозефштадт, яке завдяки його зусиллям наприкінці 1917 року вдалося цілком українізувати.

ЗНАЙТИ ШЛЯХ ДО СЕРЦЯ КОЗАКА

Після укладення між Центральною Радою та країнами Четвертого союзу Брестського миру командування австро-угорської армії прийняло рішення про формування з військовополонених-українців російської армії національної дивізії. Її організатором і начальником став підполковник Іван Перлик.

З'єднання створювалося у Володимирі-Волинському, що на той час перебував під контролем австро-угорських військ. Сюди з різних таборів полонених привозили національно свідомих вояків-українців, із яких комплектувалася 1-ша Козацько-стрілецька дивізія. Її уніформа – короткий жупан, штани та кашкетка сірого ко-

льору, як знаки розрізнення на комірах нашивали петлиці з колосками пшениці. Завдяки цьому дивізія дістала неофіційну назву Сірожупанної.

Перлик енергійно опікувався формуванням свого з'єднання, яке прагнув якомога швидше перевести в розпорядження Центральної Ради. Його ад'ютант, пізніше відомий український графік Микола Бутович згадував: «Начальник дивізії підполковник Іван Перлик був непересічної вдачі людина. На перший погляд, людина лагідної вдачі, зовні мав вигляд українського степовика, з сірими очима й підстриженими вусами, як кремезний селянин від плуга. А насправді то був чоловік сильного характеру, упертий, завзятий та хоробрий... Знав добре Перлик психіку українського селянина й тому умів підійти до серця нашого козака. Умів до нього промовити...»

Доки тривало формування сірожупанників, влада в Україні перейшла до рук гетьмана Павла Скоропадського (29 квітня 1918-го). Однак тільки 20 серпня дивізію було передано в розпорядження Української Держави. На той час у ній налічувалося 230 старшин і 7050 козаків, 48 австро-угорських інструкторів-старшин і 176 інструкторів-козаків, 659 коней. З'єднання складалося з чотирьох піших полків, одного гарматного дивізіону, кінної та інженерної сотень. Спочатку Павло Скоропадський скептично поставився до особового складу дивізії, вирішивши, що

він занадто соціалістичний, унаслідок чого було демобілізовано всіх вояків старшого віку. Станом на 29 серпня 1918-го у лавах сірожупанників залишилося тільки 3500 козаків. Дивізія отримала завдання охороняти державний кордон у районі Конотоп – Кролевець на Чернігівщині. Тут її чисельність і далі зменшувалася, в результаті чого у вересні 1918-го в ній налічувалося лише 600 вояків-добровольців. Таке несподівано підозріле ставлення гетьмана до сірожупанників страшенно обурило Івана Перлика, який згодом був змушений піти зі своєї посади і більше до дивізії не повернувся.

Коли в листопаді 1918 року спалахнуло протигетьманське повстання, він планував приєднатися до військ Директорії УНР. Та події змінювалися з калейдоскопічною швидкістю, і вже на початку січня 1919-го Харківську губернію з боєм зайняли червоні війська.

ПОВСТАНСЬКИЙ ОТАМАН ЛІВОБЕРЕЖЖЯ

Будучи опозиційно налаштованим до більшовиків, Іван Перлик на початку 1920 року заснував у своїй волості на Харківщині так звану Таємну трійку – українську підпільну організацію, яка проводила агітацію проти радянської влади, здійснювала терористичні акти проти її активістів, намагалася організувати партизанські загони та зав'язати контакт з іншими отаманами Лівобережної України. Кілька повстанських отаманів (Крюк, Левченко та

З НЕДОВІРОЮ ДО СІРОЖУПАННИКІВ. Гетьман Павло Скоропадський під час огляду 1-ої Козацько-стрілецької дивізії в Києві

ін.), які діяли на території Харківської та Полтавської губерній, погодилися визнати формальну зверхність підполковника. У результаті Перлик став іменувати себе отаманом повстанців Лівобережної України, а щоб чекісти не дізналися його справжнє ім'я, взяв собі псевдонім Гнат Ратиця.

Вже у 1920-му загони отаманів Соловейка (ад'ютанта Перлика), Крюка та Кравцова, які безпосередньо підлягали Гнату Ратиці, стали активно тероризувати органи більшовицької влади в районі містечка Валки, селищ Ков'яги, Коломак, Чутове тощо, які містяться на шляху між Полтавою та Харковом. Сам Перлик писав різні маніфести, котрі підпільно друку-

ІВАН ПЕРЛИК ЕНЕРГІЙНО ОПІКУВАВСЯ ФОРМУВАННЯМ СВОГО З'ЄДНАННЯ, ЯКЕ ПРАГНУВ ЯКОМОГА ШВИДШЕ ПЕРЕВЕСТИ В РОЗПОРЯДЖЕННЯ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

вали та розповсюджували на найближчих залізничних станціях.

Повстанці з Полтавщини уважно стежили за боротьбою Армії УНР проти червоних на Поділлі та діяльністю махновських загонів на Катеринославщині й Донбасі. Але і ті й ті незабаром зазнали поразки. Армія УНР та залишки махновців були змушені інтернуватися в Польщі та Румунії. ▶

В КОЛІ ОДНОДУМЦІВ. Командир Сірожупанної дивізії підполковник Іван Перлик (посередині) в оточенні старшин штабу

Після невдалого нападу на Чутове партизани під керівництвом отаманів Крюка та Кравцова продовжили боротьбу проти більшовиків на сході Полтавщини. Їхня подальша доля достеменно невідома.

У КАМЕРІ СМЕРТНИКІВ

У зв'язку з нападом на Чутове Полтавська губЧК почала проводити масові обшуки та арешти осіб, пов'язаних із повстанським рухом. Справжніх партизанів затримати не вдалося, та було арештовано чимало їхніх найближчих родичів. У Чутовому також виявили й схопили колишнього сотника Армії УНР Олександра Пліського, якого вважали (можливо, безпідставно) посланцем від Партизансько-повстанського штабу Юрка Тютюнника.

3 листопада 1921-го в Полтаві відбулося засідання колегії губЧК, на якому розглядали справу підполковника Перлика, сотника Пліського та інших арештантів. 17 із них було винесено смертний вирок, ще один помер

КІЛЬКА ПОВСТАНСЬКИХ ОТАМАНІВ, ЯКІ ДІЯЛИ НА ТЕРИТОРІЇ ХАРКІВСЬКОЇ ТА ПОЛТАВСЬКОЇ ГУБЕРНІЙ, ВИЗНАЛИ ФОРМАЛЬНУ ЗВЕРХНІСТЬ ПІДПОЛКОВНИКА

За таких умов отаман повстанців Лівобережної України Гнат Ратиця склав маніфест, у якому повідомив населення, що збирається добровільно прийти до ЧК, щоб розпочати з більшовиками переговори про «мирне врегулювання» селянського питання. 2 травня 1921 року він з'явився в Полтавську губернську ЧК, де був одразу заарештований. Вочевидь, більшовики лише поглузували над Перликом, та з огляду на загрозу з боку його загонів почали вести фіктивні перемовини з ад'ютантом Ратиці – колишнім старшиною Армії УНР Дмитром Боровиком (Богдан Соловейко), який перебував у селі Іскрівка. Утім, недовго. У ніч із 3 на 4 червня 1921-го радянський загін із Чутового влаштував на нього засідку. Той, не бажаючи здаватися, чинив завзятий опір, од-

нак був застрелений у нерівному бою.

У відповідь повстанський загін здійснив напад на Чутове. Кіннота (21 вершник) обійшла населений пункт із півдня, а піхота – 13 підвід із 45 вояками – пішла в наступ із півночі. Та більшовики чекали на появу повстанців: на дзвіниці влаштували пункт спостереження, з якого й надійшло повідомлення про наближення партизанів. Керівник чутівського волвиконкому зі своїми підлеглими, міліціонерами та іншими функціонерами замкнувся в колишньому Дитячому палаці поміщика Дурново. Перевага була на боці повстанців, і бій мав би закінчитися на їхню користь, але незабаром отамани дістали інформацію, що з боку Полтави йде численна підмога. Відтак довелося відступити.

під час слідства, трьох позбавлено волі на три роки ув'язнення.

16 засуджених, включаючи Пліського, стратили вже наступного дня. Іван Перлик ще деякий час перебував у камері смертників: йому пропонували написати покаяння. Адаже маніфести Гната Ратиці були широківідомі в Полтавській та Харківській губерніях, і його здачу в руки радянської влади можна було зручно використати в пропагандистських цілях. Однак старий підполковник-сірожупанник з обуренням відкинув ці пропозиції і був страчений у Полтаві 25 листопада 1921 року. Зі смертю Гната Ратиці боротьба проти більшовиків на Лівобережній Україні не припинилася. Останні українські повстанські загони радянській владі вдалося ліквідувати лише у 1923-му. ■

Про Великого Поляка

Коли в моєму рідному місті Грубешеві говорили про широкий світ, одразу виринали три польські прізвища: папа Іван Павло ІІ, генерал Войцех Ярузельський (наша доморощена версія Піночета та Гусейна) і Лех Валенса. Часом згадували й про інших: про якусь Тетчер, Брежнєва, Горбачова чи Рейгана з далекої Америки. Хоча моя родина була настільки антикомуністичною, що навіть у Польщі таких мало, народний трибун Валенса програвав в естетичному поєдинку з диктатором Ярузельським. Прабабця походила зі збіднілої, але шляхти, тож їй не імпував той, хто був на вигляд як селяк, мав дивні вуса та не зовсім культурно висловлювався. Генерал Ярузельський був елегантним, його мундир, попри те що комуністичний, нагадував колишні уніформи польського війська з їхньою позолотою, «вужиками» на кашкетах та погонах, зірочками – сама презентабельність «польського пана».

Натомість саме цей селяк виграв в елегантного генерала, отримав Нобелівську премію миру, виступив в американському Конгресі, був засипаний тисячами медалей і навіть 11 років тому ніс олімпійський прапор разом із південноафриканським єпископом Десмондом Туту і Стівеном Спілбергом. Зараз, у свої 70, Лех Валенса, попри різні контраверсії, залишається єдиним живим польським міфом, єдиним живим поляком, упізнаним у всьому світі.

Феномен на ім'я Лех Валенса є насправді різнобічним, ніж може видаватися. Нелегко з його особою доводиться польським історикам різних політичних прерференцій, як і простим полякам. Художній фільм про життя національного героя «Валенса. Людина із надії», який зняв ще один класик Анджей Вайда, цю ситуацію лише ускладнив.

Лех Валенса є продуктом двох найважливіших подій, що сконструювали сучасне польське суспільство: Другої світової війни та післявоєнної індустріалізації. Майбутній президент народився 1943 року в зайнятому німцями селі в регіоні Куяви. Німецька окупація на тому терені була дуже жорстокою, чимало членів родини Валенс загинуло. Після війни село відбудували, зникла безграмотність, але для таких хлопців, як Лех, постійно бракувало роботи та можливостей особистого облаштування. Комуністичний уряд форсував розвиток промисловості, а найближчим осередком, у якому потрібні робочі руки, був порт Гданськ – місто, всіяне морськими кранами та верфями. У найбільшій із них – Гданській верфі імені Леніна – Валенса отримує роботу. Йдуть 1960-ті.

Перший секретар польської Компартії Владислав Гомулка, щоб применшити масштаби кризи, оголошує про підвищення цін на продукти. Спалахують страйки. Влада вводить військо. У Гданську, Гдині та Щецині гине кілька десятків людей. Валенса, який був тоді одним із організаторів страйку, пролитої крові не забуде ніколи.

Про те, що відбулося в 1970-х, польські історики сперечаються й досі. Чи співпрацював Валенса зі спецслужбами? Цього, вочевидь, не дізнаємося ніколи. Сам герой це визнавав і заперечував.

Разом із ним на чолі протесту були й інші робітники та інтелектуали з Варшави і Гданська, але обличчям польського руху став саме Валенса і лишився ним назавжди.

Спроба порозумітися з комуністичною владою зійшла на пси, коли 13 грудня 1981 року генерал Ярузельський вивів на вулиці танки. Валенса, спершу арештований, а пізніше ізольований, був незаперечним лідером опозиції. Удостоєний 1983-го Нобелівської премії миру, він став усебігнотом відомим.

Нагороду не міг отримати особисто (в Осло його представляли дружина й син), оскільки побоювався, що можуть не впустити назад до Польщі.

У період розкладу комунізму 1988 року влада погодилася на теледебати між Валенсою та керівником прокомуністичних профспілок. Напевно, тоді вважалося, що Валенса не вмів говорити. А тим часом електрик із верфі розгромив свого візаві. У результаті Компартія погодилася на переговори в межах круглого столу, в ході яких було досягнуто компромісу між владою та опозицією. У вересні 1989-го, незадовго до падіння Берлінського муру та Оксамитової революції в Празі, у Польщі сформовано некомуністичний уряд. Очолує його варшавський інтелігент Тадеуш Мазовецький. Замість революції поляки змінюють свою країну мирним способом, ламаються стереотипи про них як про вічних бунтарів.

3 грудня 1990 року починається падіння легенди Валенси. Причиною цього був він сам. Разом із великими подіями, такими як виведення з Польщі радянських військ, вшанування історичних героїв польського народу, успіхи на міжнародній арені, всередині країни Валенсі удача не всміхається. Необдумані висловлювання першого президента III Речі Посполитої викликають сміх, від нього відвертаються давні друзі, його Адміністрація перетворюється на сповнений інтригами двір. У мирний час героєві не завжди вдається залишатися людиною.

У будь-якому разі Лех Валенса є Великим Поляком, попри те що має чимало вад. Це людина, яку сформувала історія і яка вже назавжди залишиться історичною постаттю. І цього навіть він сам уже не зможе змінити. ■

Автор:
Лукasz Ясіна,
Польща

Про автора:
Лукasz Ясіна – історик кіно та Центрально-Східної Європи, очолює східний відділ тижневика *Kultura Liberalna*, викладач Люблінського католицького університету імені Івана Павла II

29 вересня виповнилося 70 років від дня народження Леха Валенси

Правила виживання

Хлопчик, загадкова сумка та надзвичайні пригоди. Цю тріаду можна побачити, та ще й у 3D, у фільмі «Metallica: Крізь неможливе». Для нього динозаври металу не лише написали музику, а ще й стали співавторами сценарію разом із Німродом Анталом. Відомий своїми «Хижакими», цей американець угорського походження виявився єдиним режисером, який погодився реалізувати ідею музикантів: поєднати концерт та ігрове кіно. Фільм знімали одночасно 24 камерами, тож творці обіцяють, що стрічка міститиме енергетичний заряд не меншої сили, ніж живі виступи гурту. Головний герой технік Тріп уособлює всю технічну команду формации. Парубок має серйозну місію – привезти сумку, такий собі макгафін, у якій лежить щось украй необхідне для виступу. Що саме – невідомо, власне, у цьому й криється головна інтрига фільму. Місія, звісно, не могла бути простою, тож дорогою з ним трапляються карколомні пригоди.

Хоча гурт постійно звинувачують у спрабах заробити гроші на всьому, на чому тільки можна, кіно, як запевняють музиканти, вони робили виключно на радість фанів і самих себе. Втім, вони дещо лукавлять, адже досі є однією з найбільш комерційно успішних метал-формаций світу. Metallica має досить різноманітний музичний матеріал, що фани називають головним секретом їх виживання, адже кожен альбом відрізняється від попереднього. Ще дві складові успіху – потужні живі виступи і сталий склад учасників. Самі музиканти стверджують, що весь секрет у тому, що вони ніколи не прагнули стати гуртом для всіх, завжди грали і грають тільки для себе. Якщо відкинути ці красиві цитати для історії, стає зрозуміло, що Metallica діє як ефективно злагоджений механізм і добре поставлений бізнес-проект, що дає змогу розводити романтику на тему незалежності вибору власного шляху.

Схожу тему розвиває і Depeche Mode, який називають одним із найуспішніших гуртів в історії: за свої 32 роки активної діяльності він продав понад 100 млн альбомів, а тур на підтримку платівки «Sounds of Universe» відвідали 2,5 млн людей. «Робили, що хотіли» учасники теж називають

власним секретом, а бажання завжди залишатися собою – однією зі своїх найсильніших сторін. Додаткові інгредієнти коктейлю успіху – оригінальне аранжування, мінорна мелодика, вічно молодий Дейв Гаан, ледь не сімейні стосунки в команді та «викладання на повну».

Із The Rolling Stones ситуація інша: на відміну від тих-таки Metallica і Depeche Mode, які експериментували із саундом, британські рок-н-рольники практично не змінювались. Як тягнув Кіт Річардс свій блюзовий риф, так і робить це. Мік Джаггер намагався привнести інші стилі в банду, але гітарист у бандані протистояв цьому, мовляв, ролінги мають тримати марку. Із тим самим рифом вони випустили вже 20 студійних та 8 концертних альбомів і очолюють список найоплачуваніших музикантів у світі за приватні виступи. «Камінці» старанно виконують одне з головних правил виживання в цьому бізнесі: постійно нагадувати про себе. Так, за майже цілковитої відсутності свіжого музичного матеріалу весь минулий рік вони викручувалися за рахунок власного 50-річчя, тизерів документалки та альбому, а 2011-й – за рахунок спекуляцій на тему об'єднання і ювілейного туру. Та сама ситуація і з фільмами про них. На відміну від документальної стрічки «Хай буде світло!» Мартіна Скорсезе, де крім архівних записів був і живий концерт, нова ювілейна «The Rolling Stones – Crossfire Hurricane», що вийшла торік, уся зшита зі старих відео та світлин. Це ще один плюс бути немолодим культовим гуртом: можливість майже безлімітного витягування з кишень чергових ніколи й ніким не чутих треків та ніким не бачених кадрів.

Ще одні музиканти, які знають секрети виживання краще за інших, – британські поп-

рокери U2. Їхній тур «360 градусів» було визнано наймасштабнішим концертним туром усіх часів. Гурт має тепер власний найбільший показник відвідуваності за всю історію гастрольного бізнесу: продано 7,2 млн квитків, що гарантувало їм \$736 млн. До того ж вони мають 22 премії «Греммі» – більше, ніж будь-який інший музичний колектив світу. А їхня документальна стрічка «U2: З небес на Землю» два роки тому відкривала кінофестиваль у Торонто. Гурт U2 не кладе всі яйця в один кошик, тобто заробляє не лише на музичній діяльності, завдяки чому його фронтмен Боно торік став найбагатшою рок-зіркою у світі, випередивши навіть Пола МакКартні. Утім, очевидно, що останній не надто переймається лідерством Боно. Окрім чималих статків МакКартні має власний рекорд у Книзі рекордів Гіннеса за кількістю проданих платівок. Його треки 29 разів опинялися на перших місцях, а понад 50 пісень доходили до першої десятки. Насправді Пол міг би нічого, крім «Yesterday», не писати: це найпопулярніша пісня у світі.

Секрет колишнього бітла дехто з фанів пояснює тим, що на відміну від інших музикантів, які розповідають про власні переживання та самих себе, Пол співає про любов узагалі. Понад те, якимось магичним чином відкриває кожному його власну любов і дає її голос. Щоправда, такі сеанси трансцендентності будь-який фан міг би приписати й згаданим вище гуртам. Адже їм вдалося створити культ себе, за допомогою музики та живих виступів прихильники фактично отримували власну версію релігійного одкровення. І саме це дає можливість тим колективам функціонувати десятки років. Тому тут усі правила підходять, доки вони працюють. У когось це постійні зміни, у когось – їх відсутність. У когось – придуманий імідж і дивакуватий стиль, у когось – акцент на природності, а також незалежності від будь-якого впливу та цілковитий авторській реалізації.

Тіні Параджанова

З жовтня в прокат виходить одна з найочікуваніших українських стрічок – фільм «Параджанов» Сержа Аведікяна та Олени Фетісової. Нещодавно висунутий від України на здобуття премії Американської кіноакадемії «Оскар», а перед цим презентований на фестивалі в Карлових Варах та Одесі, він є вибуховою сумішшю наших минулих звичаїв, теперішніх можливостей і райдушних очікувань на майбутнє. Перший великий копродукційний проєкт, фільм про класика вітчизняного кіно, поза сумнівом, це тематична та бізнесова подія. Проєкт фінансово підтримала держава, і питань тут не виникає, адже він був правильно задуманий від початку як стрічка про великого митця, добре відомого людям. Утім, є деякі питання щодо його втілення. І річ навіть не в тому, що в Карлових Варах «Параджанов» нічого не здобув, хоча на вітчизняному ОМКФ йому дали головний приз «Золотий Дюк» як найкращому українському повнометражному фільму. А в тому, що від початку творці захотіли охопити все, що стосується режисера і людини Параджанова, починаючи від зйомок ним «Тіней забутих

предків» у 1964 році й аж до його смерті в 1990-му. Сюжетно сюди входять і київський період, і карпатські зйомки, і ереванський період, і арешт із відсидкою в зоні, і Грузія з «Легендою про Сурамську фортецю». Плюс з'являються сцени з Мастоюанні й Тарковським, скандалами на студіях та стосунками з дружиною і сином. У результаті яскраве, багате на події, знайомства та рефлексії життя генія, втиснуте в 95 хвилин стрічки, сприймається як калейдоскоп. Глядач банально не встигає перейнятися ні красою та оригінальністю всіх параджановських фільмів, ні трагічністю його життя, ні загалом внеском у культуру. Тобто за формою «Параджанов» нагадує ретроспективу на екрані головних, етапних моментів із біографії режисера, хоча кожен із них міг би стати окремим драматичним кіно, блискучою темою для сюрреалістичної стрічки, комедії чи трагедії. Брак концентрації на чомусь одному, кульмінаційного моменту, який примусив би глядача, заздалегідь підготовленого до нього, пережити сильні емоції, бачиться основною проблемою стрічки. виправити її було не під силу навіть виконавцю головної ролі Сержу

Аведікяну. Фізіогномічно схожий, насправді хороший актор, він намагався бути своїм героєм, але так до кінця ним і не став. На глобальному рівні не допоміг йому й оператор Сергій Михальчук, вочевидь, найкращий із можливих помічників у створенні кінопоезії, майстерність і ненав'язливу творчість якого таки можна побачити в кількох кадрах. Однак, усе ж таки заслугою і його, і всієї величезної команди можна вважати вправну професійну роботу на всіх етапах виробництва, що компенсувала певні недоліки фільму.

Кунсткамера доби

Національний художній музей України і далі відкриває незнані грані вітчизняного мистецтва ХХ століття. Виставка «Тихий протест 70-х» представляє маловідому творчість художників-сімдесятників, які протиставили ідеологічному соцреалізму європейську традицію. Понад 120 творів двох десятків авторів, зібраних із приватних колекцій, відчиняють двері у таємничий андерграундний світ брежнєвських часів – часів неформальних виставок і культурних авантур. Експозиція розбита на три частини, що віддзеркалюють добу в трьох збірних «портретах»: індустріальному портреті країни, побутовому портреті суспільства та портреті творчої особистості.

За словами мистецтвознавців, українські сімдесятники мають чимало спільного з європейськими модерністами зламу ХІХ–ХХ століть. І ті, й ті протиставляють індивідуальність художника агресії суспільства, відокремлюють мистецький бік життя від повсякденності, звертаються до міфологічних та фольклорних образів. Обидва багаті на експерименти з живописною технікою. В роботах Анатолія Лимарева можна впізнати риси ван Гога, у Юрія Зорка – відгомін Сезанна, у Віктора Зарецького – Матісса. Картини сімдесятників подають похмуру дійсність крізь неконвенційні, ледь не магічні призми, буйство фарб і ритміку. Зображення перестає бути однозначним і часто балансує на межі суспільної критики. Приміром, на картині Лимарева, всупереч схематичному соцреалізму, «неприпустимо» виразно прописані загрублі обличчя й руки

робітників, а Сергій Отрошенко на портреті, написаному Михайлом Вайнштейном, нагадує в'язня ГУЛАГу з гордовито піднятою головою. «Тихий протест» – це кунсткамера доби: тут і оголена натура, і «панічний реалізм» Петра Беленка, і натюрморт із черепом та мікроскопом, і майстерні художників із репродукціями ікон та Дієго Веласкеса на стінах. Сімдесятництво – феномен, що, відмовившись від встановлених правил, пробив дорогу тихою сапою: картини, чия доля колись були квартирники, тепер висять у центральному музеї.

Це вже другий великий крок НХМУ до реконструкції новітньої художньої історії. Першим став проєкт «Перегони з часом», завдяки якому доповнилася досі фрагментарна експозиція ХХ століття. І хоча минуло чимало років відтоді, як зник ідеологічний тиск, справжні реформи в музеї почалися тільки тепер: у залах з'явилося близько 100 творів живопису, графіки та скульптури 1960-х – початку 2000-х років. Серед робіт, представлених у межах тимчасового «Тихого протесту», лише три належать музеєві, а над проєктом працював зовнішній куратор. Але це лише підтверджує, що увага до нового мистецтва стала для НХМУ стратегічною лінією. Видобути з власних архівів, переосмислити і впорядкувати «прихований бік» мистецької історії – надзвичайно громіздке завдання, але музейники не побоялися його реалізувати.

Виставка триває до 20 жовтня

РОБОТА ПЕТРА БЕЛЕНКА

Сила тяжіння

Сандра Буллок про космос як метафору

Вихід у прокат «Гравітації» режисера Альфонсо Куарона обіцяє стати подією, яка одночасно зачепить два світи: поверховий (формальних розваг) і глибокий (людських переживань). Підтвердження першого прозора видно в ненавмисній рекламній фразі Джеймса Кемерона: «Це найкращий фільм про космос, який коли-небудь було знято». Підтвердження другого – це стрічка Куарона, а він не тільки режисер чарівної «Маленької принцеси» та веселого «І твою маму також», а й творець найбільш нестандартної третьої серії у штамповано-клішованій поттеріані.

У «Гравітації» Куарон задіює лише двох акторів, але більшу частину екранних 90 хв перед глядачем узагалі грає одна актриса Сандра Буллок, тоді як зоряний красунчик Джордж Клуні відходить у небуття. Нині минуло два з половиною роки від

початку роботи над фільмом, безпрецедентно довгий час, як для нинішньої голлівудської продукції. Утім, здається, робота виправдала очікування: «Гравітація» відкривала Венеційський фестиваль, критики в захваті, глядацький рейтинг дуже високий, а Сандра Буллок нарешті стала зіркою «розумного кіно».

«Гравітація» в українському прокаті від 3 жовтня

У. Т.: Якою ви бачите свою героїню в «Гравітації», доктора Раян Стоун?

– Людина, що втрачає дитя, ніколи не відходить від цього. Просто намагається якось довікувати. Я відчувала, що жінка, яку я граю, має математичний склад мислення, вона дуже розумна. Щоб позбутися болю втрати, Раян Стоун викинула зі свого життя все, що нагадувало їй материнство й було жіночним.

Намагаючись ужитися в роль, я думала: «Як це, хотіти бути машиною, котра просто виконує завдання?» Вона практично перетворюється на андроїда, позбувається всього м'якого, фемінного. Отакою я бачила її у фізичному плані. Що ж до чуттєвого, то в неї практично не було емоцій. Приміром, вона не говорить про погоду, бо це непотрібно. Завжди виключно про справу. З пункту А до пункту Б. Без відхилень на відчуття. Це вже не життя – це функціонування. Такою вона залишалася на Землі, вже не будучи її частиною. Земля більше не її місце. Це, по суті, кінець життя, хоча тіло ще перебуває на планеті.

У. Т.: Режисер Альфонсо Куарон розповідав про космічне сміття у фільмі як метафору всього, що б'є людину впродовж її віку. Можете сказати про це більше? А ще про героя Джорджа Клуні Метта Ковальські. Що він уособлює?

ФОТО: ДЖЕЙМС БАЙТ (WARNER BROS)

– У Альфонсо завжди дуже глибокі метафори. Він не каже прямо глядачам, що слід бачити в уламках космічного сміття чи відчувати, на них дивлячись, і мені це до вподоби. Є просто даність: ці рештки існують у космосі – і в нашому житті – і з часом ставатиме тільки гірше. Але, коли трапляється так, що в житті на нас летять уламки, як ми діємо? Приймаємо їх як частину себе й несемо із собою решту життя? Чи ухиляємося, відводимо їм якийсь час і йдемо далі? А потім цінуємо їх як частину нашого досвіду, але до них не повертаємося? Подорож (як і спосіб примирення з усім, що трапляється під час неї) в кожній людині своя.

Ковальські, якого грає Джордж Клуні, з тих людей, що не можуть без своєї справи. Я знаю альпіністів, які жили й померли заради скель. Отакий-от персонаж у Джорджа. Там [у космосі] його життя. Він насолоджується ним, смакує, любить його. Зв'язок цього героя із Землею – у спілкуванні з голосом із Х'юстона. Він обожнює все, що стосу-

БІОГРАФІЧНА НОТА

Сандра Буллок – одна з тих голлівудських актрис, чіє коріння живиться Європою: її мати народжена в Німеччині, а батько має частку німецької крові. Проте більшість ролей Сандри – типові американки. В історію Голлівуду вона ввійшла саме як приклад американської мрії: красива, розумна, здібна, з характером і без претензій на геніальність чи бодай оригінальність. Вона не надто довго знімалася шаблями слави, їй знадобилося якихось сім років від першої ролі в 1987 році, аби 1994-го після виходу в прокат фільму «Швидкість» із Кіану Рівзом у головній ролі стати новою зіркою. Тепер, маючи в контракті пункт про відрахування від зборів кінострічки, продажів DVD та показів на телебаченні, Сандра Буллок отримує по \$20 млн за фільм (як у випадку з «Невидимою стороною»). Утім, гроші, як і для більшості відомих голлівудських акторів, для неї не самоціль. Актриса займається доброчинністю (про що, як і належить, не надто розповідає) і виховує всиновленого хлопчика. Починаючи ще від 1990-х років весь час потрапляє до різноманітних списків, топів та рейтингів як одна з «найбажаніших» або просто «найкрасивіших» жінок чи акторок світу. Особливо не виходячи за межі комедійно-пригодницько-мелодраматичних картин, Сандра, втім, дозволяє собі певні експерименти, граючи у фільмах Пітера Богдановича, Річарда Аттенборо та в драматичних кіноворах на кшталт «Зіткнення». І все-таки роль у «Гравітації» Альфонсо Куарона є радше приємним винятком у її фільмографії, ніж правилом.

ється рідної планети, але з великою відстані. Йому подобається дивитися на неї вниз. Тобто він теж відсторонений, ізольований персонаж, хоча дуже веселий і компанійський. І ще він знає: коли настане потрібний момент,

він дасть своїй героїні несподіваний і вагомий подарунок. Дар сенсу життя і його розуміння.

У. Т.: Схоже, що виникає дивовижна паралель між вашим шляхом як акторки і шляхом героїні в цьому фільмі.

– Вона є в багатьох аспектах. Нам з Альфонсо не треба було навіть обговорювати багато: ми розуміли одне одного. Він знав, що робить від початку й до кінця. Це надзвичайно скромний, щедрий і спокійний у стресових умовах режисер. Проект передбачав велике фінансування та сліпу віру кіностудії в його успіх. Тиск був величезний, але Куарон жодного разу не зламався. Він добрий митець, зріла, проста й духовна людина. Саме тому, коли працюєш на нього як партнер процесу, хочеш зробити все, щоб фізично й емоційно виконати його задум. Він цього заслужив.

У. Т.: Наскільки це було емоційно напружено – зніматись у фільмі про космос?

– Один астронавт розповідав мені, що він так почувається завжди. Вони дивляться на Землю і бачать, що ми марнуємо життя. А віднедавна ще й закрили космічну програму Space Shuttle Program (у 2011 році. – Ред.). Здавалось би, йдеться про техніку, але виявилось, що це і є життя. Я думала перед розмовою з астронавтом, що він розповідатиме про кнопки, деталі. А він говорив про космічний корабель, який дає їм змогу літати над планетою і споглядати світ, бачити його красу збоку. «Ви тут мусите піклуватися про Землю», – кажуть вони. Вони дивляться на планету як на справжній ландшафт. Природу. Місце, де можна дихати.

У. Т.: Ви подивитесь «Гравітацію» в кінотеатрі?

– Мені справді хочеться побачити її повністю завершеною. Я така людина, що коли переглядаю незакінчену стрічку, то завжди знайду, що покритикувати, зробити по-іншому, виправити. Не можу сприймати незавершену кінороботу як нормальний глядач, адже прагну оцінити весь процес творення. Хочу переглянути «Гравітацію» в кінотеатрі, повному людей і розділити їхнє переживання від неї. На те ж бо й фільмуємо. ■

ВИБРАНА ФІЛЬМОГРАФІЯ САНДРИ БУЛЛОК

«Поки ти спав», 1995

Реж. Джон Тартельтауб

Плюс цієї стрічки – у драматичному сюжеті з нотками комедійності. Саме нотками, а не бравурними литаврами гегів. Спокійний темп, дотепний розвиток історії, приємна, ненав'язлива гра Буллок, до котрої відчуваєш приязнь та бажання обняти й жодної палкої пристрасті (недарма один із її нікнеймів – «сусідська дівчинка»).

«Час убивати», 1996

Реж. Джоел Шумахер

У цьому фільмі Сандра зіграла дуже наполегливу дівчину-адвоката, яка, будучи вельми привабливою, не використовує красу, а послуговується лише своїми доволі сильними інтелектуальними здібностями. Тут Буллок як акторка демонструє позицію, гідну поваги: підкреслює свою відмінність від її подібних молодих красунь. Хоч минуло вже два роки, як «Швидкість» принесла їй голлівудську славу.

«Зіткнення», 2004

Реж. Пол Гатфіс

Засипане «Оскарами» від кіноакадеміків, з одного боку, й помідорами від критиків, із другого, «Зіткнення» є поєднанням серйозної драматичної гри акторів із маніпулюванням творців: педальована сльозливість виходить за межі справжньої драми. Утім, це не заважає визнати клас гри тієї-таки Буллок, котра, здається, вперше за свою кар'єру досягає вершин майстерності, вражаючи вживаючись в екранний образ.

«Швидкість-2», 1997

Реж. Жан де Бонт

Другорядний і абсолютно прохідний сиквел «Швидкості» дуже сильно тяжіє до фільмів категорії «Б». Утім, його провал міг би поставити хрест на кар'єрі Буллок лише за умови методів акторки-сексі. Вона такою не була, тож фіаско кінострічки пройшло для неї майже непоміченим. Однак після цього актриса практично перестала зважати на пропозиції грати в екшн-фільмах.

«Міс Конгеніальність-2», 2005

Реж. Джон Пасквін

Буллок оригінальна в комедійному жанрі, бо має... несмішний вигляд. Але, коли до комедії додають еротичний контекст і намагаються поєднати її з бойовиком, виходить геть неістівна каша. З першою «Міс...» якось вдалося впоратися за рахунок оригінальності поєднання непоєднуваних жанрів, та другу – Буллок завалила повторюванням уже зіграних гегів.

«Усе про Стіва», 2009

Реж. Філ Трейл

Граючи за сценарієм розумну жінку, Сандра поводиться протилежним чином, що могло б бути виправдано літературною основою фільму, але не кадром. Прохідна стрічка зі слабкою грою Буллок цілком заслужено отримала анти-Оскара «Золоту малину» за головну жіночу роль і екранний дует (із Бредлі Купером), а також дістала найгірші рецензії критиків.

Наші електричні друзі

Ведуться розробки нового покоління роботів, здатних співпрацювати з людьми і підвищувати їхню продуктивність

одних із силою, витривалістю та точністю інших. Поява «коопераційних» роботів (або помічників, як їх ще називають) може сприяти створенню таких машин, які допомагатимуть в офісі, школі або вдома.

У грудні минулого року німецький автомобілебудівний концерн BMW уперше представив низькошвидкісного робота-помічника на своєму заводі в місті Спартанберг, штат Південна Кароліна. Робот співпрацює з людиною в процесі нанесення ізоляції (зокрема, водонепроникної) на автомобільні дверцята. Машина приклеює матеріал, який тримає на потрібному місці спритніший робітник. Без її допомоги люди мушили змінюватися щогодини через перенапруження внаслідок незручного положення тіла під час роботи. Сьогодні на заводі працюють чотири роботи-помічники, а незабаром їх буде більше, і не лише в Спартанберзі.

BMW очікує масового запуску цієї технології 2014 року в Німеччині, попри введені там суворіші обмеження на взаємодію людини і робота, каже Штефан Бартшер, керівник відділу інновацій компанії. Концерн планує розробити додаткові завдання для роботів-помічників, які поступово впроваджуватимуть на п'яти автомобільних заводах. Ці машини потребуватимуть інших технологій, ніж ті, що використовуються у звичайних. «І справді, коли справа доходить до взаємодії з людиною, роботи настільки цього ненавчені, що навіть виконання простого, на перший погляд, завдання (як-от передати якийсь предмет) зазвичай закінчується змаганням «хто сильніший», – розповіла Елізабет Крофт, фахівець із робототехніки Університету Британської Колумбії.

Лабораторія передової робототехніки і розумних систем доктора Крофт отримує фінансування від найбільшого автовиробника Сполучених Штатів General Motors і проектує роботів, які можуть виконувати незапрограмовані дії спільно з людиною. Від них вимагається визначити, чи хоче людина (і чи має право) отримати конкретну річ, приміром електродриль, якийсь документ або горнячко чаю, подати її найзручнішим

Сучасний автомобілебудівний цех, де працюють гігантські роботи-зварювальники, схожий на кіберпанкову версію дантового «Пекла». Серед каскадів іскор механічні «руки» завбільшки з телеграфний стовп із шарнірами-суглобами швидко переносять із місця на місце частково зібрані автомобілі та вузли.

«Потрапляти під таку гарячу руку не рекомендується, це може сумно закінчитися», – каже Родні

Брукс, директор підприємства з виготовлення роботів Rethink Robotics у Бостоні. Тому промислові роботи працюють у клітках або за огорожею. Але їх відокремлення від людей і такі заходи безпеки вкрай обмежують коло завдань, які вони можуть виконувати. Наприклад, на автомобілебудівних заводах більшість операцій зі складання виконуються вручну, а це дорого.

Ні робітники, ні роботи не можуть працювати з повною віддачею без тісної взаємодії, вважає Фолькер Грюненвальд, директор відділу системної інтеграції німецької компанії Pilz. Готові проектувати машини, які можна використовувати для ширшого спектра завдань, технологи шукають спосіб випустити роботів із клітки, щоб вони безпечніше й продуктивніше працювали поруч із людьми. Мета – поєднати спритність, гнучкість і винахідливість

Бекстер від Rethink Robotics за роботою

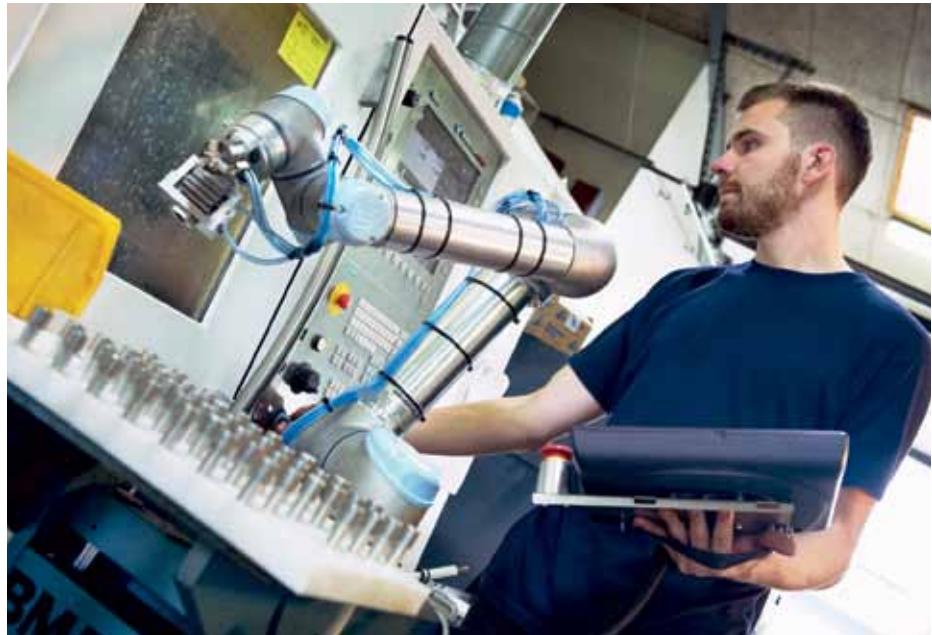
для людини способом і нарешті відпустити предмет лише тоді, коли сенсори покажуть, що його цілеспрямовано й безпечно забирають.

БЕЗПЕКА ПОНАД УСЕ

Небезпечне промислове обладнання зазвичай автоматично вимикається, тільки-но робітник входить у зону інфрачервоної «завіси» або відчиняє двері до відсіку робота. Але такі системи безпеки мають свої недоліки. Зазвичай після відключення зупиняється вся поточна лінія, створюючи затримки, які можуть загальмувати роботу підприємства загалом. У Pils розробили комп'ютерну систему з численними камерами відеоспостереження, яка стежить за роботами і відповідно коригує їхню поведінку.

Ця система під назвою SafetyEYE дає роботам змогу працювати (наприклад, прикріпляти крило літака) без ізоляції робочого майданчика від людей. Вони оцінюють ситуацію і просуваються вздовж крила, сповільнюючи рух у разі наближення робітника. Якщо останній підходить надто близько, машина повністю зупиняється, але це не гальмує інші ділянки виробництва. З моменту запуску 2007 року SafetyEYE дала можливість використовувати роботів у цехах, де встановлення інфрачервоних кордонів або відсіків безпеки було б надто дорогим або недоцільним.

Здатних співпрацювати з людьми роботів зазвичай використовують для виконання завдань, які вперше переводяться в автоматизований режим, тож продуктивність завдяки цьому особливо висока, якщо машини швидкі й легкі для програмування. Одноручний робот, створений данською компанією Universal Robots (UR) для роботи безпосередньо в людському колективі, налаштовується за годину. Зазвичай на програмування потрібно менше ніж 10 хв. Користувач сам проводить «рукою» робота, яка тримає інструмент, від початкової точки операції до кінцевої, попутно натискаючи кнопку «запис» на сенсорному екрані. Як тільки операція дістала назву й була

КООПЕРАЦІЙНИЙ РОБОТ. Взаємодія робота і людини на підприємстві дає можливість зробити виробничий процес більш ефективним та безперебійним

збережена, машина може починати працювати.

Роботів-помічників часто програмують на виконання лише короткотермінових завдань. Моделі компанії UR можна, наприклад, посадити на монтування оправ для окулярів, щоб виконати термінове замовлення, а тоді перекинути на лінію з виготовлення банок із герметичними кришками, щоб замінити хворого працівника. Традиційних роботів, навпаки, зазвичай налаштовують високооплачувані вузькоспеціалізовані інженери, які працюють на конвеєрах, щоб не зупинити справжнє виробництво на

тис., або \$27 тис.) повертаються вже за півроку.

З удосконаленням ПЗ програмування роботів-помічників стане ще легшим. Деякі експериментальні моделі вже можна конфігурувати за допомогою голосових команд, наприклад, «створити нову навичку» або «зберегти позу». Доктор Нерсет із концерну АВВ вважає, що незабаром машини можна буде програмувати лише голосовими командами, а файли управління ними розміщувати в інтернеті для інших користувачів, які зможуть їх скачувати і за потреби модифікувати.

Водночас удосконалення штучного інтелекту, не виключено, зробить програмування частково непотрібним. У Rethink Robotics кажуть, що їхній дворукий робот-помічник Бекстер, так би мовити, керується «здоровим глуздом», може самостійно вирішувати, як рухатися в певних ситуаціях. Робітники показують на сенсорному екрані, «обличчі» Бекстера, предмети, які він повинен подати. Той оглядає їх з усіх боків і визначає, приміром, як краще тримати склянку: обхопити її ззовні чи тримати на розчепіренних «пальцях» зсередини. Якщо конвеєр, який подає йому деталі для роботи, пригальмує, він теж сповільнюється. З моменту появи цього робота в продажу наприкінці 2012 року куплено понад 100 одиниць.

НОВА ПОРОДА РОБОТІВ-ПОМІЧНИКІВ СТАНЕ ПОЧАТКОМ СПРАВЖНЬОЇ РЕВОЛЮЦІЇ В РОБОТОТЕХНІЦІ, АДЖЕ ВОНИ ЗМОЖУТЬ ПРАЦЮВАТИ ПОРУЧ ІЗ ЛЮДИНОЮ

ті кілька тижнів чи місяців, що потрібні для програмування. 2012-го UR продала понад 700 своїх роботів і сподівається збути ще 1,5 тис. цього року, причому деякі покупці – мінівиробництва лише з кількома робітниками. Багато користувачів кажуть, що інвестиції в робота від цієї компанії (€20

З кожним десятиліттям роботи стають дедалі швидшими, потужнішими, точнішими. Нова порода помічників, навпаки, рухатиметься повільніше, підніматиме меншу вагу і буде не такою точною. Та все ж саме вона стане початком справжньої революції в робототехніці, вважає доктор Брукс із Rethink Robotics, тому що такі якості дають роботам змогу працювати поруч із людиною. Адаже не універсальні обчислювальні машини стали початком епохи загальної комп'ютеризації, а саме малопотужні, але дружні до користувача персональні комп'ютери.

Роботи-помічники розвиваються так швидко, що міжнародні органи стандартизації не встигають стежити за появою нових. Міжнародній організації зі стандартизації (ISO) (Женева) ще належить розробити для них стандарти безпеки. Наприклад, яку максимальну силу машина може докласти до різних частин тіла людини без загрози для здоров'я останньої.

Проект-менеджер Шведського інституту стандартизації Йоган Варен зазначає, що розробка стандартів дасть змогу пришвидшити науково-дослідну і конструкторську роботу.

СВІЙ ЧИ ЧУЖИЙ?

Роботи-помічники, хоч би якими гнучкими, легкими в програмуванні та безпечними вони були, не завжди бажані колеги для людей. Показовим у цьому сенсі є приклад компанії Alumotion – італійського дистриб'ютора роботів UR. Її співвласник Фабіо Факкінетті каже, що робітники бояться втратити місце через машини, тож агенти транспортують демонстраційні зразки в немаркованих упаковках. Спочатку вони навіть проводили зустрічі з представниками потенційних клієнтів лише за зачиненими дверима.

Проте замість того, щоб звільняти робітників, клієнти Alumotion часто запроваджують додаткові зміни, тому що виробничі витрати зменшуються. Компанія RSS Manufacturing (місто Коста-Меса, Каліфорнія) підтверджує, що новий робот UR допомагає конкурувати з

азійськими виробниками сантехнічної латуні. Її керівник Джеф Ескалетте планує закупити їх більше, бо без них деякі фрезерні станки працюють лише на 60% потужності: робітники не встигають подавати деталі. Варто пам'ятати, що раніше люди боялися втратити роботу через комп'ютер, нагадує Кріс Мелгуїш із лабораторії Bristol Robotics, підприємства, заснованого спільно Університетом Бристолья та Університетом Західної Англії. Натомість останні допомогли їм працювати продуктивніше.

Зазвичай робітники швидко оцінюють переваги співпраці з роботами. Як пояснив один із фахівців у галузі робототехніки, вони раді зняти із себе «тягар рутинної, монотонної діяльності». А позаяк самі програмують роботів, то дивляться на них як на підлеглих, помічників. На думку керівника технологічного відділу компанії UR Есбена Остергора, це підвищує відчуття власної значущості. Наприкінці минулого року Mercedes-Benz почав долучати до складання коробок передач (на заводі в Штутгарті) «третьою рукою» – легким роботом, розробленим Німецьким аерокосмічним центром для використання в космосі. А німецький концерн Daimler розширює цю ініціативу, яку вже охрестили «робо-

Моделі компанії UR можна посадити на монтування оправ для окулярів, щоб виконати термінове замовлення, а тоді перекинути на лінію з виготовлення банок із герметичними кришками, щоб замінити хворого працівника

тофермою»: робітники «пасуть» роботів, як фермер овець.

НЕ ЛЯКАЙТЕ ЛЮДЕЙ

Щоб не викликати в людей неприємні відчуття, роботи-помічники повинні також мати відповідні розмір і вигляд. Такаюкі Канада, старший науковий співробітник лабораторії ATR Intelligent Robotics and Communication (Кіото), каже, що гуманоїдні машини мусять бути не більші за шестирічну дитину (це дає людям змогу почуватися сильнішими). Великі «очі» роблять їхню зовнішність дружелюбнішою і, що головне, створюють відчуття, ніби він бачить усе, що відбувається навколо. Але явно виражені людські риси призведуть до появи неви-

З УДОСКОНАЛЕННЯМ ПЗ ПРОГРАМУВАННЯ РОБОТІВ-ПОМІЧНИКІВ СТАНЕ ЩЕ ЛЕГШИМ

правдано завищених очікувань, вважає Ульріх Райзер із промислового науково-дослідного інституту Fraunhofer IPA (Штутгарт). Тут виготовляють домашнього робота-помічника Care-O-bot (Робо-няня) вартістю €250 тис. Райзер зауважив, що люди здебільшого не дуже довіряють роботам із виступаючими

РОБО-НЯНЯ. Care-O-bot має досить милий вигляд

ФОТО: REUTERS

сенсорами, відкритими, як у Термінатора, дротами або машинами, схожим на конструкцію з бляшанок.

Щоб без проблем взаємодіяти з людьми, роботам також знадобляться «соціальні навички». «Наприклад, як виявилось, більша довіра до машин, які використовують метафори, а не абстрактні слова», – каже Білдж Мутлу, керівник лабораторії робототехніки при Університеті Вісконсин-Медісон. Він помітив, що роботи мають переконливіший вигляд, коли апелюють до думки людини і роблять паузи тривалістю не більш як третина секунди, інакше вони здаватимуться розгубленими. Слід також ретельно програмувати їхні «очі», щоб пильний погляд не викликав відчуття незручності. Визначення часових меж для створення ефекту довіри – нелегка справа, каже доктор Мутлу. Почасти тому, що поглядом співрозмовники під час діалогу сигналізують про те, чия черга говорити.

Напевно, міне принаймні десяток-два років, доки нащадки Робо-няні, PR2 та інших роботів-домогосподарок чи компаньйонів стануть достатньо вправними і розумними, щоб самостійно поратися по господарству. Їм знадобляться набагато кращі сенсори, блоки керування рухом, батареї і складніше програмне забезпечення. Вони також мають бути здатні на вияви емпатії – інакше ніхто їх не захоче, вважає Керстін Дотенган, керівник команди «соціальних робототех-

РОБОТИ В КЛІТЦІ. Нові технології дають змогу випустити цих сталевих монстрів на волю

ніків» Хартфордширського університету (Британія).

Робо-няні обробляють дані понад 60 побутових сенсорів, які стежать за рухом дверей у будинку, дверцят на кухонних ша-

фах, за кранами, електроприладами тощо. Якщо, приміром, господар не випив ліки, робот може повідомити про це родичів або лікарню. Але важливо, щоб такі машини сприймали не як ворожий елемент, а як дбайливого опікуна.

А що далі? Ринкові дослідження не надто ефективні в прогнозуванні розвитку індустрії роботів-помічників, каже Бруно Боннелл з інвестиційного фонду робототехніки Robulation Capital (Франція). Передусім, люди хочуть цілковито контролювати роботів, але як тільки починають використовувати їх, одразу очікують від них якомога більшої автономності. Інакше кажучи, працюючи поруч із машинами, змінюють своє ставлення до них. На виробництві, вдома чи в школі розвиток стосунків між роботом і людиною визначатиметься процесом співпраці. ■

На виробництві, вдома чи в школі розвиток стосунків між роботом і людиною визначатиметься процесом співпраці

Новий імпортерський центр BMW Group в Україні: «АВТ Баварія» закладає першу цеглину

24 вересня компанія «АВТ Баварія», офіційний імпортер BMW, MINI в Україні, заклав першу цеглину нового імпортерського центру BMW Group, який відчинить свої двері 2015 року.

Технічне обладнання нового імпортерського центру «АВТ Баварія» орієнтуватиметься на новітні стандарти, що дасть змогу реалізувати щороку до 7000 нових автомобілів BMW, MINI і до 500 мотоциклів BMW, а також навчати персонал із метою забезпечення високого рівня обслуговування.

Серед почесних гостей урочистої церемонії – представники керівництва BMW Group, Надзвичайний і Повноважний Посол Федеративної Республіки Німеччина в Україні д-р Крістоф Вайль, керівництво Київської обласної державної адміністрації.

Грем Грів, віце-президент BMW Group імпортерських регіонів (Східної Європи, Африки, Карибського басейну, Азії, Тихоокеанського регіону, Близького Сходу): «Сьогодні «АВТ Баварія» інвестує понад €20 млн у новий повноцінний імпортерський центр, який включатиме автосалони BMW, MINI та BMW Motorrad, майстерню з ремонту кузовів і пофарбування із допоміжними приміщеннями, склад запасних частин, BMW Premium Selection і, що дуже важливо, навчальний центр BMW та MINI. Це те, що ми називаємо важливим кроком для забезпечення майбутнього успіху брендів BMW Group в Україні. Від імені BMW Group я висловлюю подяку менеджменту «АВТ Баварія» та всій команді за зусилля і відданість справі протягом багатьох років».

Олександр Тимофеев, генеральний директор «АВТ Баварія», прокоментував: «Ми раді представити проект нового імпортерського центру компанії «АВТ Баварія» в с. Гора Бориспільського району. Працюючи над його реалізацією, ми разом із фахівцями концерну BMW намагалися врахувати не тільки сьогоденні вимоги, а й технології майбутнього. З будівництвом нового комплексу нашим клієнтам буде запропоновано цілу низку додаткових послуг. Також буде створено 300 робочих місць. Крім того, новий імпортерський комплекс «АВТ Баварія» представить сучасний спектр послуг для організації ефективної роботи з нашими партнерами, офіційними дилерами BMW в Україні».

Концерн BMW одним із перших автовиробників у світі почав приділяти увагу архітектурі дилерських підприємств з метою забезпечення найбільшої зручності для клієнтів, а також ефективної організації процесів усередині підприємств.

Лідерський статус BMW Group серед виробників автомобілів преміум-класу також підтверджує піврічний обсяг продажу, який зріс на 6,0%, сягнувши рекордної цифри 954 521 (у 2012-му – 900 539).

«АВТ Баварія» представлена на ринку з 1998 року і входить до сотні найбільших компаній України. Сформовано розвинену дилерську мережу, яка охоплює всі регіони країни. «АВТ Баварія» успішно й стабільно розвивається, а дедалі більший показник продажу ще раз доводить високий професіоналізм і прагнення компанії до мети.

НА ПРАВАХ РЕКЛАМИ

Піренейська «заначка»

Забудте Європою князівство у Піренеях стає новою офшорною Меккою для російських та українських олігархів

Автор:
Дмитро
Лиховій,
Леся Шовкун

Фото авторів

Андорра затиснута серед Піренейських гір, і щоб добратися до найближчого пляжу, доведеться їхати кілька годин автобанами Франції або Іспанії. Втім, це не завадило країні стати місцем «паломництва» пострадянських товстосумів. Маленьке князівство приваблює їх як офшорна зона. За останні півроку вони відкрили в тутешніх банках сотні рахунків.

Для зручності клієнтів, кількість яких значно суттєвіша порівняно з 82 тис. місцевого населення, андоррські фінустанови максимально спростили процедуру відкриття рахунку. Триває вона щонайбільше півгодини; вкладники фігурують у банківських документах не під прізвищами, а тільки під номерами; жодних довідок про походження грошей від них не вимагають.

Раніше цими благами залюбки користувалися французи й іспанці, охочі вивести свої кошти з-під оподаткування, проте 2010 року ситуація зміни-

лася. Під тиском Євросоюзу, до якого Андорра не входить, але з яким не може не рахуватися (бодай тому, що «самовільно», без узгодження з Брюсселем перейшла на євро), вона підписала із сусідніми Іспанією та Францією угоди про обмін податковою інформацією. Тепер громадянам двох країн-сюзеренів доводиться сплачувати 35% із коштів на рахунках в андоррських банках. Тож вони кинулися шукати альтернативи. А порожнечу «святого місця», переводячи сюди вклади з кіпрського офшору, жваво заповнюють олігархи пострадянських теренів.

У ГОРИ ПО ДЕШЕВЕ ВІСКІ

Андорра, вся територія якої завдяки особливому режиму оподаткування є фактично одним великим магазином «дьютифрі», – рай для шопоголівків. Колись по завершенні зимового сезону (а він у тутешніх Східних Піренеях, на трикілометровій висоті, триває до кінця квітня) міста й села Ан-

дорри впадали в напівдепресивну літню сплячку. Але завдяки любителям шопінгу, які вподобали особливу дешевизну місцевих розпродажів, туристична індустрія почала процвітати і влітку. Тим більше що з курортів Коста-Брави, із Барселони та французьких Тулузи й Перпіньяна до Андорри недалеко – кілометрів 150–200. Ціни на одяг, алкоголь та цигарки тут у середньому відсотків на 30 нижчі, ніж у більшості держав Євросоюзу, тож в андоррські супермаркети охоче приїждять усі можливі сусіди.

Щоправда, на виїзді з країни прикордонники суворі (на відміну від в'їзду, коли ніхто нікого не зупиняє). «Коли виїздиш, майже напевне доведеться відкрити багажник і показати, скільки чого везеш. Передусім їх цікавить кількість цигарок і алкоголю. Але правила щодо спиртних напоїв чудові: можна вивезти дві пляшки на людину, а якого вони об'єму, митників не цікавить. Ми зазвичай беремо по

Український слід

Окрім старовинних церков та монастирів у Андоррі можна відвідати кілька музеїв: іконографії, електрики, раритетних автомобілів, пошти, парфумерії. Але чи не найбільше місцеві турбюро пишуться Музеєм мікромініатюри в місті Ордіно, де виставлені шедеври найкращого з її майстрів у світі, народного художника України Миколи Сядристого. Він завигащав малює портрет Івана Франка на зрізі яблучного зернятка чи вирізьблює троянду в отворі, просвердленому крізь людську волосину (**фото 1**). Роздивитися роботи нашого співвітчизника можна тільки в надпотужний мікроскоп. Рекламу Museodelaminature Nikolai Siadristy побачиш в Андоррі багато де. Не те що в Києві, де постійна виставка робіт унікального митця тулиться на території Печерської лаври.

Квартирне питання

Хоча Андорра де-факто визнана карликовою державою, вона «найширша серед найменших». 468 км² – це вдвічі більше, ніж Ліхтенштейн, Сан-Марино, Монако й Ватикан, разом узяті. Але її переважна частина вкрита горами, тож місця тут все одно бракує. Тому при будівництві андоррці намагаються використати кожен вільний клаптик, і нові житлові комплекси зводять високо в скелях над урвищами. У вартість апартаментів входить канатна дорога, щоб мешканці могли за кілька хвилин дістатися до міста, замість години кружляти на авто гірським серпантином. В Андорра-ла-Веллі одним із видів громадського транспорту нарівні з автобусами, «маршрутками» й таксі є ліфти, які ведуть з одного «поверху» міста на інші (**фото 2**). Один із цих підйомників – на великій Народній площі (Пласа дель Пoble), що розкинулася... на даху Центру конгресів, який стоїть рівнем нижче.

два трилітрові бутлі віскі, а товариші іноді й п'ятилітрові возять», – каже 60-річний мешканець Барселони Хосе Антоніо, стоячи в черзі на виїзді з Андорри до Іспанії.

Негромадян ЄС на пункті прикордонного контролю може чекати ще одна неприємність. Андорра не лише не входить до Євросоюзу, а й не приєднувалася до Шенгенської угоди. Коли маєш шенгенську візу, ніяких інших дозволів для в'їзду в князівство не потрібно. Проте якщо вона одноразова, то при перетині андоррського кордону її визнають погашеною. І назад в Іспанію або Францію (досвідчені туристи заповняють, що суворіший контроль саме з французького боку) можуть просто не пустити.

Оскільки в Андоррі немає ні аеропорту, ні залізничного вокзалу, єдиний спосіб вибратися «у широкий світ» – автошляхи. Тож повертатися додому через аеропорти сусідніх країн без багаторазової шенгенської візи доведеться якщо не під конвоем, то з неприємним для дальшої візової історії штампом про депортацію.

ЦІНА ЗАЛЕЖНОСТІ – ШІСТЬ СВИНЯЧИХ НІГ

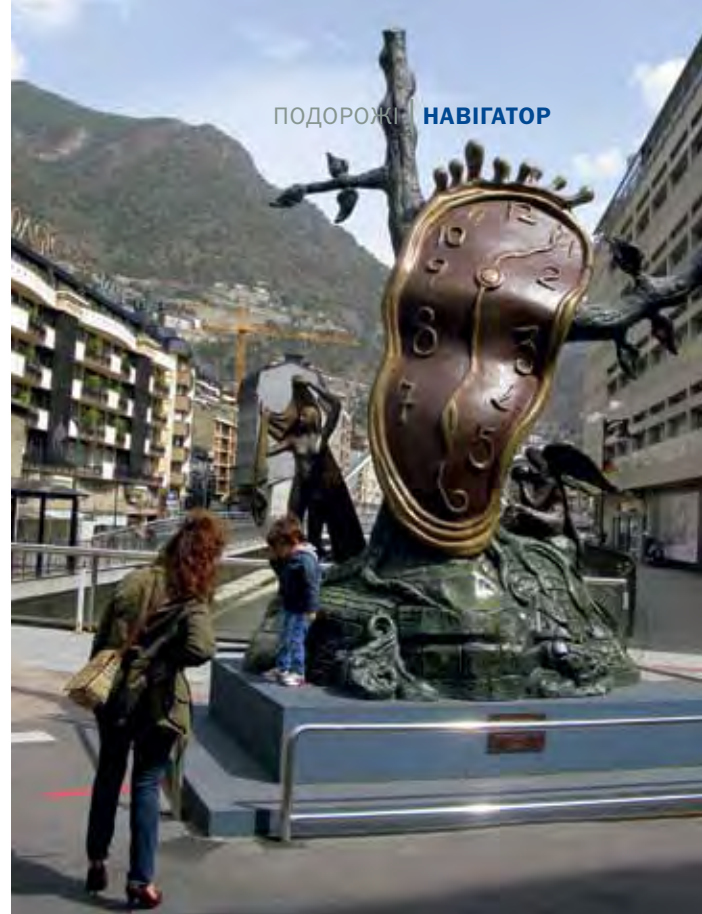
Шопінг аж ніяк не єдина розвага в Андоррі поза гірськолижним се-

зоном. До послуг туристів – трекінгові маршрути з гірськими красивими, фермерські ринки із запашними сирами, медом та іншою органічною продукцією, а також спа-салони з безліччю послуг. Найвідоміший із них – Caldea – підноситься посеред Андорра-ла-Веллі височезною скляною «друзкою» і є найбільшим у Європі комплексом на термаль-

ДАНИНА СЮР-РЕАЛІСТОВІ. Скульптурна композиція на честь Сальвадора Далі

них водах. Тут можна поплавати в басейнах під дахом і просто неба, полежати в джакузі, відвідати різноманітні лазні, походити босоніж по льоду. Не дивно, що за рік невеличка країна приймає близько 10 млн іноземних гостей.

Тривалість життя в Андоррі – одна з найбільших у світі: 82,6 року станом на 2013-й. З огляду на гірську «прописку», відсут-

CASTROL EDGE

**НАЙВИТРИВАЛІША* ОЛИВА
ДЛЯ БУДЬ-ЯКОЇ
ПОДОРОЖІ**

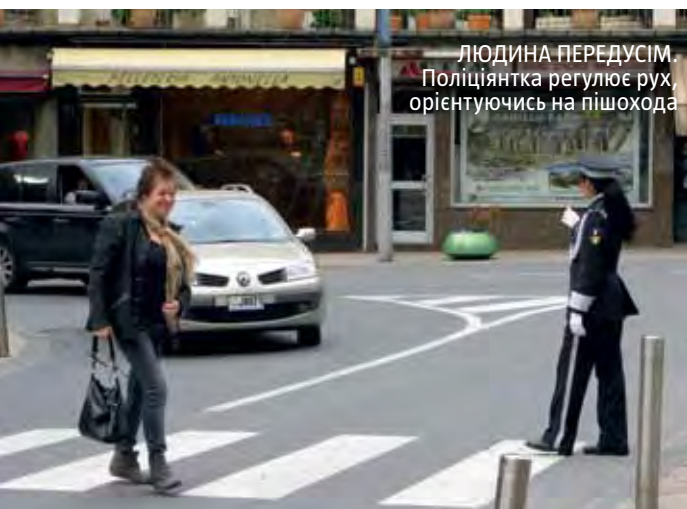
*За результатами тесту на міцність моторної оливи Castrol Edge порівняно з іншими популярними марками оливи до механічного впливу порівняно з продукцією провідного конкурента. Детальніше на www.castrol.com/edge

МІСТ ЧЕРЕЗ
ВАЛІРУ.
Ця гірська річка
тече посеред
Андорра-ла-
Вельї

ПЕРЕДЧУТТЯ
ДОРОГИ.
Пам'ятник
іммігранту
на Пласа дель
Побле

ЛЮДИНА ПЕРЕДУСІМ.
Поліціантка регулює рух,
орієнтуючись на пішохода

ність стресів, розмірений ритм буття, комфорт і забезпеченість це видається цілком природним. До глобальної кризи 2008 року тут навіть безробіття не існувало як такого.

Криза болісно вплинула на тутешню економіку, що позначилося й на політиці: правлячі партії одна за одною розпадались або зазнавали поразки на позачергових виборах.

Щоправда, політичний досвід Андорри не набагато триваліший,

Як дістатися
Найпростіше долетіти лоукостом WizzAir до Жирони (аеропорт за 90 км від Барселони), а звідти доїхати автобусом до Андорра-ла-Вельї. Також зручно їхати на автобусі з автовокзалу «Естасіо дель Норд» у каталонській столиці

СКЛЯНА СПА-«РАКЕТА».
Найбільший у Європі комплекс
на термальних водах

ніж новітня історія незалежної України. Хоча тутешня державність налічує 12 століть (відколи у 805 році Карл Великий подарував андоррській громаді Велику хартію свободи), законодавча й виконавча гілки влади в князівстві розділилися лише 30 років тому, а Конституцію було ухвалено 1993-го. Тоді ж така єдина у світі незалежна держава каталонського народу (його мова є у князівстві офіційною) стала членом ООН та Ради Європи.

Тепер в Андорри є і власний уряд, і парламент із 28 депутатів, що засідає в Каса де ла Валь – скромному сірому триповерховому будинку, подвір'ям якого катаються на скейттах діти.

При цьому від 1278 року Андорра незмінно залишається підконтрольною відразу двом іноземним правителям: главі Французької держави (колись королю, тепер президенту) та єпископові Уржельському з іспанського боку. Аж до 1993-го князівство справно сплачувало сюзеренам щорічну данину: 960 французьких франків надходило в Париж, а в розташоване неподалік андоррського кордону каталонське місто Ла-Сеу-д'Уржель відправляли 460 іспанських песет, по дванадцять голловок сиру, півнів, куріпок та шість свинячих ніг.

КОРОНА РОСІЙСЬКОГО АФЕРИСТА

Були в недавній історії крихітної гірської держави й курйозні моменти. У 1934 році сюди приїхав Борис Скосирев, білорусько-російський емігрант, уродженець

Вільнюса, й самотужки влаштував успішний переворот на свою користь. Авантюрист використав складність внутрішньої обстановки у відділеному від зовнішнього світу князівстві-співволодінні й запропонував Генеральній раді (органові, що суміщав повноваження уряду та парламенту) план реформ задля перетворення Андорри на зону зі сприятливим податковим кліматом. Проект відхилили, але тоді Скосирев вирішив не розміноватися на дрібниці й без зайвої скромності запропонував себе на роль короля Андорри. На диво, цього разу Генрада його підтримала.

Оголосивши себе Борісом I, 38-річний емігрант написав Конституцію із 17 пунктів і оголосив війну єпископові Уржельському. На цьому правління першого й останнього андоррського короля завершилось: яка війна, якщо в Андорри ніколи не було власної армії? Через тиждень його заарештували іспанські жандарми й вивезли до Барселони. Гуманний каталонський суд обмежив покарання роком тюрми. Після звільнення монарх-невдаха виїхав до Португалії, а відтак сліди його загубилися.

А ще один курйоз стався через помилку. По завершенні Першої світової війни Андорру забули внести у Версальський договір, тож формально вона залишалася у стані війни (Першої світової!) з Німеччиною аж до 1958-го, коли нарешті було підписано мирну угоду. При тому, що у Другій світовій князівство дотримувалося нейтралітету. ■

«Світ у 2014» – українська версія щорічного спецпроекту журналу The Economist: аналіз, прогнози на майбутній рік від впливових експертів, політиків і ділових людей. Унікальність української версії видання – не лише мова, а й акценти на національних проблемах і тенденціях, залучення провідних вітчизняних експертів.

Щонайменше 20% контенту видання буде присвячено Україні. «Український тиждень» уже четвертий рік поспіль спільно із The Economist видає проект «Світ у ...», третій рік поспіль наше видання дістає ексклюзивне право в Україні на друк цього спецпроекту. Змістову частину спецпроекту «Світ у 2014» буде традиційно представлено статтями та колонками найвідоміших політиків, посадовців, бізнесменів, аналітиків, громадських діячів та журналістів.

Це забезпечує авторитетність і точність заявлених прогнозів і трендів, сценаріїв розвитку ключових подій ділового світу в 2014 році.

Передплатний індекс «Світ у 2014» **68098**

Подарунок* для передплатників журналу «УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ»

6 місяців

Лукаш Сатурчак
Galіція

Іцек Ерліхсон
Смакування раю

Джоель Вальдфогель
Тиранія ринку

Іцек Ерліхсон
Смакування раю

Лукаш Сатурчак
Galіція

Монтсеррат Гібернау
Ідентичність націй

12 місяців

Детальну інформацію можна дістати за тел. **044-351-13-00** або **067-407-10-96** (callback), peredplata@tyzhden.ua

*Під отриманням подарунка маємо на увазі можливість придбати книжку на вибір за **1,00 грн.**

Грошового еквіваленту подарунків не виплачуємо й не компенсуємо. Пропозиція чинна від 04.10.2013 до 31.12.2013 р. Акція не діє в разі передплати у відділеннях **Укрпошти** або на сайті portmone.com.

Оберіть зручний для вас спосіб передплати:

РЕДАКЦІЙНА:

у будь-якому банку за наведеними реквізитами.

Повідомте адресу доставки за телефоном 067-407-10-96 (з 9:00 до 18:00, оператор скине Ваш виклик і перетелефонує);

У ВІДДІЛЕННЯХ УКРПОШТИ:

«Український тиждень» за індексом 99319;

«Світ у 2014» за індексом 68098;

ЗА СИСТЕМОЮ PORTMONE:
www.portmone.com.ua

ВАРТІСТЬ РЕДАКЦІЙНОЇ ПЕРЕДПЛАТИ:

«Український тиждень»

- за 1 міс. – 45 грн
- за 3 міс. – 135 грн
- за 6 міс. – 271 грн
- за 12 міс. – 541 грн

«Світ у 2014» – 40 грн

Телефон редакції: **044-351-13-00**

повідомлення	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	
		260073019028	35392656
		поточний рахунок отримувача	
	назва установи банку	380430	
		МФО банку	
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
	вид платежу: за передплату на журнал	**	
	період:		
касір		сума: грн	
	платник (підпис)		

** У графі «вид платежу» вкажіть, будь ласка, назву журналу.

У розпалі «битви» серед розбитих носів, матюків «Беркута», у хмарах сльозогінного газу та під зірваними з бійців спецпідрозділу обладунками, що періодично пролітають над натовпом, чути, як люди кажуть одне одному «Вибачте», випадково зіштовхнувшись

ТУПИЙ І ЩЕ ТУПИШИЙ

Дмитро Крапивенко

Якось мій знайомий запросив на свою холостяцьку квартиру двох дівчат. Якою була мета того побачення не так істотно – спілкування не задалося майже з порога. «Ого скільки в тебе книжок!» – ніби із захопленням промовили гості. «Можете взяти щось собі почитати», – відповів господар. «Не, ми не читаємо, нам нецікаво», – в один голос заявили студентки якогось не вельми престижного київського вишу. Розпрощались у форматі «навіть чаю не попили»... Мені й самому не раз доводилося чути: «Я так втомлююся на роботі, що читати ніколи». Здебільшого від людей, які в курсі останніх подій талант-шоу і серіалів, які по кілька разів на день змінюють статуси в соцмережах і не стомлюються постити фото ранкової кави і вечірніх котиків. ■

УСЕ БУДЕ ДОБРЕ

Валерія Бурлакова

Біля нелегітимної Київради хлопці в шоломах вправно захищають владу від кількох сотень мешканців багатомільйонного міста. Це страшно. Утім, саме тут розумієш: усе буде добре. У розпалі «битви» серед розбитих носів, матюків «Беркута», у хмарах сльозогінного газу та під зірваними з бійців спецпідрозділу обладунками, що періодично пролітають над натовпом, чути, як люди кажуть одне одному «Вибачте», випадково зіштовхнувшись. Як хтось уже півгодини шукає власника загубленої бейсболки з тризубом. Як журналісти гуртом захищають колегу від знахабнілого «тітушка», а дідусь кричить хлопцям «Не бийте» вирваних з рядів та вишханих на дорогу силовиків. Не «Беркута» йому шкода – хлопців, адже наслідки для них очевидні. ■

ПЕРЕВІРКА ПАСПОРТОМ

Наталія Петринська

У кого не спитаєш, ніхто не знає, з чого все почалося. Найпоширеніша версія «паспортної» епідемії, яка нещодавно охопила український Facebook, – флеш-моб однієї з радіостанцій, що закликала користувачів соцмережі викласти фото першої паспортної сторінки. Але в цій історії показовим є не те, «хто винен», а реакція фейсбуківців на таку ініціативу, – вони масово почали «світити» в мережі свій основний документ. Стадний інстинкт поширився навіть на журналістів і громадських активістів. Я не прихильник конспірологічних теорій, тож не думаю, що ці дані хтось цілеспрямовано збирав. Дивує інше – нерозуміння «мешканцями» Facebook меж приватності й публічності та їхня готовність поширювати особисту інформацію «задля приколу». ■

ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК

Лист у редакцію

Стан українських доріг – це вже стало самодостатнім формулюванням, що живе своїм окремим життям. Коли характеризують стан транспортної структури загалом і доріг зокрема, це словосполучення не потребує ніякої деталізації. Крім внутрішньоукраїнських конференцій/симпозіумів/доповідей, які перетворюються на чергову «говорильню» під егідою Укравтодору, цікаво було б послухати думки західних експертів із цієї проблематики. Можливо, ми чогось не розуміємо, а іноземний досвід – ось він, лежить не поверхні – нам підкаже вектор руху з того мінного поля, на яке перетворилися наші дороги. Думаю, на це і були спрямовані публічні дебати «Якісні дороги – дороге задоволення для України», які організував Фонд «Ефективне управління», створений за ініціативою Ріната Ахметова. Трохи здивував склад спікерів: якщо позиція іноземних експертів в особах др. Андреса Тімара та Саймона Діксона була абсолютно зрозумілою, а виступ голови Укравтодору Євгена Прусенка у найкращих традиціях постсовецького попультізму викликав лише роздратування, то спіч Сергія Вовка, який, очевидно, мав завдання серед спікерів донести позицію «широких верств», кинув у холодний піт. Вельми дипломатична риторика іноземних експертів була спрямована на те, що

інфраструктурі потрібен довгостроковий вектор розвитку, неможливо відкладати давно вже назрілі й перезрілі для вирішення проблеми, але головний меседж – потрібно ефективно використовувати наявні ресурси. Що на практиці означало тільки одне: красти треба менше. Позиція пана Прусенка дещо здивувала своєю знахабністю – від хрестоматійного золотостільчикового «Він крав, і йому було соромно» українське чиновництво еволюціонувало до тез ринку нерухомості 2007–2008 років «Всього будет только дорожать». Усе це нагадувало м'яку солону перед збільшенням кошторисної вартості доріг. Під виглядом видатних досягнень була подана вже давно назріла реструктуризація Укравтодору, що полягає в передачі місцевих доріг на баланси облавтодорів, звичайно, «не може чиновник у Києві вирішувати, між якими селами області дорога більш нагальна» – тут важко не погодитися, але хто ж їм, себто місцевим облавтодорам, дасть гроші на прокладання цих доріг? За досягнення видавалася також зміна принципу виділення коштів за обсягом проведеного ямкового ремонту на принципі виділення коштів на підтримку встановленого стану дороги, хоча це річ абсолютно банальна і зрозуміла. Гомеричний регіт викликали реляції на тему прозорості виділення грошей на будівництво автобанів, враховуючи, що «Альтком»

упродовж будівництва доріг під Євро-2012 вигравав більшість «прозорих» тендерів. Але апофеозом попультізму був виступ Сергія Вовка, директора Центру транспортних стратегій, який одразу взяв бика за роги: «Чи готові українці платити за дороги більше? Я думаю, що так». Завіса. Оплески. Виходить, держава, що за своєю сутністю є глобальним сервісом для суспільства, за який ми, громадяни, у свою чергу, платимо податки, внаслідок тотальної корумпованості розкрадає наші з вами кошти, каже словами знахабнілого топ-менеджера: «Не треба скиглити, беріть лопату»? Вибачте, шановні, але як нам ті сервіси надаються, так ми і податки платимо. Ви витратили на будівництво доріг мільярди, взяли кредити, які ви особисто, вочевидь, віддавати не плануєте, частину вкрали, на решту побудували «мінні поля», а тепер ми маємо за це платити? Подальша дискусія після всього цього просто втратила сенс – вітчизняні спікери просто вирішили мати за дурнів усіх присутніх, а іноземні вже й так сказали, що вони про все це думають. Осад від публічних дебатів залишилися тільки один – підготовка суспільної думки до того, що платитимемо за дороги ми. Дороги будуть погані, але дорогі. Дорогі серцю корумпованого українського чиновництва і дорогі для нашого гаманця. **Олександр, учасник заходу «Якісні дороги – дороге задоволення для України»**

Стилістику дописувачів збережено. Свої зауваження та коментарі до статей ви можете надіслати нам за допомогою системи зворотного зв'язку на сайті Тиждень.ua

Кожен третій український читач
новин в Інтернеті дізнається їх
на порталі UKR.NET

Більше 30 000 новин щодня

НОВИНИ – це **ukr.net**
це – мій інтернет!

Новини кожного регіону України

Свіжі новини щохвилини
із понад 1500 джерел

*Не вистає слів?
Спробуйте Паркер 5th, ручки нового покоління*

Не вистає слів? Спробуйте Паркер 5th, письмове приладдя нового покоління.

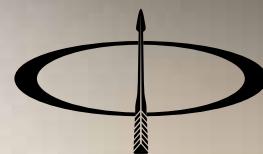

ПЕРЕДОВАЯ ТЕХНОЛОГИЯ PARKER 5th

Мягкое скольжение пера | Инновационные материалы | Легкозаменяемый стержень

Бутики **ATTRIBUTE** м. Київ: ТРЦ Україна, ТЦ Олімпійський, ТРЦ Караван, ТЦ Метроград - Новий проїзд, ТЦ Піраміда, ТЦ Глобус, ТРЦ Ocean Plaza; м. Донецьк: ТЦ Донецьк-Сіті; м. Одеса: ТРЦ Середньофонтанський; м. Львів: ТЦ Опера Пасаж; м. Харків: ТРЦ Караван; м. Миколаїв: ТРЦ Сіті-Центр.

тел.:/044/360-50-66 www.parker.com.ua

PARKER

Write your own story

www.parkerpen.com

Провідна технологія ПАРКЕР 5th ЕРМ™ Мякий хід пера Інноваційні матеріали Легка зміна стержня